

GOSPA S LJILJANIMA

JASMINA BLAŽIĆ

SADRŽAJ

Gospa s ljiljanima	1
Duganov sin	3
Licitarsko srce	45
Kuća na broju 15	48
Dora	76
Poltergeist	81
Kraj stoljeća	89
O autorici	99
Impresum	100

GOSPA S LJILJANIMA

Službovao sam tih godina kod jedne ugledne gričke obitelji kao učitelj latinskog i lijepih vještina. Pred ljeto obitelj odlučila je otići na selo, a mene nakratko otpuste iz službe, te me nagrade s nekoliko dodatnih novčića. Stoga odlučim kupiti kakav lijepi predmet kojim bih ukrasio svoju skromnu izbu u potkrovlju. Obiđoh mnoge dućančice i svaštarnice, dok konačno u zapuštenoj zalagaonici ne pronađoh omanju sliku koja je dočaravala neki krajolik. Slika mi se svidi, te je kupih i objesih iznad drvene škrinje s rubeninom.

Slijedeće noći probudim se u neko gluho doba i začudim se, vidjevši da soba pliva u blagoj svjetlosti. Mjesecine nije bilo, a u ovo potkrovlje nikakav drugi trak svjetlosti nije mogao prodrijeti izvana. Shvatim tako da svjetlost dolazi iz slike. Ujutro je skinem sa zida i bolje promotrim. Tek sad sam u miru mogao primijetiti svu finoću crteža i namaza ulja, raskoš u nijansama zagasitih, teških tonova boja. Kao što već rekoh, slika je predstavljala krajolik, u kasnom ljetnom zelenilu, gustu šumu s potokom, ponad nje kamena klisura, a na njoj uspravne ruševine nekog prastarog grada. Čudna svjetlost izbijala je iz slike, unatoč nagovještaju nevremena što ga je umjetnik dočarao velikim, okruglastim oblacima. Dok sam okretao sliku ne bih li na običnom drvenom okviru našao kakav znak koji bi mi što поближе otkrio, zaparam noktom nespretno po platnu. Pogled na to mjesto otkrije mi da se ispod naslikanog krajolika krije neka druga slika. Radoznao i nestrpljiv, pođoh na Kaptol gdje u samostanskoj radionici kupih otapalo, pa se bacih na skidanje gornjeg sloja boje. Uskoro se preda mnom pojavi obris žene. Upotrijebih sve svoje umijeće te na kraju ugledah portret prekrasne ni djevojke ni žene, nježnog labuđeg vrata u tamnoj zelenoj haljini čiji su duboki izrez skrivale prekršene ruke pridržavajući dva bijela ljiljana. Kao da je živa, pogled svojih plavih očiju uprla je u me. Kad me nakratko napusti zanesenost, shvatih da me kompozicija portreta podsjeća na kompoziciju ranije naslikanog krajolika. Gusta zelena šuma krajolika ovdje je bila zamijenjena haljinom od teškog mekog sukna, a stijene kule visokim čelom prekrasne gospe s ljiljanima. Njezin lik bio je na pozlaćenoj podlozi i izgleda da je otuda dolazilo ono svjetlo što mi je noću obasjavalo sobu. Sliku objesih na isto mjesto te sam je, ne mogavši se tome oduprijeti, netremice promatrao kad god bih bio kod kuće.

Nekako u to vrijeme čudna groznica obori me u krevet. Onemoćao, ležao sam i sveudilj gledao u Gospu s ljiljanima, kako nazvah sliku. U svojoj bolesti izgubih volju da ikada više ustanem i ozdravim. Gospa mi je u deliriju groznice izgledala sve bliža i sve življa.

U jednom od rijetkih trenutaka prisebnosti shvatih da bi slika mogla imati neke veze s mojom bolesti. Brzo, dok me opsjednutost nije ponovo dohvatila, posljednjim snagama ustanem, uzmem sliku i izađem van. Baš je bio sajmeni dan. Na tržnici, ponovo u vrućici, stanem uz prodavače živadi i njihove raskokodakane koševe od vrbova pruća. Sjena zvonika već nas je dobrano zakrila, kad naiđe neki mladić i stane odmjeravati sliku. Kroz razgovor doznah da je nesvršeni student lijepih vještina te mu prodam sliku po niskoj cijeni ne spominjući razloge svoje prodaje.

Uskoro, isto onako iznenadno kao što sam i obolio, ozdravih. Vratih se svom starom poslu. Svejedno, često sam nemirno lutao i mislio na Gospu s ljiljanima.

Otprilike početkom zime načuh da je onaj student obolio i da je na samrti. Doznah također da je liječnik, kojeg je pozvao nadajući se čudotvornom lijeku, tražio da mu bolesnik za protuuslugu naslika neki krajolik. Siromašni mladić, nemajući nijednog platna u kući do Gospe s ljiljanima, nacrtu novu sliku preko portreta. Ipak, prekasno, jer još istu večer ispusti dušu, a liječnik svoje usluge naplati i odnese sliku premda se još boja na njoj nije osušila, niti studentovo tijelo ohladilo.

Prođe ljeto i ja sve to pomalo zaboravih, dok me jedan dan put ne nanese u onu istu zalagaonicu. Premećući po prašnim knjigama, primijetih nekog čovjeka kako začarano bulji u krajolik u prostoj rami. Pridoh i skamenih se. Prepoznam istu zelenu šumu, iste natmurene, okrugle oblake, postojanu hrid i tvrđavu. Još se i ne povratih od čuđenja, a čovjek plati sliku i ode. Htjedoh poći za njim, ali me zaustavi tanka, blijeda ruka čvrsto mi se ukopavši u rame. Ugledah prodavača bijele mramorne puti, kameleonskih očiju, plave žile kucavice što mu je treperila uz visoko čelo.

“Ne zaustavljajte ga! Sudbini se ionako ne može izbjeći. To uspije tek rijetkima, poput vas. Sad idite! Ona je negdje tu, vaša Gospa s ljiljanima, živa, čeka samo vas.”

Omađijan, iziđoh. Otada je stalno tražim. Iako sam već odavno shvatio da me stari čarobnjak, trgovac dušama, nadriliječnik zlatnih šarenica, s kamenom mudracom okovanim u medaljon lanca oko vrata, prevario: sudbini nitko ne može izbjeći, pa ni ja. I zato sam osuđen da vječno tražim Gospu s ljiljanima.

DUGANOV SIN

Dugan je nepomično stajao već satima, ne brinući za vrijeme.

Vani su palacala svjetla, a tragovi meteora u blizini razlijevali su se kao planktoni zagrbljeni u noći bez zvijezda i bačeni natrag u more, utopljeni u beskrajnom crnilu.

Brod je brujao gotovo nečujno. Boje su skakutale po kontrolnim pločama, neizblijedene, žarke, porazno žive i nakon njihovog dubokog potonuća u svemir.

Dugan se pokrenuo i odvratio pogled od zaslona. Prinio je lijevu ruku sasvim blizu očiju.

Koža oko noktiju bila je siva, tvrda i neprozirna. Jagodice bi se na dodir udubile i tek nakon nekog vremena poprimile svoj oblik. Dotakao je čelo i donjim dijelovima dlanova ispunio šupljine ispod arkada. Sinusima se bolno pomaknu vrtloženja zraka. Šišala su i grebla ga po sasušanim stjenkama nosa.

Predugo je spavao. Buđenje je bilo nijemi vrisak u nemoćnoj omamljenosti. Misao je tek drijemala. Misao koja se, kao i obično, nikad nije predavala nijemom pozivu olakšanja i obećanju povratka.

Dugan kroči u pozadinu kabine, i zaustavi se kraj prozirnog zaslona spremnika za spavanje. Položi ruku na nj osjetivši tek neznatnu razliku temperature. Iznutra je dopiralo blago svjetlo i miješalo se sa rasvjetom što se raspršivala iz mekih nabora zidova kabine.

Bojao se ispustiti glas. Mogao bi to biti cvilež, životinjski, ponizan pred porazom. Mogao bi biti i krik koji bi u trenutku sve ove prozirne barijere pretvorio u prah. A on nije želio ništa mijenjati. Ona je trebala ostati kraj njega, pa makar i na ovaj način.

Kad se Dugan probudio, Stil je već bila mrtva. Znao je to već pri samom pogledu, prije svih provjera.

Pri njihovom odlasku s Matičnog svijeta, sva bol izrodila se u mržnju, iz koje se, mislio je tada, izdigao pročišćen i jak. Teško da je u tom času postojalo nešto što bi ga moglo jače povrijediti.

A Stil je sada mrtva. Zvijer u njemu ponovo se probudila i kidala komad po komad vlastitog mesa, zagrizajuću zubima u okamenjenu patnju.

Gledao je njeno lice, spokojno kao da ona nije zaspala s onom istom, njegovom gorčinom, strahom i nadom.

Iza leđa mu je signal na zaslonu javljao ulazak broda u sustav T16. Dugan kratkotrajno promotri zapise, a onda se vrati Stil.

Njegovo visoko, u crno zavito tijelo, na trenutak se napregne kao da sapinje val koji je dolazio iz dubine njegova bića. Lice, blijedo do posvemašnje bjeline, izobličilo se u naprezanju da suzdrži jecaj. Već po drugi put.

Ali, on je bio kao mačka s devet života, a u svakom preostalom bila je snaga svih prethodnih.

Dugan promotri sliku na zaslonu. U sustavu T16 jedan je planet sasvim sličio Matičnom svijetu.

Nakon predviđenog buđenja i boravka u T16 sve dok se ne obnove energetske zalihe, oni su bili osuđeni da produže dalje na Elion, sebi sličnima. Jer, takva je bila kazna i takav je bio red.

A Stil je umrla. Zaspala zauvijek.

Pisak u Duganovim ušima zapara do bola. Podaci iz zadnje kontrolne misije bili su potvrđeni.

Odjednom se pokrene i misli mu počese navirati, precizne i neupitne. Krene prema upravljačkoj ploči, ostavivši Stil u zagrljaju hladnoće i nepoznatog užasa što se još uvijek hranio njenom smrću, zaustavljen u neprimjetnom, posljednjem šumu njene kose.

* * *

Lupnjava po vratima tresla je cijelu kuću. Drveni dovratnik je zvecketao i klimao se sasipavajući unaokolo zasušene grudice od gline i pijeska kojima su nedavno bile začepljene rupe u zidu.

Prenula se naglo i sjedajući rukama obuhvatila ramena. Nikola je i dalje spavao okrenuvši joj leđa, otevši do kraja izgužvani pokrivač napunjen perjem.

“Urša Tucmanka!” dopirao je izvana grubi glas. “Urša Tucmanka! Ustaj! Trebamo te u Tornju!”

Kroz mutna okna dopiralo je blago svjetlo nagovještavajući svitanje. Urša spusti noge na mrzli pod i zgrabi ponjavu prebačenu preko donjeg dijela kreveta. Ruke su joj se tresle, što od zime, što od straha, dok je okretala veliki ključ u bravi i sklanjala zasun.

Vani nije bilo puno svjetlije nego u kolibi. Sjena bršljana što je spojio drvenu kapiju s kućom prodirući u pukotine između dasaka i klinova u zidovima, prekrivši dio slamnatog krova, zakrila je srebrnasti odsjaj svitanja.

Herman Boll stajao je pred vratima, nestrpljivo nogom razbacujući kamenčiće po dvorištu. Kad je izašla, oprezno pritvarajući vrata za sobom kao da do tada nije bilo cijele te buke, on pogledom zaokruži njena gola ramena što su provirivala ispod ogrtača, plavkasta i glatka, produži linijom tijela ocrtanog ispod grubog sukna, pa završi na bosim sitnim stopalima smočenim rosom.

“Odmah se obuci!” naredi. Urša nesvjesno pritegne ogrtač. Opet ju je gledao tim pogledom, svaki put sve gladnijim, opasnijim, bestidnijim. Osjećala je kao da će svaki čas pokleknuti i da će ponjava spuznuti s nje, ostavljajući je pred njim голу i još toplu od sna.

“Uhvatili smo je”, rekao je cereći se, bljesnuvši svojim zubima. Bili su još uvijek svi na broju i tako prijeteci, oštri i bijeli kao u grabežljivca. “Treba je pregledati. Čestita ženo, ja odoh u Toranj, a ti pohitaj za mnom.”

“Tko...?” htjede upitati, ali on je već zamicao na ulicu.

Urša se vrati u kuću, i sjedne na rub kreveta, iznenada umorna kao da cijelu noć nije spavala. Okrene se i prodrma muža.

“Nikola, Nikola! Moram u Toranj! Boll je došao po mene.”

On otvori jedno oko, pa uzdahne. Raščupana kosa zaplela mu se o oštru, kratku bradu.

“Opet!” procijedio je jedva glasno, i zagnjurio se u jastuk, zahrkavši još isti čas.

Prevelike drvene blatnare strugale su za njom dok je izmicala po uglačanim kamenim oblucima kojima je bio obložen put do Tornja. Stiskala je oko sebe vunenu maramu kao da se boji da je netko ne prepozna.

Daleko dolje u nizini, sad već obojena žutilom slutnje sunca, vukla su se maglena isparenja močvara, poput srebrnih pijavica pripijenih uz Savu. Gradec je još spavao, zadnjim,

najtvrdim snom. Oni koji su imali posla u polju, šumi ili vinogradu, otišli su već prije par sati.

Vrata na Tornju bila su odškrinuta, mokra od vlage i mirisala su na rđu. Ušla je obrisavši ruku o maramu. Odozgo su dopirali glasovi. Popne se uskim zavojitim drvenim stubama pridržavajući se o zid od neobrađenog kamena.

Zagušljivi zrak u Tornju bio je oštar i hladan od noći što se otimala od svjetla puzeći u stjenovita udubljenja ostajući ovdje zaštićena od dana. Na katu, u hodniku pritješnjenom potamnijelim drvenim gredama, Urša nakratko zastane, rukama zagladi kosu i zagura još jače uvojite vlasi pod maramu, pa udahnuvši zrak koji je u tankom traku dopirao kroz uski, četvrtasti otvor u masivnom zidu, otvori škripava vrata i uđe.

Sobičak je bio crn od čađe, zrak pun prijetnje i straha. Na klupi podno prozorčića dogorijevala je svijeća mirisom prljavog voska. Boll je sjedio uz grubo skelpani stol, nogu u teškim čizmama visokih sara, odignutih i naslonjenih o plitku izbočinu na zidu.

Tri žene, usplahirena lica, stisnute, i nemirne, pokušavajući se zakloniti jedna iza druge, stajale su lijevo od vrata, plašljivo gledajući Bolla. Nasuprot njima je na oniskom stolcu, nepomično, kao da spava, mirovao Sigismund Barić, odjeven u pohabano kožno odijelo, pričvršćeno uvrnutim kožnim trakama, a krvnička kapuljača, odložena podno njegovih nogu nalikovala je na odbačenu rukavicu, izgužvanu i iznošenu do bezbojnosti.

Urša prepozna Maru Vugrinčevu, Jelu Canjekovu i Katarinu Frajt. Gledale su je, šuteći.

Ona zatvori vrata, uđe i stane uz njih.

Tek sad primijeti u kutu djevojačko tijelo, sklupčano i svezano brojnim konopcima. Odora joj je bila razderana i mjestimično su se vidjele plave i ružičaste masnice i još crveni, krvavi tragovi na glatkoj koži. Lice i oči nije joj mogla vidjeti jer je stvorenje imalo na zatiljku kosu stegnutu istim konopcem kojim su joj bile povezane i ruke pa je glava, u neprirodnom kutu nagnuta nazad, bila zaklonjena od pogleda.

“Došla si!” reče Herman Boll i ustane. Soba joj se, odjednom, učini strahovito niska. Osjeti kako žene kraj nje dršću.

“Znate što vam je činiti!” Glavom je pokazao na svezanu djevojku. “Pretražite je, od glave do pete, svaku rupicu, svaki dio njena tijela. Tražite đavolji znak! I čuvajte se, da vas vještica ne dohvati!” On posegne za Uršinim rupcem i grubo ga skine s njezine glave. “Pretražite sve, svaku vlas! A ti, Tucmanka, uredi tu svoju grivu, jer bi te se za nju mogao uhvatiti nečastivi!”

Urša brzo stavi rubac na glavu. Jela navuče svoj duboko na čelo.

Boll sukne Sigismunda nogom u stražnjicu. Ovaj se prene kao da se probudio, pa teško ustane, uzimajući usput kapuljaču. Krvnik i podsudac izađu van.

“Sigismund će čekati vani, da je ponovo sveže kad je pregledate. A poslije dođite gore k meni da napišemo svjedočenje.” Boll zatvori vrata, uputivši zadnji pogled Urši.

Djevojka je mogla imati oko petnaest godina. Bila je u vrućici i povremeno je, u polunesvjestici, buncala. Činilo se da uopće nije svjesna žena koje su je okretale ranjavajući prste na grubim čvorovima pokušavajući je osloboditi spona, miješajući svoju krv sa sukrvicom što je još istjecala iz ogrebotina na djevojčinu tijelu.

Radile su šuteći, u strahu se ni ne pogledavši. Bojale su se ove male koja bi mogla biti vještica, Sigismundovog uha na vratima i samih sebe. Iako su se poznavale i bile čestite žene, udate, a Katarina i Jela već i majke, izbjegavale su se susresti na cesti, sajmu ili u crkvi. Mogao ih je okužiti đavolov dah dok bi tako povremeno bile pozvane da pregledaju nesretnice i pripreme ih za dalje ispitivanje, tražeći znamenja na tijelu osumnjičenih ili predmete koje bi skrivale u robi ili u ženskim tajnim mjestima. Bile su mrske sebi samima i ustrašene jedna od druge.

“Da joj ostavimo ruke vezane?” pitala je Mara, jedva to protisnuvši. Bojala se da se vještica ne pretvara da je u nesvijesti i da joj, oslobođena, ne iskopa oči.

“Pusti”, Katarina klekne, pa počne raspetljivati čvor oko djevojčinih zaglavaka. “Možda je bezopasna. Možda nije vještica. Mogli su pogriješiti”, promrmlja.

“Nikad nisu”, odvrati Urša i pogleda prema vratima.

Djevojka se zvala Margareta i tek je nedavno, za zadnjeg sajma, zamijećena u gradu. Pravdala se prošle noći, prilikom uhićenja, da je jedanaesto dijete i da ju je otac otjerao od kuće trbuhom za kruhom iz jednog sela u Prigorju. Uхватili su je dok je spavala na

Cindrekovom sjeniku. Cindrek se sav bunovan, još ne vjerujući svojim očima, izvučen iz kreveta, onako slično kao i Urša, križao tresući se od straha i hladnoće, dok su se o njegovu košulju vješali žena i djeca, bojažljivo se navirujući iza njegovih širokih leđa.

“Nema vražjeg znaka”, rekla je Mara Bollu kasnije, nakon mučnog pregleda, poslije kojeg je Sigismund ponovo svezao i odnio Margaretu u pljesnivi podrum, prebacivši je preko leđa kao kakvu crknutu živinu.

Boll je ljutito otfrknuo.

“Nešto drugo? Je li što sakrila? Crnu voštanicu? Kristal? Ogledalo...? Urša?”

Urša odmahne glavom. Sjeti se Margaretine hladne i suhe ženskosti, očajnog djevojačkog tijela koje se nesvjesno u svojoj nevinosti odupiralo njenim oklijevajućim prstima.

Boll nastavi pisati po papiru koji se uporno uvijao, ne dajući mu da sagleda cijelu pismenu.

Trajalo je dugo. Urša se umorno premještala s noge na nogu, ne usuđujući se pogledati njegovu veliku usku ruku koja je s lakoćom držala pero.

“Stavite znak”, konačno je rekao.

Mara i Katarina, na mjesto koje je pokazao prstom, narisale neravne križice, titravih crta.

Jela prihvati pero i tamna kap tinte otkine se i padne na sredinu lista, uneredivši dokument.

“Nespretnice!” zaviče Boll, otrgne joj pero iz ruke i pruži ga Urši, odgurnuvši grubo Jelu.

Rastale su se na vratima Tornja nijemo, bez pogleda, kao da se ne poznaju i kao da se nikada nisu srele. Jutarnje sunce ogrijalo je zidove i osušilo kamen na cesti. Vrata kolibe bila su otvorena i Urša ušavši nađe praznu postelju. Nikola je već otišao preko na Kaptol u nadničarenje.

Otvorila je prozorčić s kojeg je pucao pogled na nizinu i Savu koja je, sad već vidljiva, vijugala kroz dolinu nalik na srebrnu zmiju, a močvare su izgledale kao odbačene zmijske košuljice, zelenkaste i ljeskave. Na gradskom zidu, tik ispod njihove kolibe, mirisala je

vinova loza i puzala niz brijeg podno grada. Ptice su se javljale sve većom grajom, slijećući na bedem.

Urša otklopi sanduk s rubeninom i izvuče čisto rublje. Rasprostire ga i položi na krevet. Zatim se dohvati vedra i krene na zdenac.

Dok je vedro padalo, ona u tamnom ogledalu vode na čas ugleda svoj lik. I sjeti se da se isto tako vidjela u smeđim očima Hermana Bolla kad je ispisala svoje ime podno njegova kitnjasta rukopisa, kvrgavim i teturavim slovima. Uhvatio ju je za ruku i osmjehujući joj rekao: "Urša Tucman! Za dva dana, navečer poslije gradskog zvona dođi u Toranj! Sigismund će dotle obaviti svoj posao, pa ćeš nam pomoći oko vještice."

Nikada do sad to nije tražio od nje. Ali, nije smjela odbiti. Ponizno se okrenula i sišla, osjećajući njegove oči kako joj klizi niz hrptenjaču, između lopatica, duž kraljeznice. Bila je zastravljena i omađijana. A negdje u sebi osjetila se obilježena tim pogledom, pa je zbrzala kao da se boji da netko ne iščita taj znak.

* * *

Čin progonstva mogao bi biti, kad bi se samo zamijenile neke riječi, čin vjenčanja.

"Da li ti, Stil Ses, prihvaćaš ovog ovdje čovjeka, Dugana Darga, u doživotno zajedništvo...?"

Umjesto toga, prisegla je na doživotno progonstvo u Udaljenim svjetovima. Uvijek njegova. U dobru i zlu.

Svita koja ih je ispratila zaista je nalikovala na svadbenu povorku. Svečana odijela, napeta lica, dvosmislena dobacivanja i zbunjena predbacivanja onih koje su donedavno zvali prijateljima.

"Kako si mogao, Dugane?!" tiho prozboreno po zadnji put, sa strahom od ogorčenosti koja je izbijala iz tih riječi, s loše prikrivenim stidom radi krive procjene ovog čovjeka koji je tako mirno, nijemo, dapače prkosno primao Pečat progonstva.

"Po ulasku u brod, otvori Pečat. Javljat će nam o vašem kretanju. Po dolasku na Elion, Pečat će nam odaslati vašu poruku i to će biti zadnje."

Stil ga je primila za ruku. Bila je znojna i hladna. Osjetio je njezinu paniku. Lagano joj je

stegnuo prste ne bi li je umirio.

“Bilo kakvo odstupanje od puta koji vam je zacrtan, uništiti će brod. I vas, ma gdje se našli u tom času.”

Govornikov glas bio je mehanički, bez emocija. Donedavno njegov prijatelj, Bergan Diter Hag nije pokazivao nikakvu nelagodu vodeći protokol kao povjerenik Suda Matičnog svijeta. Dugan je bio zadovoljan što ne mora odgovarati. Ni sam nije bio siguran bi li mogao podnijeti mržnju koju bi izlio na ove ljude, sve sama poznata lica. Cijena donedavnog povjerenja u neke od njih bila je vrtoglavo visoka, ali pokazalo se, ipak nedostatna. On i Stil bili su izigrani i prevareni, proglašeni pobunjenicima, opasni po Matični svijet.

“Pobunjenici – to da”, pomisli Dugan dok je gledao u daljinu u zeleni sumrak. Zakleo se sebi, u samoći noć prije toga, da će opasni tek postati. On i Stil, doživotni zavjerenici.

Bergan Diter je dignuo glavu i pogledao gomilu zbitu u ekstatičnoj šutnji, okružio rukom ispred sebe i okrenuo se Duganu i Stil. Kraj njega, na postolju zastrtom crnom svilom, blistao je Pečat.

Šutnja postade opipljiva. Stil se ukoči.

Bergan Diter pruži Pečat Duganu. Zatim brzo povuče ruku kao da se plaši njegovog dodira.

Tek sad začuli su urlik motora dolje na uzletištu.

“Idite i množite se”, reče Bergan Diter, i kao da je jedva čekao kraj, brzo se okrene i ode.

Sasvim jednako, pomislio je Dugan. Vjenčali su ih progonstvom.

A sad, tu negdje na pola puta do Eliona, Stil, njegova jedina nada, leži mrtva u svom hladnom grobu, tako sveprisutna u ovom skućenom prostoru i njegovom podivljalom umu. Provjera je dokazala da je greška u sustavu uzrokovana nečijom naredbom umetnutom još i prije nego su poletjeli. Posljednji niski udarac.

On i Stil nikad neće imati dijete.

Bio je to njihov jedini mogući plan. Dati djetetu sve znanje ovoga svijeta, roditi ga tu na brodu i odgojiti prije nego što slete na Elion. Jednom kad dodirnu tlo Eliona, ostavljeni sami sebi, svojim rukama i umu i dobrodošlici onih rijetkih koji su se već počeli predavati i zaboravljati, to dijete bilo bi jedino sposobno voditi i promijeniti zacrtani tok života. Stil i on pomogli bi mu da shvati, dok i sami ne bi počeli zaboravljati. I bilo bi drukčije nego do sada. Koliko je jednostavnije bilo delati kad znaš, nego kad samo vjeruješ! I koliko bi bio brži uspjeh!

To bi bio jedini način da se Matičnom svijetu vrati milo za drago.

To biće je trebalo biti njihova osveta, čista esencija mržnje, sudac sasvim pristran zlu. Jer Matični svijet je bio isto takav.

Namjera koja ih je pokrenula bilo je dobro. Sad su tom istom dobru željeli prinijeti žrtvu u zlu, nepovratno, svojim tijelima i dušama. Prvu stepenicu su savladali – borbu protiv sebe samih.

Stil mu je nakon polaska pokazala dio opreme koju je ponijela. I u najbrižljivijem nadgledanju uvijek se nađe mogućnost da se nešto prokrijumčari u brod. To su naučili otprije.

Tada nije shvaćao čemu sve to.

“Razmisli o tome koliko dugo ćemo putovati. Pustit ćemo da dijete, za to vrijeme, s usađenim znanjem, naraste upravo toliko da pokrene promjene. Razmisli o tome, Dugan!”

Znao je da Stil neće pogriješiti. Pet godina zajedničkog rada, javno hvaljenog i onog drugog, u tajnosti, sve dok ih nisu otkrili, dokazali su da njena procjena prilikom mijenjanja genetske strukture budućeg bića daje jednako savršene rezultate kao i jednostavno, intuitivno odlučivanje u životu običnih ljudi. Gotovo savršene. Ponekad je potrebno tako malo pa da pobjeda bude pretvorena u poraz.

Radili su sve te godine gotovo ne misleći na sebe. Zaboravljali su se i postajali nepažljivi.

Borba uvijek prerasta prvobitnu namjeru. Uvuče te u bitku u kojoj sve odjednom počinje

izgledati drugačije i nerijetko se dogodi da prvobitni povod postaje samo jedan u nizu, ponekad i izgubivši na važnosti.

Na neki način postali su borci protiv Matičnog svijeta, a za Matični svijet.

Duganu je sad očajnički bilo potrebno dijete. Sva ogorčenost zbog onog prije, definitivno se pretvorila u mržnju nakon ovog što su učinili Stil. Ako je ikad dvojio radi ispravnosti svojih odluka, sad više nije bilo sumnje. Dugan je želio osvetu.

Znao je kako će je imati. Planet oko kojeg je kružio, u sustavu imenovanom T16 što je bio dokaz da trenutačno nije bio suviše zanimljiv Matičnom svijetu, na samom rubu Udaljenih svjetova, vjerojatno je nekad bio ono što je danas bilo njihovo odredište – Elion: posljednje utočište otpadnika koje je vremenom izraslo u novi svijet, neprimjetno nadgledan s povremenim upadima koji su usmjeravali njegov razvoj u kolotečinu nalik na ostale, već razvijenije svjetove.

Kroz nekoliko stotina godina, T16 postat će opet zanimljiv Matičnom svijetu. Dotle je život dolje previrao u događanjima, naizgled uzrokovanim slučajnostima.

Ništa nije slučajno, znao je Dugan. Uvijek tako mora biti.

U sustavu T16 bila su im dozvoljena tri izlaska iz broda. Uz malo sreće, savršeno dovoljno za njegov naum! Uostalom, razmišljati o sreći? Činiti ovo, ionako mu je jedino preostalo.

“Dat ću ti dijete, Stil Ses, svoje dijete”, rekao je bezglasno, kao što su nekad razgovarali. “I kunem se, odgojit ću ga kao što smo si obećali.”

Dolje, na plavom planetu, zakrivenom ponegdje bijelom vatom oblaka, tama je doticala jednu polutku i blaga, lipanjska noć spuštala se nad prostrane šume davno uzdignutih, nabranih gorja.

* * *

Urša je kročila jedva zamjetljivom stazom uz šumu, puštajući da je vode bose noge.

Još topla zemlja zagrijana do usijanja neobično vrućim kasnoproletnim suncem, isparavala je prve tragove rose u nježnoj sumaglici kroz koju bi ponekad zaiskrila sićušna svjetla krijesnica.

Šuma s Uršine desne strane bila je crna i čudovišna ispod svoda zamućena rijetkim oblacima nalik na iskrzalo, prorijeđeno tkanje. Bijelo rascvalo grmlje uz put mirisalo je slatko i jako. Zastala je ubrati grančicu, ali je ozlijedila prst na dugačak, glatki trn ispod lišća, pa je sada hitala povremeno ližući ranicu na sitnom zglobu.

Pod nogama joj zapucketa suha grančica i Urša, prestrašena, zasta i oslušne. Huk vjetra provlačio se krošnjama šume, ali se činio dalek, kao iz nekog drugog svijeta. Noćne zvijeri još nisu izašle iz svojih brloga, a ptice su šutjele, pozaspale ili se tek javljajući opreznim lepetom.

Urša se ogleda i skupi maramu oko ramena. Unatoč blagosti večernjeg zraka, strese je zimica. Bila je daleko od gradskih zidina, ali se svejedno bojala da nekog ne sretne. Nije ni željela pomišljati na posljedice. Cankovica ju je upozorila nekoliko puta:

“Sretne li te netko u to doba, pa još pred Ivandan, kako ideš prema izvoru, budi sigurna da će ti poslati Hermana Bolla na vrata.”

“A što ako ja sretnem nekoga... vješticu... ili đavla?” pitala je Urša, stišćući u sitnom dlanu obli kamen sav klizak od znoja.

Cankovica se nasmijala. I odšutjela odgovor. Na neravnim stijenama kolibe obasjanim titravim plamenom, u crvenom odsjaju plesale su sjene bilja koje se sušilo ovješeno o čađave grede.

“Prije tebe je tu bila tvoja svekrva, stara Tucmanka. Dala mi je dva cekina, ne bih li ti pomogla. Ne može se pomiriti s time da njezin jedini sin Nikola ostane bez nasljednika.”

Urša je znala drugu priču o Tucmanki i njezinom jedinom sinu. Pitala se onda, kao devetnaestogodišnjakinja zašto su baš nju, koje su se klonili svi seoski momci, odabrali za nevjestu ljepuškastom i ne baš siromašnom Nikoli Tucmanu s Griča.

Saznala je već prvu bračnu noć. Nikola nije mogao udovoljiti svojoj bračnoj dužnosti. Sklupčao se u podnožju kreveta i šutio. Shvatila je da su mu do tad podvodili i druge djevojke ne bi li probudili njegovu muškost. Onda su odustali i oženili ga Uršom, pretpostavljajući da će ona biti sretna što je u tim godinama uopće netko hoće i da će šutjeti

preuzevši na sebe muževu sramotu.

Stara Tucmanka nije to rekla Cankovici, već je svu krivnju svalila na Uršu. Urša je šutjela. Ni sama nije znala nema li u tome bar malo istine. Tucmanka je pravdala Nikolu, tražeći u Cankovice lijekove i trave za Uršu, dobrom plaćom podržavajući uvjerenje koje joj je sama nametnula.

Poslije tri godine zajedničkog života, Cankovica je bila preporučila Tucmanki da Urša i Nikola promjene stanovanje, ne bi li se oslobodili uroka koji su zaposjeli njihovu sobu u zajedničkom kućanstvu. Tucmanka je odmah uredila zapuštenu kućicu uz južni gradski bedem, uništenu u prošlom požaru, a koju je obitelj napustila, sagrađivši novu, prostraniju i višu u ulici uz Nova vrata. Od tada Urša i Nikola živjeli su osamljeno, kao kakvi starci koje su napustili djeca, unučad i slugе. Ali sve ostade jednako.

Urši je godila ova razdvojenost. Ionako su joj, za loše raspoloženje, bili dostatni zajedljivi pogledi koje joj je svekrva upućivala u crkvi. Stari Tucman nije mario ni za nju ni za svoga sina.

Svako malo bi Tucmanka naručila nešto kod Cankovice. Ova bi pozvala Uršu, pa joj davala spremljene musave glinene bočice, gorke napitke ili masti koje su odvratno zaudarale i kojima bi morala mazati grudi i trbuh. Poslije toga gadila se samoj sebi i zahvaljivala je bogu što je Nikola više uopće ne gleda.

Nevoljko je i taj put ponovo otišla staroj. Svaki put klela se da je to zadnje.

“Pokušaj još s ljekovitom vodom”, reče Cankovica i kao da se uvukla u svoju vlastitu grbu na leđima prekapajući po drvenom sandučiću punom svakojakih drangulija. “Na izvor ćeš otići noć prije Ivandana. Kreni odmah poslije zalaska sunca. Kad stigneš, skini sa se svu odjeću i kroči u nj, ali pazi da to bude lijevom nogom. Ostani u vodi dok se ne pojavi Mjesec. Tad obuci odjeću na mokro tijelo i otrči natrag.”

Urša je u taj trenutak bila napol uvjerena da bi to zaista moglo pomoći. Stara ju je promatrala svojim škiljavim, raznobojnim očima, gnječeći stabljiku metvice bezubim desnim.

“Daj baci taj kamen u vatru”, reče Urši, pa štapom protrese žar na nevelikom niskom ognjištu.

Urša bez zamaha ubaci kamen na oganj. Iskre frcnu i ugase se na tvrdom zemljanom podu.

Nedugo zatim Cankovica iščeprka štapom kamen iz vatre i podmetne uz stijenu vedro s vodom, spretno ubacivši pocrnjeli oblutak. Iz vedra zacvrča i diže se kiseli dim.

Cankovca zagrabi platnom u vedro, pa izvuče kamen. Bio je prepukao po sredini i tanka, crvena linija nalikovala je na otvorenu ranu.

Cankovica pogleda Uršu. Ova se skutrla, bojeći se što će joj stara reći.

“Idi na vodu”, ponovi stara. “A ako ne uspije, drugi put ću ti dati suncokretova ulja ili jarčeve krvi za muža.”

Urša je izašla, oprezno se ogledajući. Starica je dugo piljila u kamen. Ono za muža predložila bi joj i prije, samo da se stara Tucmanka nije tako zdušno brinula izliječiti Uršu, velikodušno joj plaćajući. A Cankovica je odavno shvatila u kome grmu leži zec.

Dok je o tome razmišljala, krezubo se cereći, kamen u njenoj ruci odjednom se raspuknuo, uz glasan prasak i na platno na kojem je ležao prosu se sitna crvena prašina. Cankovica je preplašeno ustuknula, zureći u njega, a onda ga, pogledavši prema vratima kuda je izašla Urša, ponovo bacila u vatru i zatrpala ugljenom, dok su joj se stare ruke, izbrazdane smeđim žilama, vidljivo tresle.

Sjećajući se nelagode koja ju je obuzela kad je otišla od Cankovice i promišljanja kako da pred Nikolom opravda kasno noćasnje izbivanje, Urša izbije na malu čistinu, okruženu brezovim šumarkom.

Nikola se ionako nije pojavio cijeli dan i poručio joj je da će ostati na Kaptolu. Poslije jutarnjeg događaja s Margaretinim uhićenjem, cijeli grad je bruja i nitko nije pridavao suviše pažnje Urši kad se u predvečerje iskrala kroz gradska vrata.

Put do vrela bio joj je poznat jer bi tamo ponekad danju, s mlađim ženama odlazila na kupanje. Ali noću je krajolik bio sasvim drugačiji, a gusta iznikla trava, puna sitnih cvjetova i sokova, skoro je zarasla put.

Ipak, izvor je bio tu, mračan kao tamno ogledalo zasjenjeno vlagom. Unatoč toplom zraku, na mahove bi se jasno vidjela para kako šiklja među šašem. Zemlja u blizini izvora bila je topla i gnjecava i stopala su joj do gležnja propadala u meki, glatki mulj.

Urša se vrati i položi maramu na rosnu travu, pa na nju uredno složi haljinu od gruba smeđa sukna. Dok je skidala košulju, naježi se iako je povjetarac iz šume bio blag i topao.

Zagazila je u vodu. Doimala se crnom i mada je znala da je bara plitka, učini joj se da je bez dna i da će je povući dolje u duboki glib. Kad je konačno oprezno ušla, smočivši grudi, opazi da se livada oko nje i šuma rasvjetljava, kao da ogromni mjesec izlazi iza obzorja. Na trenutak se poboja da je prekasno došla i da već mora hitati natrag. Ali kad se okrenula i kad ju je zabljesnulo svjetlo odozgo prelamajući se nad njenim grudima u vodi, vidje da je mjesec koji se nadvija na livadu stotinu puta veći od onog koji se tek imao pojaviti.

* * *

Ženine oči još uvijek su bile iskolačene od prvog šoka. Bila je teža no što mu se učinilo kad ju je ugledao sasvim nagu kako gazi kroz tamnu vodu.

Dugan ju je, omamljenu i mlitavu, spustio na ležaj. Tamne, guste spiralne kovrče okružile su joj blijedo lice. Među čvrstim vlasima još se nazirala poneka kaplja vode.

Pogledao joj je tijelo, dugačko i vitko, predano sasvim glatkoj i prijanjajućoj površini na kojoj je ležala. Svilena koža napeta nad izbočenim zdjeličnim kostima, trbuh bez ijednog nabora i čvrste grudi, struk jasan u savršenom razmjeru tijela.

Prihvatio se posla. Odabrao ju je između nekoliko žena koje su te noći samotne švrljale. Njeno lice, uvećano na zaslonu do prirodne veličine, uvjerilo ga je u dobar odabir. Pratio ju je od naselja, bešumno nadlijećući bez svjetala, čekajući trenutak kada mu neće moći izmaći.

Sada, dok je pripremao uređaje, izbjegavao je pogledati u stražnji dio kabine, na blago osvijetljeni lik u hladnom, zapečaćenom ležaju, iako je znao da bi se Stil složila s njegovim naumom. Pokušavao je o ovoj nepoznatoj ženi razmišljati kao o stvari.

Ipak, morao je nevoljko priznati, bila je pomalo nalik na Stil. Tijelom, svojom visinom, oblikom lica.

Bilo je smiješno, zatekao se, tako razmišljati. Ni jedna neće biti kao Stil. Ni jedna nije bila.

Znao je to oduvijek. Već kao djeca zajedno su planirali budućnost i osjećali pripadnost jedno drugome i svoju posebnost. A onda su se razišli, na kraju studija, sasvim nepripremljeno. Zbog toga se ljutio na nju. Nije želio ispitivati kuda su je poslali. Pretpostavljao je da je takav rastanak ionako samo njena odluka.

Nakon tri godine, susreo ju je letu za T20, smještenom uz sam rub Udaljenih svjetova, u iznenadnom poslanstvu koje mu se tada činilo rutinskim. Kad je nakon svih provjera mjera opreza u naslonu sjedala prije polijetanja okrenuo glavu da promotri suputnika, ugledao je njezino lice, nepromijenjeno i jednako tako zapanjeno. Poslije kratke nedoumice, prasnuli su u smijeh, a onda su se oprezno povukli preispitujući u sebi svoja dotadašnja uvjerenja.

On je već tada bio Kontrolor i nekako je slutio da bi mu ovo poslanstvo moglo osigurati napredovanje. Nije želio odmah navaliti na nju s pitanjima.

Prva tri dana, dok im je brod bio sakriven duboko u nedostupnim planinama ponad strmih obala mora koje je noću svjetlucalo zlokočnim sjajem, nije je stigao pitati ni da li je za skrovitu šetnju. Uzimala je uzorke i vrijeme uglavnom provodila u laboratoriju. Četvrto jutro došla je u njegovu kabinu, isključila sve komunikacije i provjerila koliko treba da netko s druge strane mehanički provali.

“Mislila sam da me više ne želiš vidjeti”, rekla je, skupljajući kosu na tjemenu.

Dugan je u sebi proklinjao vrijeme zablude i nevrijeme ponosa. Bila je jednako lijepa, ali su dvije tanke crte sa strane usana, iako jedva zamjetljive, davale njenom licu stariji i ozbiljniji izgled.

“Znala sam da ćemo kad tad raditi skupa. Voljela bih da smo ranije počeli. Ne znam koliko si se promijenio i bih li ti uopće, Dugane, smjela ovako govoriti.”

U prvi trenutak pomislio je da će ga koriti radi izgubljenog vremena. Sad je uvidio da se radi o nečem drugom, pa požali. Prijekor koji je namijenio njoj, otkad ju je ponovo ugledao, bio je voljan sam prihvatiti. Jer to bi značilo da ona mari za njega, jednako kao i on za nju.

Stil je njegovu šutnju protumačila onako kako je sama priželjkivala. Rekla mu je sve, dok je on šutio, ispočetka zahvalan na njenom povjerenju koje je ukazivalo da je bar to ostalo nepromijenjeno.

Ona je znala: mogao ju je isti tren uhititi. Čak je imao ovlast da je taj čas ubije. Toliko je bilo strašno to što mu je rekla.

Umjesto toga, privio ju je na grudi i zaronio ruku u njenu kosu, dodirujući ispod nje vrat, tanak i svilenkast kao u djevojčice. Negdje u njemu, sadašnjost se cijepala u slatkoću zabranjenog dodira i strah da to ona ne primijeti. Ono o čemu je govorila, bilo je udaljeno, nagovještaj hladnoće koja će tek doći, a ona je bila tu uz njega, blago sunce na kraju ljetnog dana.

“Možeš li zamisliti”, rekla mu je u početku razgovora koji to i nije bio, jer on je gotovo cijelo vrijeme šutio. “Oni umiru od bolesti koju sam im ja nametnula! Tako je odlučeno na Matičnom svijetu, koji ne želi odstupiti od ovakvog obrasca jer se ne namjerava nositi s iznenađenjima. Već sutra će umrijeti deset tisuća ljudi! Shvaćaš li to, Dugane? Cijeli jedan grad!”

Dugan se sramio pogledati je u oči. Znao je za taj broj. Dapače, morao se pobrinuti da to bude ispunjeno.

“Prokleti Matični svijet”, prosiktala je.

Trgnuo se. Nije ju takvu poznavao.

“Kad bi ti ljudi znali samo malo više, samo malo, uspjeli bi se izboriti za život.”

Znanje. Dar koji je Matični svijet uskraćivao i kojim je kažnjavao, a da nitko nikad nije bio proglašen krivcem.

“Matični svijet više ne napreduje”, Stil će. “A to znači da će i svi ostali stati tu gdje jesu. Jednog dana, kad to Vijeće shvati, početak će uništavati u strahu da se obrasci, bez njihova utjecaja, ne počnu neprepoznatljivo mijenjati. A da im sada nismo donijeli tu bolest, možda njihova povijest ne bi nimalo sličila na našu. Zašto im naš dolazak ne bi donio nešto drugo? Otkuda nam pravo zatajiti ono što im može donijeti dobro?”

Muk.

“Svima nama najstrože je zabranjeno da im ikad damo do znanja da postojimo, koliko god se miješali u njihov život, i da se upletemo onda kad, prema Matičnom svijetu, za to nije vrijeme. Ali ja sam pronašla način kako da to učinim.”

Bio je radoznao, ali pitao se da li sve to smije slušati i zašto je ne natjera da ušuti. Želio ju je što duže tu uz sebe, to je bio razlog, i mogla je govoriti što god joj se prohtjelo dok god je osjećao njezin dah na licu.

“Ispočetka će biti čudni, ti novi ljudi koji će izrastati neshvaćeni. Ali, oni će ubrzati stvari. Neće znati otkud im ta sposobnost niti će ih to zanimati. Neće sve ni razumjeti, ali to nije ni bitno. Onaj slijedeći već će shvatiti više.”

Dugan ju je gledao. Zajapurla se. Zaboravila je da njegova šutnja ne mora značiti da je to odlučio podijeliti s njom.

“Sjeti se onog čime smo se ti i ja neko vrijeme zanimali još na studiju, ali smo to tada smatrali tek neostvarivom utopijom. Usaditi nerođenom djetetu sve znanje ovog svijeta! I, Dugan”, pogledala ga je pobjedosno, “uspjelo mi je! Znanje stotina tisuća godina! Dugan, pomisli na to!”

Bila je sposobna još na studiju! Ali da je bila tako uporna, radeći u samoći, jer sad je shvatio da je on jedini kome se povjerila, to nije mogao ni zamisliti!

“Na taj način će nas doći. Izravnati se s nama! I tek tada ćemo moći svi dalje!”

Klonula mu je na grudi, a on je u sebi previrao, nesposoban reći išta više. Nemoćan od njezine blizine i užasa radi suučesništva koje mu je nametnula u svom bezuvjetnom povjerenju.

“To sad znaš samo ti”, dahnula je, a on čuvši to, osjeti da nemir u njemu prerasta u nadu.

Jer to je bio način da ostanu skupa.

Drugi dan ju je zatekao kako vadi ovulu iz utrobe domorotke koja je omamljena ležala na stolu.

Gledala ga je dugo, upitno, ne želeći ispustiti glasa jer nisu bili sami.

“Učini to”, konačno je rekao.

I to je bio početak njihovog kraja.

Dugan provjeri još jednom sliku male okruglaste stanice. Savršeni biser koji će zadržati samo svoju vanjsku blistavu opnu, a unutra će ugraditi svoj kod i sve znanje koje posjeduje

Matični svijet. I nadao se da će mržnja koju će udahnuti ostati zapisana u tom biću, a da ono neće nikad imati potrebu zapitati ni zašto ni kako.

Bilo mu je za to potrebno neko vrijeme i on ženu ostavi ležati, pokrivši je njenom odjećom.

Kad je konačno bio gotov, provjerivši da li se sada već oplođeno jajašce potupno ispunjeno informacijama prihvatilo za sluznicu ženine maternice, ubrizga joj u venu stabilizator. Nije želio ponavljati postupak iako je vlakno prenijelo sliku još dva zrela jajašca utopljena u vlati sluznice. Bio je siguran u uspjeh. Bio je najbolji učenik najveće čarobnice, tako nemoćno prepuštene smrti.

Sad je znao da su trebali zamrznuti uzorke svojih tkiva. Ali mislili su da ih je konačni udarac već dohvatio izgonom s Matičnog svijeta.

Stil je predugo bila mrtva da bi se usudio koristiti njenim tkivom. Rizik bi bio preveliki.

Ona bi, ionako, odobrila ovo što radi.

Pogled na mikrobiće mlade žene sasvim ga je uvjerio da i ovaj svijet dolje pripada otpadnicima s Matičnog svijeta. Ipak, želio je dijete koje će nositi samo njegov znak. Njega je do kraja oblikovala i odredila Stil. Na taj način, to će biti i njeno dijete.

Prilijepi ženi na kožu iznad uha tražilo. Tako će je naći kada za to dođe vrijeme.

Brod je trebao ostati u T16 taman koliko je trebalo da žena donese dijete na svijet. Sada je imao priliku vratiti je i, kad za to bude vrijeme, doći po dijete, a da Pečat ostane nijem.

Dugan je nespretno počeo navlačiti na ženu odjeću koju je pokupio dolje uz baru. Vidje da joj je košulja već skoro potpuno stanjena od nošenja i pranja, i mrka haljina na nekoliko mjesta zakrpana strpljivim i sitnim šavom.

Otvorio je pretinac u zidu ponad ležaja iz kojeg mu se, tako mu se učini, smiješila Stil i izvadi njenu bijelu halju, koju navuče ženi, a na nju smeđu haljinu, prtljajući s hrpom uzica.

Ženine oči su sad bile zatvorene, a lice smireno.

Spavala je. Dugan se pitao kad ne bi toliko mrzio i kad mu ne bi stalo samo do osвете, ne bi li još jednom učinio ono što su on i Stil radili toliko puta, i pustio da negdje dolje jedan sitan stvor začet sasvim uobičajeno u tom nepoznatom svijetu, izraste u čovjeka čija bi ga različitost učinila prorokom svog doba.

* * *

Kroz puškarnicu na tornju dopirao je blag večernji povjetarac. Urša je stajala naslonjena na zid, stižući rukama glavu koja ju je boljela već od ranog jutra. Okretala je oči od oskudnog svjetla svijeće što je kapala ostavljena na dovratku Bollove privremene pisarnice. Premda joj je vrata tornja otvorio Sigismund, promatrajući je neko vrijeme neodređenim pogledom, te je uputio da unutra pričeka Bolla, Urša je ostala na hodniku. Najradije bi da ne mora ući niti sresti Hermana Bolla.

Nad čelom joj je tutnjalo, muklo i ravnomjerno. Dotakne hladnim prstima užarene vjeđe, pa spusti ruke na trbuh. Sve ju je boljelo. Bila je puna straha, od Bolla, od onog što je noćas doživjela, od sebe same. Pitala se, stižući se tu uz vlažan zid prekriven prljavom pljesni grobna zadaha, zašto je, umotan u lažni privid svakodnevice, prati usud zla.

Kao djevojka gledala je kako se njezine vršnjakinje udaju i odlaze jedna po jedna. A govorilo se da je bila najljepša u selu. Majka je izbjegavala ikakav razgovor s njom. Rekla joj je da tolika ljepota i pamet mogu doći samo od đavla. Da to plaši ljude. I neka radije šuti i moli se bogu da je netko ipak uzme.

Nikola ju je, pak, ostavljao po cijele dane samu. S početka je mislila da će njihov odnos prerasti u kakvu-takvu prisnost. Sad joj je bilo sasvim svejedno. Molila se samo da je ne optuži za nešto i ne otjera od kuće. Ne jedan muž, s razlogom ili bez njega, osvetio se svojoj ženi da bi ova skončala kao i jadna Margareta, čije jecaje bi sad Urša povremeno začula, zagušene debelim mokrim zidovima.

Lupanje vratima i bat koraka na stepeništu natjera je da se sasvim priljubi uza zid. Daske su škripale ugibajući se pod teškim Bollovim korakom. Zapuhan od penjanja strmim uskim stepenicama, obasjan svijećom što je dogorijevala cureći već niz zid uz vrata, odjednom se stvorio pred njom.

“A tu si!” dahne on, naginjući se nad Uršu. Ona osjeti miris kože njegova odijela i onaj, nalik na miris smole koji je očito potjecao od njega samoga.

“Što je? Ne izgledaš dobro!”

Sine joj da Nikola nikad nije izgovorio nešto slično. A ovaj stranac, kojeg se bojala i od kojeg nije znala što može očekivati, zamijetio je njezino raspoloženje. Na trenutak mu bude

zahvalna na tome.

“Možeš li k djevojci? Ne treba te biti strah! Pa da je i vještica, poslije Sigismundove ruke, ne može ti ništa.”

“Znači... nije priznala?” procijedi ona. Nije znala da li joj od toga bi lakše ili teže.

“Ima vremena”, reče Herman Boll, pa joj iznenada skine maramu s glave. Vlasi je čvrsto uplela u pletenicu i savila je na potiljku, ali su se one kraće oslobodile stiska i sad su zatreperile oko nje, prateći njegov pokret lagano pucketajući.

“Urša Tucmanka”, rekao je. “Idi dolje i pomogni Sigismundu. A poslije dođi u moju pisarnicu.”

Ona krene na stube. Svijeća zacvrči. Boll je jednako stajao na mjestu.

Da se prihvati zida, morala se očesati o njegovo visoko, snažno tijelo. Osjeti još jače miris smole i kože dok je povlačila za sobom haljinu i neka vrućina, pomiješana s trncima, prelje joj trbuh.

Ono što je Urša ugledala u oskudnom svjetlu uljanice, ukipi je na najgornjoj stepenici podruma.

Sigismund je sjedio u dnu prostorije na podu zastrtom slamom zarezujući velikim nožem komad slanine, mljackajući komadiće sira i kruha, ne obazirući se na nju. Uvaljana u uneređenu, smrdljivu hrpu sijena, jedva pokazujući znake života, ležala je Margareta.

Urša se trgne pa siđe i priđe djevojci, prevladavši strah i gađenje, ne upitavši Sigismunda za dozvolu. On je cokuo jezikom usrkavši gutljaj iz bokala kojeg je izvukao odnekud ispod slame.

Margareta je stenjala buncajući, zamazana vlastitom krvlju i tragovima povraćanja po košulji razderanoj na više mjesta. Iz kuta usta cijedila joj se zelena slina, a kosa, raspuštena i slijepljena u nekom čudnom redu, uokvirivala je lice zažareno od vrućice.

Urša se sagne pa pridigne košulju punu smeđih mrlja.

“Vještica sad još samo može letjeti, ha, ha”, hroptao je Sigismund s drugog kraja prostorije. “A i to dok joj krila ne raspnem na kotač!”

Urša se zgrozi. Od smrada koji je okruživao Margaretu, dođe joj zlo. Ako sad povrati, činilo joj se da je nitko više neće moći u tome zaustaviti. Ionako joj je bilo zlo cijeli dan.

Margaretine potkoljenice bile su slomljene i meso na njima bilo je raščerupano kužeći zrak zadahom raspadanja. Ubodne, jednoliko poredane rane u dnu kojih se bijelila kost natjeraju Uršu da sklopi oči i prekriži se.

“Vještica je skoro proplesala u čizmama”, šušne Sigismund. “Da si je samo vidjela kako se trzala. Tako je valjda zabavljala i samog nečastivog.”

Urša se ogleda, pa u kutu prostorije ugleda bačvicu s vodom. Skine maramu s glave, pa ode i namoči je. Hladnoća je malo povrati u red.

“Da mi Boll dozvoli, sve bi ona priznala. I kada i kako... odmah”, procijedi nezadovoljno Sigismund.

Urša je sumnjala da nije proveo osobno, zasebno ispitivanje optuženice. Naslućivala je to po masnicama na njenom tijelu. Nije uopće htjela razmišljati o tome da je Boll tu također mogao imati svoje prste.

Sjetila se sitnog ožiljka iznad zdjelične kosti, kojeg još jučer nije imala, a danas je bio tu, rumenkasto nabrano tanko zadebljanje, kao da je star bar mjesec dana. Spomen na sve ono što je pokušala potisnuti u sjećanju i pogled na slomljenu Margaretu zavine u njoj vretena straha do same boli.

“Vještica je lunjala noću, he, he!” nastavi krvnik, stružući petama čizama po podu.

I ona je noćas lutala. I molila da ne sretne ni čovjeka, ni žene, ni vraga.

“Tražila je đavla. Nudila se đavlu.”

Đavao je došao po nju. Urša ponovo proživi omamu svjetla koja su se pojavila iznenada, ukipivši je u mlakoj vodi. Vidje njegov tamni lik kako izranja iz tog svjetla. I osjeti opet nemoć koja joj je oduzela koljena i njegov hladni dodir kad ju je dignuo na ruke.

“Prohtjelo joj se nečeg posebnog. Nisu joj bili dovoljni momci. Ne, letjela bi s đavlom.”

Letjela je, sklupčana uz njega, dok je oko nje i u njoj urlalo. Vidjela ga je obasjana crvenim, žutim i zelenim svjetlima dok su se dizali u visine, a želudac joj se lijepio uz kralježnicu. Zvijezde su se rasprskavale i u ušima su joj hućale oluje.

Bog joj je bio svjedok da to nije željela, ali sama je, odlaskom u toplu noć, izazvala sudbinu.

Sigismund je ustao, pa se sad približio, gledajući je kako briše Margaretine ruke i vrat već polusuhom maramom.

“O, da mi Boll to da, natjerao bih je da mi prizna što je radila s njim i kakav joj je bio, kad je ušao u nju, dok je ona vriskala od uzbuđenja. Hladan, je li vještice, hladan?”

Da, hladan, prisjeti se Urša hladnoće koja joj je žežla utrobu, dok ga je onako obamrla, bila gledala kako se naginje nad nju, nesposobna za ijedan pokret ili riječ. Vidjela je samo njegovo lice, đavolsko, blijedo, prekrasno... i osjećala hladne dodire na svojim nogama, po svom golom trbuhu. Od straha i omađijanosti nije ni pomislila da leži pred njim onako gola, nemoćna. Gledala je te oči preduboke da bi pripadale čovjeku i te usne, prelijepe da bi bile ljudske. Sam đavao, sam đavao je se dočepao!

“Vješticama piše da su bile s đavlom, znaš ovdje...” reče Sigismund, pa ju naglo odostraga zgrabi i okrene prema sebi, grabeći je za haljinu ponad grudi. Urša krikne, i snažno ga odgurne, skupi haljinu i pobježe prema vratima.

Nečastivi ju je uzeo, sasvim sigurno, kad je izgubila svijest. I ostavio joj biljeg. Čudnu bijelu košulju u kojoj se našla, pred jutro, ležeći u mokroj travi nedaleko zidina.

Gradec je živnuo od večernje svježine. Kroz otvorene prozore koliba dopirali su glasovi i titrala svjetla. Urša je trčala po cesti, osjećajući prljavštinu Sigismundove ruke na grudima, zaboravivši da se treba javiti Bollu. A onda je zastala, zadihana i promislila.

Nije bilo sumnje. Možda ju je đavao noćas učinio vješticom. Što je sve radio s njom, nije mogla znati. Ali nije smjela dati Hermanu Bollu razlog da posumnja. Pa je skupila skute, zagladila kosu znojnim dlanovima i vratila se u Toranj.

Herman Boll je postajao nestrpljiv. Znao je otprije koliko bi dugo mogao trajati Uršin boravak u podrumu. Ni jedna ne bi izdržala duže gledajući obogaljenu zatvorenicu slušajući Barićevo trabunjanje. U zadnje vrijeme postao je nasrtljiviji i običavao bi ispitivanje uzeti u svoje ruke. Boll se, začuvši neku strku u prizemlju, poboja da Barić gnjavi Uršu, ali tišina koja nakon toga zavlada, posjedne ga natrag na stolac.

Otkada je postao podsudac, mogao je birati po cijelom Griču. Žene su dolazile, omađijane strahom. Ponekad, nesiguran u njihovu predaju, doveo bi ih ili namamio u Toranj i nakratko ih poslao u podrum, kao sad Uršu.

Nekako sad nije imao mira, činilo mu se da to nije bilo primjereno za nju. Razlikovala se od drugih žena koje je susretao svakodnevno u ovom malom gradu, gdje se sasvim neplanirano zaustavio pokušavši sklopiti par dobrih poslova. Pa kad mu se već ukazala prilika da povoljno kupi palaču na samom gradskom trgu, preko puta crkve i proširi unosne poslove, odlučio je neko vrijeme i ostati. To se proteglo već na tri godine. Naučio je govor i prepoznavao je iskrivljene fraze koje su mještani nekad davno preuzeli iz njegova jezika. Postao je ugledni građanin slobodnoga kraljevskog grada Zagreba i plemićki podsudac zagrebačke županije.

Jednog dana u njegovu kuću banula su tri stranca govoreći njegovim materinjim jezikom koji je ipak zvučao nekako čudno. Objasniše mu da su kraljevski poslanici i da mu povjeravaju posebnu dužnost.

“Od sada nadalje, Hermane Bollu, ovaj broj žena ćeš uhititi, optužiti za vještičarstvo i smaknuti na način kako ti drago.”

Smrknuo se vidjevši nemalu brojku. Ionako do sada nije bio baš omiljen zbog svog bogatstva i brzo stečenih počasti. Pomisli o budućnosti u ovom gradu.

“Prihvati se toga, Hermane Bollu”, rekao mu je treći, koji je dotada samo šutio. “Sjeti se mračnih tajni koje si ostavio za sobom. Koliki bi bili sretni da ih se dočepaju!”

Boll je šutio. Tko zna koliko su znali? Nema li baš svaki čovjek bar jednu mračnu tajnu? Pa je, konačno, pristao. Uvijek je od dva zla znao odabrati ono korisnije.

Vremenom je spoznao kako mu strah koji se oko njega širi daje posebnu moć. Muškarci su mu popuštali već kod prvog dogovora. Žene su ga mamile pogledima. Bio je opasna zvijer koja bi uhvaćena u njihovu stupicu obećavala užitke i sigurnost. I odonda više nikada nije osjetio ono uzbuđenje što ga je i djelomično nagnalo na mračni put.

Sve dok jučer ujutro nije ugledao Uršu, polunagu i rumenu od sna na kućnom pragu. Imala je nešto u izrazu lica, neki spoj prkosa i samosvijesti koji ga je mamio. I bila je lijepa, đavolski lijepa.

Najprije je pomislio da i nju uhititi. A onda mu se sve to zgadilo i umalo je prezreo sam sebe.

Svratio je navečer do Cankovice, pa se raspitao o Urši. Stara, potkupljena novim zlatnikom, ispričala mu je sve o Tucmanima i o nesretnoj djevojci.

“Ako zatrebate kakvu travu, ili možda, ljubavni napitak... plemeniti gospodine”, rekla mu je kad je odlazio nevoljko pazeći da ga netko ne vidi, “navratite, dat ću vam bez naknade.”

“Stara vještice”, odbrusio je Boll umjesto pozdrava, pa nestao u mraku.

Sitno tapkanje na stubama prene ga iz razmišljanja.

“Bilo je već vrijeme”, pomisli pa ustade i pogladi riđu bradu.

Urša je tiho ušla i stala uz vrata. Ruke je držala skupljene ponad trbuha i gledala u pod. Boll se ponovo pokaje što ju je slao u podrum.

“Sredila si Margaretu?” upita.

Ona ostade pognute glave. Poželi je pogledati u oči.

“Sigismund Barić....”

“Što, Sigismund?” prekine je on naglo i priđe joj hvatajući je za ruke. “Da nije bio grub prema tebi?”

Ona digne glavu. Oči su joj plivale u suzama.

Boll joj poduhvati ruku pa je povede prema klupi. Posjedne je. Nije se opirala.

Sad je bio sasvim uvjeren da je krivo postupio kad ju je poslao dolje. Nije je želio zaplašenu. Bila je drukčija. To s njom moralo je biti drugačije.

“Urša... valjda se ne bojiš?”

“Koga?” upita ona i oči joj se osuše.

Poslije se sjetio kako se ukrutila kad ju je započeo ljubiti i kako je jecala kad joj je rukom zašao pod haljinu. I nije mu bilo jasno zašto je u neko doba zgasnula svijeću, a onda se sama svukla i sjela mu u krilo.

Ujutro kad je otišla, ostavivši ga na gruboj vunenoj ponjavi prostrijetoj po podu, uneređenog i iscrpljenog, neki tjeskoban osjećaj uselio se u njega. Pokušao je to zaboraviti i razmišljati samo o zadovoljstvu koje je doživio i koje je pružio i njoj. A kad je oskudno sunčevo svjetlo prodrlo kroz uski otvor, zamijetio je već potamnjele mrlje njene krvi na svojoj bijeloj košulji.

* * *

Naravno, Dugan se pokazao jednakim šmokljanom kao i toliki drugi muškarci. Stil je s njim dijelila tajnu, a s Berganom Diterom Hagom krevet.

Kad je to konačno dokučio u jednom lucidnom trenutku preispitivanja onog od čega je bježao sve te godine, ostao je zapanjen svojim dotadašnjim sljepilom. Porazna je bila i činjenica koja mu se nametnula nakon tog otkrića: da je mario više za sebe i za svoju pripitomljenu patnju i zatrtu čežnju, nego za nju, Stil, koja je i bila i uzrok svemu tome. I da je otuda sva sljepoća i bezrazložno povjerenje u trajnost njegovog položaja u njenom životu.

Vjerojatno su, kako to obično i biva, svi drugi znali za vezu Stil i Bergana, pa su tako bili sigurni da i on zna. U suprotnom bi se već netko pobrinuo donijeti mu kojekakve glasine.

Uostalom, Bergan i on su bili prijatelji. Na način da se jedan nikad nije propitkivao o stvarima o kojima onaj drugi nije naćeo temu.

Dugan i Stil radili su tih pet dugih godina, u zavjeri šutnje i zajedništva. Ispočetka je bio nestrpljiv i sumnjičav. Nije mogao vjerovati da bi se ona na taj način odrekla nekih vidova svakodnevice. Onda je i on potisnuo sve želje srca. Pomalo se na to naviknuo kao na najveći dar u svom životu: sreću da bude skoro stalno uz nju.

Kad je shvatio za Stil i Bergana i počeo odmatovati film, otkrio je da su u tom vremenu postojale praznine koje do tada nije uočio. Vrijeme koje je Stil provodila s Berganom.

To mu je objasnilo Berganovo čudno ponašanje. Nije to bila ljubomora radi Duganovog brzog napredovanja – bio je to strah da Dugan ne iskoristi duga razdoblja dok je sa Stil izbivao s Matičnog svijeta.

Bilo je neobično da nikakav posebni znak ili događaj dotad nije Duganu ukazao na Stil i Bergana. A onda je jednog dana sjedeći nasuprot njih, u polovici neke sasvim nebitne rečenice, kao proboden munjom, shvatio o čemu se radi.

Tek kad se odvojio, skrhala ga je iznenadnost tog saznanja i gomila samooptužbi. Otkada je to tako? Je li to mogao izmijeniti?

“Jesi li joj rekao, Dugane?” pitao je sam sebe. “Jesi li joj pokušao pokazati što osjećaš za nju? Ili si mislio da to ona zna.”

Ali kad se prisjetio godina koje su izgubili nakon studija, onako se naivno i bezrazložno razmišljajući, bilo mu je jasno da se radi o nekakvom vidu vlastite nedjelotvornosti.

Uostalom, da joj je i rekao, možda se ništa ne bi promijenilo. Možda bi i izgubio njeno povjerenje. Ovako ju je imao na drugi način i molio se, i za sebe i za nju, da to nitko ne nasluti.

Otkada je doznao za njih, Dugan je mučio sam sebe. Čitao je njihove znakove koji je iscrtao negdje u svojoj glavi. Kad su Stil i Bergan bili skupa, i on je bio s njima, nevidljiv i pun želje kao treći član tog čudnog trokuta iz kojeg su crpili strast za koju nisu znali ni otkuda je tolika i takva očajnička, žestoka.

Sve dok netko nije provalio da Stil i Dugan nešto prtljaju na misijama. Da je ikako dao naslutiti svoje osjećaje, sumnjao bi možda da je to bio Bergan. Ovako, dojava je mogla biti i kriva ili slučajna. Ali, dovoljno da bude kobna.

Izvukli su ga iz kreveta, noć nakon što su se vratili iz zone Udaljenih svjetova. Privikavanje na život na Matičnom svijetu uvijek bi mu odnijelo bar dvadeset sati spavanja, unatoč umjetno odsanjanom snu na povratku. Možda je to podsvjesno bilo i bježanje od onog što ga čeka kad već sutra krene predati izvješće. Nikada nije znao tko će ga dočekati lica puno starijeg no što se nadao ili će susresti nekoga koga je već i zaboravio, gotovo jednaka lika kao i kada je otišao.

Lupnjava na vratima, tek toliko da se ne može reći da nije bio nasilan ulazak, paljenje svih svjetala i ukočivači upereni u njegovo bunovno lice, pripravnici na aktiviranje na prvi njegov nepredvidljiv pokret.

“Dugan Darg, optužen si za neposluh Matičnom svijetu!”

Ovo se obično dešavalo nekom drugom, a i za to bi se doznalo elegantno, opuštenog raspoloženja uz piće negdje poslije večere.

“Idemo!”

Dobacili su mu ogrtač i izgurili ga kroz vrata, visoke crne prilike koje nije poznao.

Nije bilo smisla objašnjavati im da su pogriješili. Oni nisu bili zaduženi za slušanje.

Uostalom, bilo je kasno popodne i sretali su ljude koji su ga poznavali i bili naviknuti da posebne službe dolaze po njega i da odlazi osiguran pratnjom – nije im htio dati povoda da sad posumnjaju u nešto drugo.

“Vidim, jedva da si se stigao obući, ” rekao mu je Bergan Diter Hag kad su za Duganom zalupili vratima. Odjeća u neredu nabacana na visoko, vretenasto tijelo odavala je izvanrednost situacije. U tom svijetu u kojem je savršenstvo odijevanja bilo jedan od imperativa.

Kad nisu pobjeđivali vrijeme u svemirskim prostranstvima, tu na Matičnom svijetu bježali su od njega uzdižući trivijalnosti u ceremonije.

Dugan je promatrao Bergana, čekajući da ovaj otpočne. Malo stariji nego ga se sjećao. Znači da je nešto više vremena proveo na Matičnom svijetu. Obično bi gubitak Berganova matična vremena bio podjednak njegovom i Stil. Tamna mu je kovrčava kosa dobila iznad sljepoočice nekoliko sjedina, a bora iznad očiju, produbljena zbog ožiljka iz djetinjstva, dobila je oštrinu.

“Bergan, reci o čemu se radi!” Dugan će, ne okolišajući. Dok su putovali ovamo, prošao je u mislima sve što bi moglo biti povod optužbi za neposluh. Na onu drugo nije htio ni pomisliti. To su znali samo on i Stil. A ako je netko nadošao na isto, to ionako nije bio njegov problem. Premda je sumnjao da na cijelom Matičnom svijetu postoji itko tko bi to mogao učiniti.

Okolnost da ga ispituje Bergan, samo je to potvrđivala. On, jamačno, ne bi želio vidjeti Stil na mjestu optuženice.

“U zadnjoj misiji su se rezultati pokazali nedostatnima obrascu. I to nikako ne može biti slučajan propust.”

Bila je to namještaljka. I Bergan je morao znati. Rezultati nisu mogli biti vidljivi po dolasku iz misije, a kontrolni podaci još nisu mogli prispjeti. Opustio se. Čak je i sjeo, dok je Bergan ostao stajati.

“Valjda ne vjeruješ?” rekao mu je.

Učini mu se da je Bergan ljut. Ushodao se po sobi. Par puta je zastao i pogledao ga dugo, ispitivački.

Dugan primijeti da su svi senzori isključeni. U sobi je prigušena rasvjeta jedva nagovještavala konture namještaja.

“Znaš li kaznu za neposluh Matičnome svijetu?”

Da nije bilo tog oporog, indiferentnog tona u Berganovom glasu, Dugan bi ga prekorio radi takve šale. Sad je šutio, iznenada svjestan opasnosti od moguće stvarnosti.

“Trideset godina izgnanstva u Samodvore u Kumi. Trideset godina bez da vidiš ijedno ljudsko biće!”

To bi značilo, pomisli Dugan, vratiti se poslije tog vremena kao izmoždjeni starac i biti spreman na ponovni dragovoljni povratak u planinu nakon toliko žuđenog susreta s planom u kojem, shvatio bi to isti čas suočivši se s licima gotovo jednako mladim kao i prije svih tih godine, više za njega ne bi bilo mjesta.

“Razmisli, Dugane!”

Htio je reći Berganu da nije kriv i da je to sve greška (doduše, ponekad mu se činilo da je i to nekakav obrazac) i da mu je svejedno, da pristaje na postupak primijenjenog ispitivanja – jer ispitivali bi ono na što sumnjaju, da Bergan nije iznenada rekao:

“I Stil je optužena!”

Otuda Berganova ljutnja. Taj loše prikriveni očaj u glasu. To ispitivanje bez senzora. To htijenje sakriveno iza njegove nestrpljive šetnje.

Ustao je. Znao je kako je Berganu.

Bergan je šutio, okrenutih leđa. Znao je da je Dugan shvatio. I čekao je, bio je siguran.

“Zbogom, Stil”, u sebi će Dugan. “Ovaj čovjek ovdje nema izbora. Da sam na njegovom mjestu, pitanje je bih li drukčije postupio.”

I reče: “Dobro, potvrdit ću i posvjedočiti da Stil nije kriva, da nije ništa znala.”

To je značilo: nema primijenjenog ispitivanja, nema vegetiranja poslije ispitivanja i nema optužbe za Stil. I to je još značilo – doživotni izgon u Samodvore.

“Hvala”, rekao mu je Bergan i pogledao ga, po prvi put to poslijepodne, pravo u oči. U njima se čitalo olakšanje.

Kad je Bergan izašao, upališe se senzori i Dugan, otupjelih osjetila i nesposoban za razmišljanje, ostade nepomičan.

* * *

Polako, kao perlice spuštane po nevidljivom koncu, kapale su u jednolikom razmaku sitne kapi kiše sa slamnate strehe podno južnog pročelja kolibe. Urša, naslonjena na prozor, udisala je miris trave koje su nakon ljetne omare opet zazelenjele i bujale na kosini, puzeći uz zidove gradskog bedema. Odozdo bi se nakon prvih kapi digla mirisna omama rano dozrelog grožđa, sitnog, ali slatkog što bi Urši na nekoliko trenutaka potjeralo mučninu koja joj je stajala u grlu, a onda bi se vratila još većom silinom.

Shvatila je negdje sredinom kolovoza da je u drugom stanju. Po ženskim pričama kojih se prisjećala, po tome što se događalo od onih kasnoproletnih dana, po haljinama koje su ostale čiste i nakon toliko vremena.

Doduše, ona bijela košulja, a zaklinjala se da će je baciti, razderati, spaliti, uništiti bilo kako, ionako nije na sebe primala nikakve nečistoće i jednako je izgledala kao ono jutro kad se našla u njoj.

Najprije ju je pokušala razderati. Ali nikakav nož niti škare nisu ostavili ni traga na njoj. Pokušala ju je spaliti, na ognjištu, jedno jutro, odmah nakon što je Nikola otišao na Kaptol, za slučaj da zasmradi kolibu.

Košulja nije gorjela i ostala je jednako bijela kad ju je s garavim žaračem izvadila iz

plamena.

Pokušala ju je utopiti u potoku, zavivši u nju težak kamen. Blistala je iz vode kao ogroman dragulj i kad ju je ponovo izvadila na njoj nije bilo ni kapi vode.

Sve to bilo je dokaz da je košulja đavolova. Meka kao najmekša svila, topla noću, prohladna i mirisna kao večernji povjetarac dok je žeglo podnevno sunce.

Sakrila ju je u sanduk s rubeninom, na samo dno, zatrla je osušenom metvicom i pokušala je zaboraviti.

A onda su došle te mučnine, izjutra slabije, pa sve jače donoseći joj u usta okus metala. Vukla se bezvoljna po kolibi, tražeći po podne sjenu uz gradski bedem, da bi tek sa zalaskom sunca, mučnina bi netragom nestala i ona bi, uz svjetlo lojanice, obavila sve zaostale poslove. Nadala se da će Nikola i te večeri opet poslati Bartola Gumbaša da joj preko njega poruči da će i ovu noć i slijedeću ostati na Kaptolu jer posao nije gotov, a do Božića zvonik po zamisli graditelja Albertala mora biti gotov.

Tada bi hitro oblačila čiste halje i hitala u Toranj gdje ju je čekao Herman Boll.

Od one noći, kad se prvi put osjetila ženom, u smrdljivoj niskoj sobi bez zraka, ispunjenoj do jutra mirisima njihovih tijela i strasti koju su zapalili, odlazila bi k njemu kad god bi joj se ukazala prilika, sakrivena krilom tame i Margaretinom nesrećom.

Djevojka je još uvijek bila utamničena i povremeno bi Sigismund Barić nad njom provodio ispitivanje ne bi li je naveo da išta prizna.

Urša otada nije više ulazila u podrum. Šmugnula bi stepenicama do Bollove pisarnice, da vidi čeka li je, a onda bi skupa otišli, najčešće van gradskih zidina, na rosne livade potonule u sjenu šumaraka, zagušene šumovima trava i brujanjem noćnih zrikavaca.

Prvi put, večer pred Ivanje, jednostavno je otišla ne razmišljajući, vođena samo onom vatrom koja joj se preselila iz glave u trbuh.

Herman Boll ju je šuteći uzeo za ruku i poveo prema Novim vratima, spustivši joj maramu duboko nad lice. Stražar na vratima propustio ih je bez ikakva ispitivanja kad je prepoznao Bolla u svjetlu fenjera što ga je odigao visoko u zrak.

Kad su prošli zadnje kuće, daleko od gradskih zidova, a Urša je već bila umorna od hoda i

pokolebana u onom što čini, posjeo ju je na svoj gospodski, mekani ogrtač i gledao je u oči, kao da joj u onoj tami vidi svaku mrlju na šarenici.

I kad ju je uzeo tamo, dok su oko njih hukale sove, i zvijeri kretale u noćni lov, a dolje u dolini gorjeli ivanjski krjesovi, bijeli kao zvijezde iznad i crveni kao sunce kad zalazi poslije vjetrovitog dana, Urša ga je ugledala iznad sebe, ozbiljnog i čvrsto stisnute vilice uokvirenog grivom crvene kose, a onda, zaklopivši oči, dok su ju valovi užitka počeli preplavljivati, polako sve jače, vidje njegovo lice, blijedo i prekrasno, tako predano i tako nesretno, lice đavolovo.

Herman Boll nožićem je uzdužno zarezivao voštanu svijeću, guleći je u tankim slojevima i odbacujući ih na stol. Toplina njegovih ruku omekšavala je vosak i ovaj mu se lijepio u pregibe dlana, dok je nespokojan čekao da se gusti mrak uvuče nad grad.

Bila je nedjelja i ujutro ju je vidio u crkvi. Stajala je odzada, sama, ne obazirući se na poziv stare Tucmanke da se pridruži obitelji u klupi. Učinilo mu se da je bljeđa no obično, ali onda se dosjetio da ju je rijetko kad vidio na danjem svjetlu i da joj vjerojatno, radi tamnih uvojitih vlasi koji nemirno lelujaju iskliznuvši iz uzaludno stegnute kose na zatiljku, put izgleda svjetlija.

Za vrijeme propovijedi, ponovo se u njemu probudio onaj isti nemir koji se u njemu nastanio poslije prvog susreta s Uršom, a odonda se, kad bi je ponovo sreo, pretvarao u strast. Znao je da to nije grižnja savjesti niti neki strah od onog što čine.

On je ionako bio slobodan, a Urša je prihvatila njegov izbor kao svoj. I nije mu to bilo prvi put, da ima nečiju tuđu ženu.

Ipak, bila je jedna razlika. Tu tuđu ženu je on razdjevičio. I uvukla mu se pod kožu kao bolest, omama, ovisnost. Bez nje više nije mogao.

Nekoliko puta, na rastanku, skoro joj je predložio da ostavi muža i preseli se k njemu. A onda se u zadnji čas ugrizao za jezik i prešutio. Ovo je bio premali grad za tako nešto. Nije želio dodatnih komplikacija.

Ionako su mu spočitavali za Margaretu. Držao ju je u tamnici, samo kao alibi za Uršine

dolaske u Toranj. Mogao je to s Margaretom završiti i uhititi neku drugu ženu. Ali sad nije htio nikakvih promjena. Bar ne još neko vrijeme.

Jutros na izlasku iz crkve, došapnula mu je, više očima nego dahom: "Večeras."

Čekao ju je tako još od kasnog podneva, nemiran i ustrašen, ni sam ne znajući zašto, a vosak je u njegovim sve toplijim rukama postajao sve mekaniji i savitljiviji, topeći se po rubovima strugotina u jetkom mirisu smole.

Bila je vještica. Sigurno. On ju je učinio takvom, one noći. Đavao u svome nebeskom dvoru.

I to dijete koje je nosila, bilo je njegovo. Nekako je znala. Zato se podala Bollu. Đavao ju je na to natjerao. Da može kad tad opravdati taj trbuh koji se zaokruglio i kruškoliko počeo odizati prema pupku.

Imala je i đavolji pečat. Napipala ga je u kosi iznad uha. Kad su počele sparine, svrbež od znoja doveo joj je prste točno na glatku toplu pločicu smještenu tik do korijena kose.

Košulja i pločica bile su znak. Đavao ju je obilježio. Potražiti će je ponovo. Možda će doći po svoje dijete.

Pomišljala je da ga se riješi, da ode Cankovici i zatraži od nje masti i travu. Brzo je odustala. Strah od đavolove kazne bio je jači.

Ustvari, biti vješticom, kad ti županijski podsudac svako malo leži u krilu i nije bilo tako loše.

Dok mu je te večeri žurila ususret, pitala se nije li joj magija, koja se u njoj upalila one noći, podala posebnu moć nad njim.

Kad ju je pozdravio brzim prijekornim pozdravom, a dolje su dopirali mukli jecaji obogaljene Margarete koja je po pričama što su kružile gradom jedva još nalikovala na ljudsko biće, Urša se odlučila.

"Hermane Bollu, oslobodit ćeš Margaretu, " rekla mu je umjesto pozdrava.

On je zastao, zaustavljen u namjeri da je zagrlji. Mrko ju je pogledao.

Znao je da je drugačija. Ipak, to joj nije davalo za pravo da tako postupa. Mogla si je misliti da bi sutra vrlo lako mogla biti na Margaretinom mjestu.

Razljutio se u hipu. Grubo joj je prišao.

“Otkuda ti, Urša Tucmanka, pravo da tako govoriš?”

Gledala ga je i premjeravala ga bez imalo smetenosti. Vidjela je njegovu nelagodu koja je prijetila da se pretvori u strah.

“Zato jer, Hermane Bollu”, odvrati polako, glasom koji nije poznavala, “nosim tvoje dijete.”

Osjeti njegovu paniku, a onda olakšanje. Nelagoda mu je ipak ostala jer on, poslije duge stanke, odgovori: “Dobro. Pozvat ćemo egzorcista. Možda je oslobodi đavla.”

Urša je znala da je to neke spasilo. Ali za Margaretu je bilo prekasno, tek još muka na njeno ispaćeno tijelo.

“Ne, Hermane”, rekla je, prišavši mu i primivši ga za ruke. “Pusti je, neka umre. Neka joj bar smrt bude laka. Obećaj!”

Obećao joj je protiv volje. Ni sam nije znao zašto, da li zbog nje ili zbog tog djeteta koje je zasigurno bilo njegovo.

Sutradan ujutro, kad je Sigismund Barić ušao u podrum, mamuran od noćne pijanke, našao je na slami mrtvo izobličeno i izlomljeno Margaretino tijelo i samo je osmijeh što ga je na to sivo, upalo lice donijelo olakšanje smrti, podsjećao na ljudsko biće.

* * *

Dugan je potpisao sve što su od njega tražili. Priznao bi bilo što, samo da potvrdi vlastitu krivicu, da otkloni optužbu sa Stil i da zatre sumnju na njihovu suradnju.

Radi takve optužbe, poricanje je trebalo biti javno, kako bi se otklonile sumnje da je iznuđeno ikakvim posebnim ispitivanjem.

Čekali su da se većina vrati na Matični svijet. Predaja izvješća bila je odgođena. Bit će to nalik na ceremonijalne proslave.

Pustili su ga da sredi nasljedstvo i da imenuje korisnika. Ostavio je sve Stil i zapečatio

dokument uz odgodu otvaranja, baš koliko bi trebalo da Stil obavi samo tri misije, a on da propadne u oronulog starca koji čeka dršćući od jutra do mraka da ga vrata iz Samodvora.

Nije imao bliže rodbine. Izgubio ih je između dva napuštanja Matičnog svijeta. Nikad nisu usklađivali svoje povratke.

Život u Samodvorima imao je i jednu dobru stranu. Značio bi starjeti normalno, kao nekada živjeti u skladu sa zakonima prirode.

Samo u Udaljenim svjetovima, u izgnanstvu, moglo se još živjeti na taj način. Ali tada svakodnevno u nepredvidljivim opasnostima i bez mogućnosti za povratak. A on je ipak želio ponovo vidjeti Stil, makar kao prezreni starac od kojeg bi se okretala s gađenjem.

Ne bez straha čekao je, obučen u crno uzničko odijelo koje bi ga odalo da je pokušao pobjeći, da se Stil, u pratnji svojih branitelja, pojavi na poricanju. Bergan ga je promatrao sa samog vrha amfiteatra koji se napunio davno prije nego su uveli Dugana.

To je bilo ono o čemu se uvijek, s prijekorom, pričalo. U dolascima i odlascima na Matični svijet nedostajalo je prisnosti. Poneko vjenčanje ili rođenje, kao povod da se konačno većina skupi i sretne, nije bilo dovoljno da se utaže potrebe za druženjem. Dva čovjeka ili tek nekoliko ljudi više na zajedničkoj misiji nisu činili društvo.

Vidio ih je, iz daljine, gotovo sve na broju. Duganu odjednom bi jasno, po tim radoznalim pogledima i Berganovom prikrivenom promatranju, da bi poredba njih dvojice kao muškaraca, moguća samo u ovakvoj gomili, u drugačijoj prilici, vrlo vjerojatno mogla natjerati Stil da pogleda Dugana drugačijim očima.

Kad je ušla, žamor se prestao. Bergan je okrenuo glavu na drugu stranu, kao da ne sudjeluje u svemu tome. Dugan ju je promatrao nimalo ne mareći za riječi koje su otpočele. Ionako je bilo moguće da je gleda zadnji put.

Negdje u sebi razočarao se kad je shvatio da se dotjerala kao nikad do sad. Zamišljao je da će na poricanje doći obučena u isposničku bezbojnost namijenjenu sebi samoj, radi njegove žrtve.

Bila je obučena u haljinu tanku i prozirnu, nalik izmaglici. Ispod nje sjajan meki oklop zlatne boje. Boja sreće. Kosa raspuštena kao za najvećih svetkovina. Oko vrata dragulji iz Udaljenih svjetova, svaki drugačiji, kao i zvijezde od kojih su nastali.

Gledala ga je, samo njega i on samo nju. Poželi da joj reče sve što je zatomio u sebi u noćima odijeljen od nje samo tankom pregradom brodske kabine. Ako se ovo već nekako trebalo desiti, red je bio da je makar iskoristio svoje pravo da pokuša.

Predavala mu se, pred svim tim ljudima, u nijemoj šutnji punoj povjerenja. Jednom je već porekao njenu krivicu, Berganu, oči u oči. Nije je dao u Samodvore.

Pitanje suca zateklo ga je nesprenog. Nije ga ustvari čuo, pa nije znao kako treba odgovoriti.

Onda je rekao, nadajući se da je to odgovor: "Stil Ses nema nikakvog udjela u mom neposluhu prema Matičnom svijetu. Radio sam sam i ona o tome ništa nije znala."

To bi trebalo biti dovoljno. Ali, izgleda da Stil nije bila zadovoljna. Krenula je prema njemu, vijavica magle, zlata i kose.

"Lažeš, Dugan Darg! Lažeš!"

Zar je nešto krivo odgovorio? Ili su ga pitali nešto sasvim drugo? U nedoumici je pogledao gore napol uspravljenog Bergana, pa suca.

Stil je bila kraj njega, uhvativši ga za nadlakticu. Odijelo je zaječalo.

"Priznaj! Bilo je mnogo gore!" Okrenula se prema gomili, a na obrazima su joj se pojavile crvene mrlje. Dugan se smrznuo. Što je to moglo biti gore od ovoga?

"Dugan je lagao! Ja, Stil Ses, samo ja kriva sam. Ali sudite i njemu! Jer dobrovoljno je postao zavjerenikom. Nije bio neposluh, nego urota! On i ja protiv vas, protiv Matičnog svijeta!"

Šutnja je bila kamen što se kotrlja, gore od Bergana, preko svih tih obamrljih glava, dolje do sudaca, branitelja, Dugana i Ses. Ti ljudi su mu, tako nepomični u zapanjenosti, sad bili nalik gotovo na slike sjećanja, udaljene i nijeme.

Dugan je znao što znače njene riječi. Ni u snu, nakon prijašnje optužbe, nije želio pomisliti na takvu mogućnost.

"Presudite nam!" prekinula je Ses šutnju. Baš smiješno, kao da ih je na to trebalo tjerati. A presuda za zavjeru protiv Matičnog svijeta znala se: progon na neki Udaljeni svijet, gubitak svakog svojevolutnog kontakta s Matičnim svijetom. On nije ubijao: smrt je radije pretvarao u život negdje u pustarama ili prašumama naseljenim primitivnim bićima.

Bila je još jedna razlika od utamničenja u Samodvorima: u izgnanstvo je išlo po dvoje, muškarac i žena. I kako već duže nije bilo žene niti muškarca koje su osudili na tu kaznu, nije moglo biti dvojbe: Dugan Darg i Stil Ses bit će osuđeni i protjerani zajedno.

“Zašto?” upitao ju je poslije Dugan. Zavjera je bila najteži zločin. A ona je tako lako mogla sve poreći.

“Nismo li to radili?” rekla je, stidljivo spuštene oči.

Nije mogao vjerovati. Nije mogao dokučiti razlog.

Da, ustvari su to radili sve ove godine. Ona je mogla nastaviti sama, samo da nije sad preokrenula sve naglavačke.

“Jesi li mislio, Dugane, kako bi u Samodvorima bez mene?”

Nije mislio. Nije želio.

“A jesi li mislio kako bih ja bez tebe?”

Pogledala ga je odozdo, očiju boje onog mora kraj kojeg mu se prvi put povjerila. Zlato njena oklopa oslikavalo se u njima kao dva mala, sjajna mjeseca.

“Izopćeni smo, Dugane. Ali gledaj to kao blagoslov.”

Nije u svojem očaju želio spoznati sreću. Bila je strašnija od svega do sad.

“Želim ostati s tobom. Živjeti s tobom. Bilo gdje.”

Savila mu je ruke oko vrata, usnama okružila njegove. Vidio je sebe i nju, kao da gleda nekog drugog.

“Volim te”, jednostavno je rekla, kad to već nije htio on sve te godine.

I onda je shvatio zašto se tako obukla, zamamno, neponovljivo, raskošno.

Stil Ses ga je pred onim mnoštvom, optuživši za zajedničku zavjeru, ne dvojeći o ishodu, zapravo zaprosila.

* * *

Vrijeme je došlo, i prije nego je Urša nekako izračunala. Najžešću zimu provela je omotana u pokrivače i perine jer joj je održavanje vatre na ognjištu bilo prenaporno. Gegala se dvorištem samo do bunara zgrabivši ni pola vedra, u grad više nije izlazila ne mareći ni za odlazak u crkvu ni za Bolla. Činilo joj se da se pretvorila u olovnu kuglu nasadenu na dvije razmaknute noge koje joj pomalo otkazuju poslušnost.

Kad joj se prvi trud popeo uz kičmu, požurila je do Cankovice, jer joj je stara obećala pomoć pri porodu.

Proljetni vjetrovi iz doline puhali su već nekoliko dana donoseći miris močvare. Grad je izgledao kao slika odzrcaljena od neba, poplavljen sve svjetlijim popodnevim. U pukotinama gradskih zidina i u gudurama podno njih žutjeli su se jaglaci.

Nikola je sad skoro sasvim izbivao iz kuće. Kao da se plašio tog njezinog nabreklog trbuha, jedva je i pogledavši. Na jesen mu je rekla da će imati dijete. On je odsutio, a onda ustao od stola, obukao kožuh i otišao, ne vrativši se tri dana. Ali, nije od njega čula nijednu riječ prijekora ili žalbe. Činilo se da se pomirio sa tim, ali opet, nije bila sigurna.

Boll ju je nekoliko puta posjetio, izvrgavši i nju i sebe ogovaranju. Urša za to nije marila, pa nije ni on. Prije dva tjedna poslao joj je brašna, osušenog mesa i balu platna. I poručio da će je doći pogledati za mjesec dana.

Urša bi ponekad ležeći noću sama u širokoj praznoj postelji čeznula za njegovim dodirirom. Premda joj je, potkraj trudnoće, pomisao na bilo kakav muški dodir bila mrska, poželjela bi samo njegovu prisutnost, toplu šutnju i nijemo razumijevanje. Zamišljala bi ih tada negdje u nekoj drugoj kući, gradu – tamo gdje bi mogli biti zajedno, iznenada smješteni u neki novi svijet gdje ih nitko ne bi pitao ni tko su ni otkuda su.

Slutila je da je Herman Boll, na pragu četrdesetih, već živio u takvim nekim gradovima i da je iznova započinjao negdje drugdje, ne završivši svoju prethodnu priču onako kako bi to bilo bogu drago.

A i taj vražji pečat, kako se vrijeme poroda bližilo, počeo joj je čudnom toplinom donositi glavobolje od kojih je unaprijed strepila, pomišljajući da ipak nosi đavolovo dijete i da će se taj pojaviti čim ona dijete donese na svijet.

Sad, kako su trudovi jačali, pečat je sve jače pekao. Jaukala je dok je Cankovica poslovala oko vatre, donoseći neprestano vodu.

“Čuvaj snagu, Urša!” rekla bi joj svaki put kad je izlazila. Kraj ognjišta zapalila je trave čiji se dim vijugavo razvlačio pod daskama stropa i natapao sve umirujućim mirisom. Urši oko vrata objesila je jaspis i rekla joj neka ga stisne svaki put kad joj munja boli prostrijeli leđa.

Rađala je od kasnog podneva i negdje, s prvim pijetlovim javljanjem, dječakov krik ispunio je kolibu. Urša je bila sva u vodi, tresući se od iscrpljenosti i vrućice.

Cankovica je okupala dijete, zavila ga i podala Urši da ga pogleda. Onda je uredila i nju, skinuvši joj košulju, svu izgužvanu, mokru od krvi i znoja.

“Idem sad”, rekla je, opipavajući Uršin još uvijek veliki, okrugli trbuh. “Navratit ću kroz neko vrijeme. Ne bih željela posteljicu zakopati tu u dvorištu. Vele da to donosi nesreću”, završi, dodajući joj bokal pun mlijeka, na stolic kraj kreveta.

“Ne trebaš, Nikola je rekao da će doći danas do podneva”, odgovorila je Urša. “Dojavi nekako Tucmanki, i ona je obećala doći.”

Cankovica je prekapala po sanduku ispod prozora. Izvukla je odozdo košulju, pa je sad navlačila na Uršu.

Urša je jedva čekala da ostane sama i da razmota dijete, ne bi li ga na miru pogledala. Ustrašena, nakon prvog pogleda, vidjevši голу djetetovu glavicu prekrivenu bjelkastim mrljama i zgužvano ružičasto lice, tek sad je odahnula je od olakšanja. Djetešce je bilo sasvim normalno, sasvim ljudsko. Imalo je tamne plave oči i sitne prstiće s kojih se gulila kožica.

Bollov sin, ne đavolov. Premda nije bio nalik na Bolla. Uostalom, nije bio nalik ni na koga, poseban, ljepuškast i tako tih.

Pokušala je spavati. Ali upala je samo u neko stanje između sna i jave, ne htjevši se predati odmoru, u strahu da netko ne dođe i ne oduzme joj to sitno, bespomoćno biće. Jer pečat u kosi iznad uha palio je kao čista žeravica.

U podne, vrata su se otvorila, bez šuma i bez komešanja zraka, a odjek zvona sa susjednog brda ispunio je kolibu. Urša se prenula, stisnuvši dijete uz sebe, misleći da je to Nikola ili Cankovica.

A tamo, crnji od najdublje sjene, leđima okrenut svjetlu, visok kao Boll, stajao je on, đavao.

Došao je po svoje dijete.

Urša je kriknula, grčevito pritisnuvši djetinje tijelo uz svoje grudi. Bila je pripravna na borbu za dijete, pa makar i sa samim đavlom. Možda bi mogla i pobijediti. Da se nije onesvijestila.

* * *

Zvijezde su opet promicale kraj broda, polako, postojano. Kretao je prema Elionu. Došao je kraj čekanju.

Malo biće, položeno na njegovu postelju, spavalo je nakon svog prvog obroka. Umotavši ga u svoj zaštitni plašt, pristigao je s njim na brod u posljednji trenutak. Crveno svjetlo kojim bi se u suprotnom javio Pečat, pulsiralo mu je u mislima još od trenutka kad je napustio brod.

Srećom, sve se završilo. I djetesce je bilo tu, mali sveznadar, kojem će prva izgovorena riječ možda biti nešto sasvim različito nego u druge djece, nešto što neće shvaćati i neće znati otkuda i kako je došlo.

“Znači, takav sam bio”, pomisli Dugan gledajući sitno, rumeno lišće. Dijete je malim okruglim usnama radilo grimase čuđenja odižući nevidljivim obrvama, smiješilo se i ručicama dodirivalo čelo.

Kad se vratio u brod, prinio je dijete nad spremnik mrtve Stil.

Ništa nije rekao ni pomislio. Jednostavno, to se završilo, i on je to učinio na način koji je zamislio.

Ostao je onaj drugi dio, za koji je trebalo manje sreće i puno više muke. Trebao je živjeti s tim djetetom i učiti ga da shvati ono što je već znalo. I kad bude siguran u to da mu više ništa ne može pružiti, kad ga obuče u oklop mržnje i nepobjedivosti, leći će obadva i plutati zemljom snova, dok ne stignu do Eliona. On će tada biti starac, a dječak mladić koji više ne može zaboraviti. I Still će biti mlada. Mlada i mrtva. Sahranit će je na obali mora, leći kraj nje i pustiti da valovi speru njegovu bol.

Razmišljao je čekajući rezultate provjere dječakova tkiva za slučaj da je u nositeljjičnoj utrobi bio izložen kakvoj bolesti, o Berganu i o posljednjim danima na Matičnom svijetu.

Ono očajničko htijenje da dozna tko je krivac njihovoj nesreći, splasnulo je s dolaskom ovog malog bića u brod.

Prošlost nije mogao vratiti. Mogao je samo iscrtati budućnost, obrascem sasvim drukčijim nego ikada prije.

Zvučni signal prenuo ga je iz razmišljanja. Analiza je bila gotova.

Dječak je bio zdrav. Ni traga bolestima. Sasvim obična, lijepa, snažna beba. Ali još nešto mu je rekla analiza. Da dječak nije on.

Da dijete nije njegovo.

Vrijeđa kako neke stvari ostaju postojane, unatoč svim našim mukama, nesrećama i očajničkim htijenjima. Zvijezde – za njega poput hladnih srca bez ljubavi, kao pretvorena u kamen u gluhoj pustoši svemirskih prostranstava. Prašina i meteori putnici bez namjere što čine svjetlucave oblake. I planeti, nevidljivi, bespomoćni, vječiti zarobljenici.

Dugan je plakao, konačno suzama iznjedrenim iz tamnice ponosa. Ionako nije bilo nikog da ga vidi. Stil je mrtva, a djetesce je spavalo.

Nije mu trebalo dugo da shvati. Ovo je bilo dijete one žene i nekog drugog čovjeka.

Duganov sin ostao je dolje – u snu, nerođen ili možda mrtav u ženinoj utrobi još kao sasvim mali zametak.

Zasigurno je nosila dvoje: njegovog sina i sina tog drugog čovjeka. Kad ju je vratio one noći, u njoj je bilo samo to biće kojem je Dugan udahnuo život. Drugo dijete začeto je nakon toga.

Kako bilo, povratka nema. Dugan je unaprijed svjesno prihvatio rizik.

Da li bi itko mogao očekivati da će, prevarivši se tako prosto, oteti ovo dijete kojem nije znao ni oca niti išta drugo što bi mu pomoglo da bar nasluti buduću osobu tog tek rođenog bića?

Mogao ga je jednostavno pustiti da umre.

Tamo, sad već nedohvatljiv ako je rođen i živ, bio je možda njegov sin. Obučen da vlada.

Izranjavana od tolikog bola i stradanja, od gomilanja nesretnih podudarnosti, Duganova vjera u ono što čini počela je pucati kao ledena kora ispod koje se pojavila sumnja.

Nije li sve tako jer krivo čini?

Dijete je mirovalo, nevino, čisto, spremno.

Ponekad je, shvatio je taj čas Dugan, onome koji je neopterećen istinom i kako je naći, lakše naći pravi put. Godine putovanja stajale su pred njima. Mogao ga je ipak nečemu naučiti. Možda će ovo dijete kad stasa u čovjeka koji prosuđuje i odlučuje sam i slobodno, shvatiti drugačije, i uzeti stvar u svoje ruke. Na jedini pravi način.

“Oprosti mi, Stil!” šapnuo je Dugan Darg, zgasnuvši svjetlo u njenom spremniku.

Prihvatit će ovo biće kao njihovog sina. Učiti ga i pustiti ga da radi po svome.

Tako mora biti najbolje.

Slučajnosti nema. A samo slobodna volja je ta koja u zacrtanom može promijeniti svijet.

* * *

Urša se probudila, slaba i žedna. Pred oči joj je odmah izronila đavolova slika.

“Oh, djetesce, smilovao ti se bog!” prostenja ona i uhvati se za kosu. Onda shvati da je koža iznad uha peče, ali da više nema onog znaka kojom ju je obilježio nečastivi.

Ustala je iz kreveta da otvori prozorčić jer je koliba bila zagušena mirisom trave. Osjetila je kako joj krv teče niz unutrašnje strane nogu, topla i gusta. Jedva se držeći zida, krenula je prema ognjištu.

Htjede dohvatiti vode, kad je iznenadni bol u trbuhu prikuje uza zid. Kriknula je i rukama osjetila grč koji ju je savijao. Shvati da na sebi ima onu bijelu košulju koju je sakrila na dno sanduka bojeći se da je netko ne ugleda. Cankovica je se nekako dokopala i navukla na Uršu, a ova to dosad nije uspjela ni zamijetiti.

Pokuša svući košulju, ali ponovni grč presavije je, izbivši joj sav zrak iz pluća. Potamni joj pred očima, a u ušima joj je šumjelo. Bol u njoj proširi se kao meduza i ostade tu trepereći u svoj svojoj veličini.

Bilo je kao prošle noći, ali sad puno jače. Stropoštala se na pod, zaboravivši kuda je krenula. Čudan zvuk zaokupi joj pažnju. Shvati da čuje kako se razmiču njene vlastite kosti.

Trudovi, koje je zapamtila, ali i zaboravila već onaj trenutak kad je dijete izišlo iz nje, krenuli su, ponovo, kao vrtlog borbe protiv vlastitog bola i iščekivanja kraja. Jer, konačno joj je bilo jasno da rađa drugo dijete. Pitala se, između dva daha suspregnuta valom koji je jurio njenom kičmom, nije li to Cankovica mogla znati i reći joj.

U grču koji ju je razdirao praskajući kao ogromna zvijezda, misao se ugnijezdi u samom središtu onog što je sad osjećala kao um i tijelo, u tom prostoru prvog krika, zagušenog krvlju i sluzi: ostat će joj to dijete, imat će ga! Ako Cankovica išta posumnja, zaprijetit će joj optužbom kod Bolla. Uostalom, sredit će sav nered prije nego itko dođe. I naći će je s djetetom, onako kako ju je stara ostavila.

Đavao više neće dolaziti, znala je. I on je dobio što je htio.

Zadnji grč koji, učini joj se, potraje vječno, izdigne njena leđa u luku s poda. Onda najednom sva bol presta i ona, u vrućem brizgu krvi osjeti kako izlazi dječje tijelo.

Jedva se odignula i pružila ruke. Bio je dječak. Crne kosice slijepljene uz glavicu, u netaknutoj bjelini njene košulje, gledao ju je očima starim tisuće godina.

LICITARSKO SRCE

Silazio je s Kaptola kad se na pusti trg navuče gusta magla vijujući se zmijoliko oko kandelabra, ulazeći u otvorene veže i lijepeći se po staklima izloga. Jakov se stisne u mekanu pustenu pelerinu i navuče šešir na čelo. U strahu da se ne izgubi u tami ranog predvečerja zagušenog hladnim, vlažnim zrakom, kuckao je po zidovima kuća kuglom kicoškog štapa. Ugaženi snijeg ravnomjerno je škripao pod njegovim nogama.

Odjednom ispred njega izrone konture Harmice. Hladnoća i mrak natjerali su prodavače da odustanu od dobre zarade u ove predblagdanske dane. Kroz maglu su se nazirali drveni kosturi klupa na kojima su se nudili ukrasi za jelke, crvene jabuke božićnice, kolači, fina pisana sukna ručno otkana. Ipak, prišavši bliže, Jakov ugleda natkritu klupu i uza nj djevojku koja se spremala otići. On priđe stolu prekrivenom bijelim debelim stolnjakom na kojem su bila poredana licitarska srca, konjići i lutke svakojakih veličina i uresa. Djevojka je slagala paketiće medenjaka zavezane trobojnom vrpcom u duboku pletenu košaru.

Ona pogleda Jakova i nasmiješi mu se ne prekidajući pospremanje. Jakov skrene oči s licitara na njeno, unatoč hladnoći, blijedo lice, svijetlu kosu upletenu u pletenice koje su se, omotane oko glave i spojene na zatiljku, gubile pod crvenim vunanim rupcem. Ispod bekeša od plavog sukna podstavljenog ovčjom kožom, zveckala je bogata niska koralja, a crveni vezeni pas stegnuo je šarenu rubaču ponad djevojački tankog struka. Promrznutim sitnim rukama što su stidljivo provirivale iz vezenog orukavlja ispod bekeša, spretno je slagala licitare između kockastih platnenih ubrusa.

Jakov poželi nešto kupiti ne bi li s djevojkom zadjenao razgovor. Namjerno se premišljao, preokretao šarena srca, hukao i brisao stakalca na crvenim figuricama, zagledao u nalijepljena iscrtana rumena lica konjanika, pomicao žute brojanice čisla, pa ih vraćao prema ružičastom križu. Konačno kupi malo crveno srce i spremi ga u tijesni džep odijela ponad svoga srca.

Dok je djevojci davao novčiće, Jakov dodirne njene male hladne ruke. Sažali se na siroticu i ne razmišljajući, ponudi djevojci ponijeti košaru i otpratiti je kući. Ona nevoljko pristade. Smota jednu maramu i stavi je na tjeme. Gusto nabrano krilo njene bijele pregače nježno se zanjiše dok joj je Jakov pomagao dignuti drugu košaru na glavu.

Krenuše natrag preko Kaptola, do Zvijezde prema Prekrižju. Magla koja je Harmicu zavila u

hladno klupko, na Kaptolu se razila i sad su po snijegu iskričavo plutala svjetla fenjera. Iz katedrale je dopirao blagi zvuk orgulja. Kroz prozore kuća naziralo se svjetlo upaljenih svijećnjaka pri večeri, a iz daljine, podno Medvednice, dopirao je lavež pasa.

Djevojka mu reče da se zove Marta i da joj je dom u Šestinama. Njen otac bio je udovac, medicar i često bi mu znala pomagati pri poslu, a ponekad i umjesto njega prodavati na Harmici.

Jakov je kao očaran slušao njeno pričanje. Nekoliko puta zastali su da odahnu, on bi joj pomogao spustiti košaru, pa kad bi pridigla ruke, bljesnula su njena sitna zaobljena koljena u bijelim čarapama ponad uglačanih krutih sara kožnatih čizmica.

Put do Šestina učinio mu se kratak. U tami se nazirao obris zvonika. Uz crkvu, na spomenicima groblja bjelale su se snježne kapice.

Marta je dalje željela sama. Jakov joj poda drugu košaru i upita kad li će je ponovo vidjeti. Ona se samo nasmiješi i mahnuvši mu rukom kojom je pridržavala košaru na glavi, krene prema kolibama u daljini. I dok je Jakov stajao i zamišljeno gledao za njom, odnekud se opet navuče magla i obavije ga. On se nađe izgubljen, ne znajući u kojem smjeru da krene. Uplašio se kad u blizini začuje topot i njisku konja i viku kočijaša, ali zvukovi se izgube u tami dok je pokušavao pronaći put. Poslije nekog vremena naiđe fijaker i odveze ga u grad.

Sutradan Jakaov odmah pomisli na Martu. Odluči je kasnije potražiti na Harmici. U džepu kaputa napipa licitarsko srce. Bilo je slomljeno, prepuklo po sredini, a vrh srca smrvljen i izgubljen u šavovima. Jakov je držao komadiće nježno na dlanu i dugo ih gledao. Prisjećao se pritom dječaćkih dana provedenih na proštenju, kad bi, ne obazirući se na grdnje starijih, jeo svoja medna čisla i grickao srca. I kasnije, kao odrastao, volio je jesti licitar. Tako i sad, uživajući u osjećaju zabranjenog nestašluka, smrvi do kraja medni kolač zaliven crvenom caklinom i pojede ga, ne obazirući se na njegov gorkasti okus.

U kasno poslijepodne krene put Harmice. Od Griča je puhao sjeverac i s Medvednice donosio kristalni miris novog snijega. Na tržnici je bilo živo. Nudilo se, cjenkalo, prepiralo. Jakov potraži medicarevu klupu. Srca i konjići bili su još crveniji na zadnjem danjem svjetlu. Ali, Marte nije bilo. Uz klupu je stajao pognut starac glave pokriveno iznošenom kožnom

kapom.

Jakov ga upita za Martu. Starac ga začuđeno pogleda, a onda polako obori glavu.

“Vi ste, gospodine, poznavali moju Martu? Pa zar ne znate da je više nema ...?”

Jakov se smete. Nije želio starog još više ražalostiti pitanjima pa prešuti da je Martu sinoć pratio u Šestine. Ali, čovjek nastavi pričati:

“Poginula je pod kopitima konja prošle godine jedne hladne maglovite večeri. A ja znam, gospodine, da me to sustigla božja kazna. Jer, samo ja, samo ja sam bio kriv.

Vidite, Marta mi je često pomagala praviti licitre. Par dana prije kobnog događaja, moradoh na put, a ona me u svemu zamijeni. Greškom, ne znajući što čini, u smjesu za srca umiješa otrov koji sam neoprezno ostavio kraj brašna. Nažalost, jedan čovjek je radi toga stradao. Valjda je, sjetivši se dječaćkih dana, pojeo otrovno srce koje mu je baš one kobne večeri kad je poginula, prodala Marta. Sutradan, u prvim večernjim satima, tu dolje u Ilici, i on je u mucu skončao. A da moja Marta nije tako nesretno umrla, vjerojatno bi joj sudili. Ovako, svoju krivnju sam prešutio...”

Jakov je stajao neko vrijeme u nijemom zaprepaštenju. Prisjećao se Martinih ledeno hladnih ruku.

“Svaki put kad me obavije magla, učini mi se da će iz nje iskoračiti onako mlada i lijepa, moja Marta, moje jedino dijete... Ali znam, taj osjećaj je samo privid kojim sam kažnjen radi svoje šutnje koja je grijeh pripisala samo njoj. Mučit će me to poput prokletstva, sve do smrti koja nikako da se smiluje jadnom starcu”, završi nesretnik i zakrije oči rukom.

Jakova unatoč toplom kaputu obuze zimica. Za vratom osjeti oštri stisak hladnoće.

Uzdigne široki krzneni ovratnik i krene prema Ilici. Mislio je o licitarskom srcu kojeg je ujutro pojeo.

Po krovovima zazvečkaše zruci prve večernje zvijezde. Jakovu se učini da mu se počinje mutiti u glavi i da mu noge postaju sve teže. Isprekidano je disao, obuzet iznenadnom stravom. Iz pokrajnjih ulica počne se polako navlačiti magla, gusta i ljepljiva, pomiješana sa zvonjavom što je pozivala na molitvu.

KUĆA NA BROJU 15

“Opet sam se prešao”, gundao je Josip u svoju trodnevnu bradu dok je po stolu naizmjenično hvatao listove s raznih kupova papira i slagao tri hrpe. “Toliko posla za tu mizernu lovu! Trebao sam frajera oderati bar duplo.”

Frajer je bio njegovih godina, vozio je sportskog Mercedesa, oko zapešća lijeve mu ruke klatio se zlatan sat na još zlatnijem lancu i imao je četiri razreda osnovne škole. Osim toga, imao je i volju da krene u ugostiteljstvo, pa je dio prizemlja dvokatnice u neposrednoj blizini Jelačić placa namjeravao preurediti u kavanu. A Josip mu se našao pri ruci, što po stručnim kvalifikacijama, što po niskoj cijeni koju je ponudio za izradu projekta.

To je ucjena, nastavljao je u glavi svoj monolog Josip, vozeći slalom složenim nacrtima između poluprazne šalice kave, bušilice i spajalice papira, zgnječene limenke pive i raskupisanog cjenika obrtničkih radova. Ako si bez posla, svatko misli da te može cijediti kako hoće. I to uglavnom oni koji su se već obilato nagraabili sive moždine iz tuđih glava i onda ju nepovratno preparirali u lovu – ali svoju.

“Fuj,” rekao je naglas Josip i počeo se po potiljku Pogledao je na sat koji se klatario ovješeno o stolnu lampu. Trebao bi zbrzati da stigne u dogovoreno vrijeme uvaljati investitoru projekt i oteti drugi dio novca. Provjeravao je redoslijed nacрта: fasade (tu se istelio crtajući uličnu fasadu naslonjen na zid zgrade nasuprot ulice, dok su mu bapci s cekerima uvaljivali u prolazu sumnjičave poglede), pa postojeće stanje prizemlja nakon čije izmjere je mogao ravno u kupaonicu na struganje pljesnive žbuke i paučine, i onda – konac djelo krase: njegova vizija budućeg prostora prave male bečke kavane. Tkalčićeva u blizini ionako je bila prepuna običnih kafića i sličnih tekućih sadržaja, pa je već na prvom sastanku predložio investitoru namjenu budućeg prostora. Ovaj mu je samo prokrkljao nešto što je naličilo odobravanju i Josip je slijedećih dana kopao po starim knjigama o Zagrebu, Beču, Pešti, arhivama, privatnim korespondencijama, ne bi li pronašao podatke koji će ga nadahnuti da se budući prostor što više oplemeni duhom prošlih vremena. Nakon tri dana proučavanja ostao je sluđen: ti Boga, nije znao da je u Zagrebu nekad bilo tak puno kavana, u jednom trenutku i preko dvadesetak, izgleda da je Zagrepčanima ispijanje čarobnih napitaka na friškom zraku oduvijek bilo u krvi!

Josip je stigao do zadnjeg nacрта u hrpi. Sve savršeno! Sasvim neočekivano od tek svršenog

studenta, tako obećavajuće, tako iznenađujuće, ahhh... daj, ne ljigavi sam nad sobom, prekinuo se u samonaslađivanju, sjedni i završi posao!

Nedostajao mu je nacrt pod rednim brojem jedan, prvi i osnovni: položaj objekta u katastarskom planu s uredno naznačenim susjedstvom i debelo obilježenim ulazom.

Josip sjedne za stol i primakne tipkovnicu. Kompjutor je od ranog jutra upaljen brundao u uglu, klepećući ponekad ventilatorom sasvim nehardverskim zvukom, ali stalno pripravan da Josip uleti s naredbama. 1994. je bila godina virusa, a ova 1995. joj se po tome već sasvim približila, pa Josip nije gasio mašinu da ne bi svaki put prilikom ponovnog paljenja mehanički pametnjaković provjeravao po disku ne skriva li se negdje mali bolesni. A Davor mu je instalirao anti-virus program koji je bio malo brži u provjeravanju i ubijanju od Johna Waynea u Apachima. To ti je tako kad vjeruješ najboljem prijatelju!

Doduše, ponekad bi mu taj prijatelj i koristio. Kao, na primjer, sad. Davor je nasnimio dio programa i prošvercao ga iz firme, specijalno za ovu priliku. To je bilo jednostavnije nego da se gnjavi s umetanjem odgovarajućeg papira u printer ili da se uvaljuje kolegici koja je na šalteru izdavala kopije katastarskih situacija i s kojom se jednom prilikom na zadnjem sjedalu svoje četvorke izblamirao. Ovako je prekopirao dio plana centra pazeći da ga netko u Katastarskom ne prokljuvi i odnio to Josipu! I onda od je od ovog još izmuzao i rundu brzoalkoholnog!

A runda je bila sve samo ne brza, razmišljao je Josip, dok je pozivao program. Ili su to možda bile četiri brze, vrag će ga znati, smješkao se dok se na ekranu pojavio napis GEO.ZG uokviren crno-bijelim prepoznatljivim vedutama grada: tornjevima i krovom katedrale, Kamenitim vratima i kazalištem, sve popraćeno muzičkom frazom iz klasike Beži Jankec, beži Jankec, cug ti bu pobegal i to onom Sve to ide v beli Zabreg grad.

Ti softveraši, perverznejaci, žestio se Josip dok je čekao kraj najave, špica im je dulja od cijelog programa. Kladim se da je Davor imao prste u odabiru veduta i glazbe. Jest da je prvoklasni haker, ali smjestiti špicu koja se nije mogla prekinuti dok ne odsvira deset puta frazu, mogao je samo on!

Konačno, na ekranu se pojavi sitna nepravilna mreža, sastavljena od bezbrojnih poligona. Josip dohvati miša pa njime proklizi po plastificiranoj pločici. Strelica u gornjem lijevom uglu ekrana ostade nepomična. Prokleti miš, bjesnio je Josip, opet je zakazao i to baš sad! Okrenuo ga je i prstom blago protrljao kuglicu. Strelica se pomakne. Mali se udobrovoljio!

Birao je po opcijama na desnom kraju ekrana. Opcije su, naravno, bile u plavom. Sav Katastarski činili su nekadašnji BBB. I zato je odabrana opcija kao potvrdu kraj sebe odjednom dobivala malu sličicu nogometne lopte. Naravno, plavo-bijele.

Loptica je najprije skočila na K.O.Center, onda Insert, pa onda Zoom. Miš je krvoločno škljocao.

Poligoni su sad postali vidljivi nepravilni četverokuti, s pripadajućim brojevima, nanizani i razdvojeni s po dvije paralelne crte koje su označavale ulicu. U svakom četverokutu nalazila se tamna ploha, u ovom dijelu plana uglavnom sličnog oblika, koja je predstavljala zgradu. Josip potraži broj katastarske čestice svog objekta. Evo ga tu, uredno iscrtan.

Ponovo poveća crtež. Trebalo je još samo strelicom označiti ulaz u buduću kavanu i odabrati stil slova za tekst. Nekako je osjećao da mu leži Italic. Još jedna brza provjera konačnog izgleda i onda zadnje ispisivanje. Sagnuo se da uključi printer. A onda, dok je nabadao utikačem, glave uklještene između zida i stola, ne bi li pogodio utičnicu u zidu, primijetio je nešto neobično: na crtežu je naslonjena na lijevi zid njegove zgrade na broju trinaest stajala zgrada s kućnim brojem jedanaest. Desni zid broja trinaest bio je slobodan. Zgrada s brojem petnaest nije bila ucrtana. Četverokut je zjapio bjelinom. Praznina!

* * *

Davor je došao oboružan kutijom disketa, dva polubijela i deset limenki piva koje su tanku plastiku otrcane vrećice opasno približavale točki tečenja.

“Koja raskoš,” graknuo je zadovoljno Josip, vadeći iz frižidera mađarsku salamu, jučerašnji sestrinski poklon uzrokovan iznenadnim trenutkom sažaljenja i velikodušnosti. Tome pridoda staklenku senfa i kečapa.

“Uz sve to nabavio sam i mladog vina”, dometne.

“To ti od fuša?” upitao ga je Davor, dok je pokušavao objesiti kožnu jaknu kojoj je nedavno, prije nekih pet godina, puknula petljica za vješanje.

“Od fuša”, potvrdi Josip zadovoljno.

Morao je biti zadovoljan jer je na kraju iskamčio više love no što je pretpostavljao. Istina,

investitor je došao na sastanak s tamnim naočalama na nosu, sav nekakav mutan i živčan. Josip ga je krišom promatrao dok mu je objašnjavao nacрте. Činilo mu se da ga frajer uopće ne sluša. To ga je pomalo uvrijedilo, ali se brzo oraspoložio, kad mu je ovaj, bez ikakvih pitanja i prigovora, isplatio ostatak novaca, pa i malo više. Kad su se rastali, Josip je ugurao karticu u prorez automata javne govornice i nazvao Davora u ured.

“Utržio samo lov”, rekao mu je kad se Davor konačno pojavio s druge strane žice. “Možemo proslaviti.”

“Može”, čuo se odgovor. “Dolazim večeras po tebe.”

Josip je već znao što bi slijedilo iza toga: odlazak u BP Club gdje je Davor već par godina slinuo nad čašom gutajući mladu lady Bilušić dok ona pjeva blues. Davor je bio platonski zaljubljen, kao klinac i nije to htio nikome priznati, već bi cijelu večer cool ispijao kokakolu. To s kokakolom bila je Josipu dodatna zagonetka.

“Čuj, kak bi bilo da večeras ostanemo doma, kod mene?” predložio je Davoru. “Dobio sam neke nove programe.”

Davor je malo oklijevao. Odluka je bila izvjesna.

“Dolazim,” rekao je.

“I da znaš,” usput je spomenuo Josip. “U onam tvom GEO.ZG neke stvari ne štimaju. Imaš tamo neke rupe!”

S druge strane začuo se gromoglasan smijeh. Josip odmakne slušalicu od uha.

“Kakve rupe! Vi arhići uvijek nalazite neke rupe!”

“A vi, geodeti, ne znate ni složiti ni izmjeriti pravi kut bez pol litre gemišta”, odvratio mu je otrovno Josip. “I samo se ti smij! Nećeš dugo! Imam samo još jedan impuls!”

* * *

Tako je sad rezuckao salamu, a Davor je, prethodno sumnjičavo promotrivši stjenke čaša, natakao unutra vino.

“Skoro me uhvatila panika”, pričao mu je Josip guleći kože s ploškica salame. “Projekt

treba za pol sata predati, a glupa kuća nije ucrtana. Kao da nikad nije ni postojala! Onda sam duboko udahnuo, srknuo malo kave i ucrtao je sam. Istina, tri puta sam ispao iz programa.”

“Budemo vidjeli” rekao mu je Davor i znalački gutnuo vino. Josip je obrisao ruke i upalio kompjutor.

“Čuj, stari, nemoj se ljutiti, ali ja bi rađe pil pivu”, oprezno je izjavio Davor. “Posle ovog bi me moglo uhvatiti, znaš...”

“A sad ćeš ti vidjeti kakvo sranje ste napravili vi u Katastarskom”, Josip je gurnuo disketu u otvor. “I to bez mošta!”

“Stvarno”, reče Davor. “Nema je.”

“Jesam ti rekao”, važno će Josip. “Pa nisam lud.”

“Vjerojatno smo je zaboravili ucrtati. Uostalom, što bi htio, ovaj program ide tek od proljeća. Pa znaš da smo se u Gradu jedva poslije Nove godine uspjeli nekako pospojiti računalima. Još k tome nam je zbog nekih tamo konobarica u Saboru koje su preko terminala kuharicama naručivale gablece, par puta pao sistem. Škljoc! Kao da pregori žarulja. A onda ti ulijeći u onaj vakuum i spajaj niti kako znaš i umiješ.”

“Sva sreća da si tako pametan”, rekao je zajedljivo Josip. “Samo ne znam kako vam je ova katastarska čestica ostala prazna.”

“Sutra ću provjeriti”, Davor dohvati drugu limenku pive. “Desi se, ponekad! Pa ljudi smo!”

Pššššš! Iz limenke je zamamno šištalo. Čovjek zavalj glavu na naslonjač i s uživanjem srkne.

* * *

“Nikakvih podataka”, rekao je Davor, dok su, naslonjeni na prozorsku dasku promatrali ulicu u ranom listopadskom predvečerju. Zrak je bio topao i mirisao je na lišće koje je već žuto popadalo po pločniku i drobilo se suho pod nogama prolaznika.

“Ma daj”, bockao ga je Josip. “Nije moguće da ta kuća nigdje nije upisana!?”

“Nije. Provalio samo u sve gradske ustanove. Tri dana sam pretraživao po našoj arhivi. Kuća

na broju petnaest nepoznata je bilo kojem programu.”

“Ma daj! Možda je nikad nisu ni upisali? Znaš kako je to danas – napraviš hižu na divlje i onda tu stoji daljih 500 godina, dok se netko ne sjeti urbanizirati vukojebinu, pa za peterosobni kućerak dobiš komforni jednoipolsobni stan! A kućerak nikad nije bio upisan, ni u gruntovnici ni u katastru.”

“Ima raznih kombinacija. Premda je ta zgrada stara bar 150 godina i trebala je automatski ući u katastar. Uostalom, hajdemo pogledati!”

Program, čiji naslov GEO.POV su likovi smjerne Dore Krupićeve i bujne Nere razdrljene poslije mučenja te djeve vrlo nalik lady iz BP Cluba, pridržavali u mikelandelovskom stilu, mogao je krenuti dalje nakon što bude deset puta odsvirana fraza Joj, mene, joj, črleni je lajbek moj.

“Čuj,” reče Josip Davoru, “izgleda da ti je ponestalo mašte. Naziv programa tužno je isti kao u direktoriju, umjesto da glasi, na primjer: Povijesni pregled nastanka katastra i čestica kraljevskog grada Zagreba, copyright by Davor Famous Agramer. Doduše, onda ovi komadi ne bi stali na ekran. A ta desna, ona me podsjeća jako na nekoga...”

Davor se počeo vrpeljiti po stolcu. Sad je i on jedva čekao kraj svirke.

“Nisam znao da imaš i žicu za portretiranje, pardon, crtanje,” nastavljao je Josip zabavljajući se. “A i ova glazba, umjesto da deset puta slušamo Joj, mene, joj, črleni je lajbek moj mogao si upisati cijelu pjesmu.”

Glazba se prekine. Na ekranu se pokaže meni.

“Idemo od početka?” upita Davor.

“Od početka”, potvrdi Josip i bliže primakne svoj stolac.

Loptica (ista ona bijelo-plava, sad nije bilo sumnje tko je bio glavni autor većine programa u Katastarskom) je luđački skakala. Josip je zadivljeno gledao kako se Davor snalazi u svom tajnom privatnom programu. Zaljubljenik u Zagreb, zaljubljenik u geodeziju, i informatiku i... no, to sad s tim nema veze... počeo je bjesomučno, negdje u proljeće prošle godine, planirati kompjutorski prikaz razvoja grada od njegovih prvih početaka do danas. Ali nije ni slutio koliko ga tu posla čeka! Mislio je da će biti gotov za mjesec-dva, pa onda važno uletjeti na proslavu devetstogodišnjice grada i reći – imam ga! A kad tamo, sve dublje i dublje

tonuće prema dnu, ali sad se već naslućivala i blizina izlaznog vira. Davor je počeo ucrtavati, najprije crkvu na Kaptolu, smještenu malo južnije od današnje katedrale, onako kako je našao u zapisima, naznačivši kao prvu 1094. godinu. Okružio se knjigama i papirima. Vadio je sistematski podatke iz povijesnih knjiga, zabavne literature i starih novina. Sjedeći u raznim arhivama zaradio je pol penzije, i to poslije radnog vremena. Listao je Tkalčića, Klaića, Szabu, Lelju Dobronić, a na kraju i Milčeca. Stari Szabo ga je izluđivao zgusnutom hrpom podataka, Dobronićka svojim zaokruženim kronološkim prikazima, dok bi on pokušavao u njima odrediti geometriju ulica i zgrada, a Milčec lirskim vrcavim dosjetkama i formatima izdanja koja bi se zagubila u gužvi na stolu ili mu nepogrešivo u svoj svojoj veličini padala sa stola na nogu. Polako, ali sigurno popunjavao je, docrtavajući konture objekata, svoje mape. Naoko preslikani podaci iz *Mappae geographicae regni Hungariae* u kojoj su još u šesnaestom stoljeću prikazani Gradec i Kaptol, detalji nacrtu starih geometara koje je Davor pronašao prašne i požutjele smotane u tuljke u potkrovljima i podrumima arhiva po gradu, počevši od nepoznatih majstora čije su iscrtane izmjere bile opisane kitnjastim pismom i ukrašene umjetničkim šrafurama, pa do Gigla i Erdelyia, te arhitekata predvođenih fantastičnim Bartolom Felbingerom, polako su popunjavali raster na ekranu, izmještajući građevine sve točnije u njihov konačan položaj. Znatno olakšanje i slutnju kraja ovog zaljubljeničkog posla, donijeli su Davoru podaci čije je organizirano bilježenje započelo nešto prije sredine devetnaestog stoljeća osnivanjem katastra carskim dekretom. Tada se prvi put pojavila i ona mreža nepravilnih poligona da bi se vremenom sve više zgušnjavala, dijelila, obogaćivala.

Postupno se cjelina zaokružila, mape starog Zagreba prikazane najprije svakih pedeset pa svakih dvadeset godina, a od 1850. svake godine, bile su skoro kompletirane. Mogao si birati: vidjeti što je srušeno u velikom potresu 1880. a što je par godina poslije popravljeno ili izgrađeno, pobrojati gradska vrata koja su na taj način pričala o rastućoj populaciji i paranoji kao neizbježnom dodatku življenja u gradu, vidjeti kako se ustrojilo trgovačko i poslovno središte buduće metropole.

Meni programa bio bi prebogat i za kakvu jaču softversku firmu: plavo-bijela loptica skakala je s podataka o ucrtanoj građevini na zapise o njenoj namjeni, vlasniku, prepravcima, nadogradnji... Uglavnom, nije ni čudo da Davor nije stigao dalje od platonske ljubavi.

“Ništa”, rekao je Davor, skačući lopticom po godinama. “Do 1850. ništa. Uostalom, malo teže i za očekivati. Tek onda nastaje graditeljski bum unaokolo starogradskih zidina.”

“Daj, da ne davimo, svaku desetu godinu”, zamoli Josip.

Davor je nemilosrdno pretraživao. Tisuću osamsto šezdeseta – ništa, pa dalje svakih deset godina – opet ništa.

Tisuću devetstota.

“Daj sad povećaj”, reče Josip. Davor prebaci lopticu.

Tisuću devetsto deseta, dvadeseta, trideseta, pa tako do tisuću devetstodevedesetipete, zadnjih deset godina pojedinačne provjere i konačna potvrda – čestica je bila prazna.

“Jesam ti rekao – rupa”, odobrovoljeno će Josip.

Davor je izgledao zabrinuto.

“Pričekaj malo”, prebacio se u sitniji raster, a onda je opet povećao dio prikaza ulice u kojoj se nalazila problematična zgrada. Ponovio je to par puta, svaki put na drugom mjestu.

Onda se zavalio u stolac i dlanovima pritisnuo čelo.

“Znaš što, stari?” upitao je Josipa. “Nije tvoja rupa jedina.”

Josip je blenuo. Komad sendviča koji je upravo odgrizao, umalo mu ispade iz usta.

“U toj ulici ima još praznina. Najmanje pet. A možda i još ponegdje.”

Josip ustane i dohvati jednu knjigu s polica. Bio je to Milčecov Pozdrav iz Zagreba. Nervozno prolista grubo odvajajući snopove listova.

“Gledaj sad, na ovoj stranici, desno dolje, godina 1898. Nema praznine. Svuda hiže.”

“Vidim”, rekao je Davor. “I nije mi jasno.”

“Nisi jedini”, potišteno će Josip.

Davor je obećao razgovarati sa šefom čim se ovaj vrati sa službenog puta, kroz nekih deset dana. Divan službeni put, razmišljao je Josip, i to još u južne krajeve.

Jesen je donijela sve hladnija jutra, vruća popodneva i blage večeri. Josip je besposleno dva dana bauljao Zagrebom u pritajenoj potrazi za novim investitorima. Drugi dan se zatekao kako ponovno stoji nasuprot zagonetne zgrade na broju petnaest. Čekao je da ugleda kako netko ulazi ili izlazi kroz široka drvena vrata.

Ali kuća je mirovala. Odvrćala mu je uporno pogled bljeskajući krilima starinskih prozora.

Možda podaci još nisu upisani. Možda postoje negdje na papirima i čekaju na red, zameteni u fasciklima gradskih činovnika. Vrijeme je bilo lijepo, zaliha novaca u džepu tek načeta, a posla nigdje na vidiku. Imao je vremena da provede svoju malu, privatnu istragu!

* * *

“Molim gruntovni list”, rekao je Josip naslanjajući se na šalter i gurajući ceduljicu referentici. Ona razmota papirić, pa pročitavši, pogleda Josipa.

“Dokaz o vlasništvu ili punomoć, molit ću lijepo”, rekla je.

Josip se odupirao pritisku čekača u redu. Osjećao je njihove nervozne poglede na potiljku, gundanje zbog otezanja radi komplikacija.

Sad ili nikad, pomislio je.

Naglim pokretom pridigao je ruku. Po šalteru je zveknulo. Službenica ga je zapanjeno pogledala, a onda promotrila red iza njega.

“Evo, za vas. Potvrdu, ovaj... nemam. Ustvari, samo vas molim da provjerite tko je zabilježen kao vlasnik, a sutra ću donijeti punomoć i zamoliti vas onda za ispis.” Žena je sumnjičavo odmjeravala vrećicu. Kao da se kolebala. Josip je molio boga da pol kile kave i bonbonijera zadovolje administracijske strasti.

“Pričekajte”, rekla je, spremivši vrećicu negdje ispod na policu.

Brzo je otipkala po tipkovnici, provjeravala na ekranu. Onda je ustala od stola.

“Još pričekajte”, ponovo je rekla.

Potrajalo je. Josipu su odozda puhali za vrat. Mrmorili su nezadovoljno, gurkajući ga uporno i pritiskajući uz drvenu stjenku. Čuo je negodovanje upućeno na račun onih koji zakompliciraju i najjednostavnije stvari i na račun sporih državnih službenika.

“Ništa u datoteci kompjutora”, rekla mu je žena kad se konačno vratila, ne obazirući se na ljutito sijevanje iz reda.

To sam već i znao, pomisli Josip. Isto mu je očitao i Davor.

Zanimalo ga je ono drugo, podaci koji još nisu bili upisani u računarske memorije.

“Nešto još nismo stigli upisati”, nastavila je kao da mu čita misli, bacajući pogled negdje dolje u dubinu, prema vrećici. “Provjerila sam i to. Na žalost, opet ništa.”

“Mislite, nigdje nije ništa zabilježeno?” upitao je Josip.

“Ni adresa, pa onda ni vlasnik”, odgovorila je ona.

Josipu se učini da je već otprije bio siguran u to. Pomisli kako samo gubi vrijeme.

“Najljepša hvala”, ljubazno se osmjehnuo i krenuo prema izlazu.

“Dođite za koji dan”, viknula je žena za njim.

Taman posla, mislio je otvarajući vrata. Bez veze sam dolazio. A tek onaj trošak glede bonbonijere i kave! Bolje da sam ju sam popio, cijelih pola kile, pa makar mi puknulo srce!

* * *

Dosta pretraživanja po gradskim datotekama, mislio je Josip stojeći nasuprot broja petnaest. Ionako je to sve već provjerio Davor. Kuća i njeni stanari, ako takvi uopće i postoje, nije bila ubilježena ni u jednom dokumentu.

Krupne, izglačane, zaobljene kocke kojima je bila popločana ulica još su bile mokre od noćasnje vlage. Josip je jučer navečer sat vremena stajao na tom mjestu ne bi li ugledao nekoga kako ulazi u zgradu ili pali svjetlo u nekoj od prostorija. Ali nije otkrio ničiju prisutnost u toj staroj poluoronuloj kući. Danas ujutro, poslije brzo ispijene kave opet je gledao njeno pročelje. Preko noći nije se pomaklo nijedno prozorsko krilo.

Živi li tu itko, pitao se Josip. Stakla su bila mutna, prozori bez zavjesa i cvijeća, unutra tama. Ljudi su prolazili podno praznih prozorskih klupa ne obazirući se na Josipa koji je, ruku zabijenih u džepove, oslonjen na zid preko puta uporno promatrao zgradu.

Gledao je njeno pročelje, zapažajući prvi put sve one detalje koji se inače tako neprimjetno utope u pogledu pri svakodnevnom prolasku. Žbuka oker boje bila je presvučena sivim masnim slojem prljavštine nastale taloženjem smoga koji je na taj način ujednačavao

raznolikost oblika i boja fasada u ulici. I nedavno obnovljena pročelja izgledala su podjednako, pa se i zbog toga nije moglo odrediti kad se zadnji put majstorova ruka dotakla štukature bogato profiliranih vijenaca što su u jednoličnom isprekidanom nizu slijedili slijepe lukove prozora prvog kata. Josip je sad već sa profesionalnim zanimanjem promatrao zgradu.

Uočavao je zanimljive detalje, koji su mu prvi put, kad je snimao pročelje zgrade na broju trinaest, promakli. Ustvari, nešto u izgledu te visoke jednokatnice ga je zbunjivalo i uznemirivalo. Pogledom je obuhvatio diskretno naglašeni rizalit u čijem su središtu u prizemlju stajala tamna drvena vrata pod plitkim lukom u tjemenu ukrašenim naglavnim kamenom na kojem se naslućivala neka šara. Prozori u prizemlju bili su jednostavni, s lagano izbočenim kamenim klupama, okruženi kasetiranim plohama koje su prikazivale kosu, rombastu rešetku. Po dvije prozorske osi sa svake strane rizalita vodile su pogled na bogatije ukrašeno pročelje prvog kata odijeljeno od prizemlja širokom konzolom trostrukog vijenca. Rizalit, naznačen u prizemlju četvrtastim istakama, na prvom katu nastavljao se plitkim pilastrima, ispod prozora iznad ulaznih vrata spojenih balustradama podsjećajući izdaleka na altane na nekolicini susjednih zgrada. Atula iznad ornamentiranog reljefnog friza nije završavala pogledom na blago zakošeni krov – iznad se uzdizao zabat duž cijelog pročelja zgrade, pust i gol, odajući dojam plohe zaboravljene u završnici gradnje ili namećući slutnju zaboravljenih, zazidanih prozora. Pogledom obuhvativši kuću od vlagom zamrljanih ploča uz prizemlje do sljemena koje je blještalo na jutarnjem suncu, Josip je shvatio što ga je smetalo – cijeli prvi kat zgrade izgledao je kao umetnut između prizemlja i pustog zabata – graditeljska intervencija koja je miješala stilove i zbunjivala konstrukciju.

Čudna kuća, razmišljao je Josip. Nigdje upisana, bez vlasnika, stanara... Odvrćala mu je pogled prazno i hladno, kao da se ruga. Živi li ipak netko u njoj, pitao se Josip. Nije moguće da u stoji u centru grada prazna i neiskorištena!

Trak sunca odbio se od mjedene kvake masivnih ulaznih vrata. Josip je zastao u iznenadnoj navali uzbuđenja. Kako li mu to samo prije nije palo na pamet!

Prešao je ulicu. Prolaznici su ga obilazili spuštajući se u grad koji je počeo brujati od prijepodnevnih vreve. Krenuo je prema tamnim, nadsvođenim vratima.

Metal kvake bio je moker i hladan. Vrata su se otvorila nečujno i lako, a iznutra ga je zapahnuo vlažan i hladan zrak.

Josip uđe u usku mračnu vežu spotaknuvši se o stubu koja ga dočeka na metar od praga. Vrata za njim zalupe se glasno kao od jakog naleta vjetra. Gradska vrema utihne i njezini zvuci izgube se pod bačvastim niskim svodom hodnika.

Hodnik je vodio prema postranom spiralnom stubištu omeđenom zidovima. Josip se kretao nesigurno dirajući hladne stijene. U mraku, penjući se, učini mu se da je izgubio orijentaciju, kao da hoda po kružnom tunelu, gore ili dolje, izgledalo je svejednako. Odlane mu kad napipa vrata. Kad ih je otvorio, zaslijepi ga bujica sunčane svjetlosti.

* * *

Soba je bila uska i visoka. Jutarnje sunce ulazilo je kroz prozor padajući po oskudnom namještaju i igrajući se na pozlati okvira slike iznad masivnog stola prislonjenog uza zid. Slika je prikazivala stari Zagreb iz neuobičajene perspektive – negdje sa zapadnih obronaka Medvednice. Josip je bio naučen na panoramu Gradeca i Kaptola prikazanu iz plodne Savske ravnice ili na blještave riječne meandre uokvirene krovovima gornjogradskih crkvi. Ova slika prikaže mu grad sasvim neobično, u drugom svjetlu, ili još bolje, osmjehne se razmišljajući, kao u drugom svijetu. Na njoj su se crkveni krovovi starog grada pomaljali između ružičastih cvatova voćaka, omeđeni zelenilom koje je nagovještavalo proljetno buđenje Zagreba u slatkim sokovima, zujanju pčela i bujanju prirode. Slika ga je, dok se pokušavao snaći u prikazanom krajoliku, radovala i ujedno zbunjivala. Pogledom je pretražio ostatak sobe. Na istanjenoj polituri namještaja nije bilo naslage prašine. Soba ga podsjeti na ispražnjenu i očišćenu prostoriju nakon iseljenja. Bila je bezlična, bez mirisa, bez sitnica ostavljenih u neredu, knjiga ili kutijica poslaganih po stolu. Mrtva soba, osim te slike koja je svojim bojama isijavajući svjetlost u promatračeve zjenice slavila prirodu i život.

Krenuo je k prozoru. Vani je sunce još uvijek iskrilo na izglačanim kamenim kockama. Josip je pratio užurbane korake rijetkih prolaznika koji su promicali ispod prozora. Onda se okrenuo i ponovno pogledom pretražio prostoriju.

Jedina vrata bila su ona kroz koja je ušao. Jedini hodnik od ulaza u kuću vodio je samo do tih vrata. Josip je bio na prvom katu, gledao dolje na ulicu i ljude. A ti ljudi su bili nekako neobični, slično odjeveni, glava pokrivenih sličnim kapama. Tu nešto nije valjalo! Josip se na trenutak zamisli, a onda se sjuri u mrak spiralnog stepeništa, kroz hodnik van na ulicu.

Pogled prema Trgu potvrdi njegova strahovanja. Sunce se odbijalo od sjajnih srebrnih ploča

na južnim fasadama. Učini mu se da je upao u kakvu futurističku urbanističku studiju. Mladić koji je prolazio radoznalo ga pogleda. Bio je odjeven u smeđe odijelo kojem Josip nije mogao dokučiti kroj i materijal, glave pokrite nečim što je naličilo na francusku kapu. Josip se prisjeti svojih izlizanih traperica i vunene jakne. Pri pogledu na druge prolaznike obučene sasvim nalik mladiću koji je upravo prošao, osjećao se kao hodajuća paleta boja i neukusa. I to je bilo dobro. Jer onaj drugi osjećaj polako je kretao negdje od pleksusa i prijeteći da u paničnom krik izbijе iz njegova grla govorio mu da ovo nije ista ulica koju je ostavio ušavši u kuću. Pogledao je na vlažan pločnik, okrhnut rubnjak i zarđalu rešetku slivnika. Sunce je grijalo malo jače nego prije. Mogao bi se tako na prvi pogled zavarati, ali nije. Opet je pogledao na grad i sad je već bio sasvim siguran. Izašao je iz kuće u neko sasvim drugo vrijeme.

Kako je brzo izletio, tako je uletio natrag u hodnik i utrčao ponovo u sobu. Slušao je kao klinac bajke o vremeplovima, vremenskim prolazima, crnim rupama u kojima su se vremenski tokovi namatali i isprepletali kao niti u klupku vune, ali nije u to previše vjerovao. A sada, izgleda da si upao u crnu rupu, crni Josipe, bjesnio je u sebi. A kako u rupu unutra, tako i iz nje van.

Protrčao je tri kruga po sobi i sjurio se stubama na ulicu. Da vidimo, vjerojatno se vratio natrag. Unutra, van, plus, minus, opet si na nuli. Ili možda još dalje, sistem plus plus, užasnuto je Josip buljio u prolaznika koji se približavao ne bi li po njegovom izgledu otkrio kakav vremenski odmak. Ali prolaznik je bio sasvim nalik prethodnima, samo malo radoznaliji. A vremenski prolaz bio je, izgleda, jednosmjerni i jednokratni, shvatio je Josip. I nije bilo koristi da ponovo utrčava gore u sobu ne bi li se vratio u svoje vrijeme. Pogled mu skrene prema Trgu. Krene lagano držeći se zida. Cesta je već bila suha.

Ljudi su ga začuđeno gledali, odmičući se od njega. Svi su bili nalik, obučeni u nemaštovita odijela neutralnih boja, kose skupljene ispod kapa. Izgledali su izvještačeno pristojno u svojoj suzdržanoj radoznalosti dok su ga zaobilazili pomalo oprezno i kao sa strahom. Nakon nekog vremena zaboravio je njihove poglede. Zapanjeno je gledao po kućama koje su okruživale Trg. Fasade su bile dobrim dijelom zastrte ogromnim ogledalima koja su svjetlost vraćala zrakama određenih boja. Vidio je ljude da povremeno zastajkuju i gledaju ogledala. Uhvatio se u jednom trenutku kako zamišlja da pliva uronjen u dugu, pa polako nastavio hodati nešto bolje volje.

Ploče kojima je bio popločen Trg bile su uglačane, nalik metalnim šesterokutima, odijeljene savršeno ujednačenim milimetarskim fugama. Nigdje izloga, svjetiljaka, ni traga od

tramvajske pruge. Stari Jelačić je još uvijek jahao na brončanom konju prijeteci sabljom.

Čovječe, mislio je Josip, ako se ikada vratim, šutjet ću kao riba i napisati magistarsku radnju pod naslovom Grad u budućnosti. Detaljima opisa i samouvjerenim prikazima budućeg metropolisa mogao bi tada srediti i najvećeg urbanističkog zanesenjaka.

Ušao je u prolaz na mjestu nekadašnje Gajeve ulice. Ovdje je vladao polumrak i živost koja ga podsjeti na istočnjačka trgovišta. Nakon sterilnog Trga ušao je u vrevu glasova, mirisa i zvukova. Sa strane ga dočekaju još manji prolazi, dobacivanja i pozivi. Mali nezaštićeni izlozi nudili su raznoliku ponudu u kojoj je Josip prepoznavao neke stvari, a drugima je, opet u čudu, pokušavao otkriti značenje i namjenu. Ljudi su ga gurali žureći izlazeći i ulazeći u male trgovine, živahno se dovikujući. U gužvi i polutama nije suviše upadao drugima u oči.

Hodao je nekih sat vremena, kad otkri da uopće ne zna gdje se nalazi i otkuda je došao. Ponovo shvati da je ustvari stranac u čiju priču teško da bi tko povjerovao. Opet ga uhvati panika. Osjeti iznenadnu glad i potrebu da se negdje smiri, sjedne i polako o svemu razmisli.

Pokušavao se orijentirati u labirintu uskih prolaza i pronaći smjer iz kojeg je došao. U žurbi je gurao ljude, a oni su se začuđena lica odmahivali i gledali za njim. Htio je pobjeći natrag. Nije ga više zanimalo ni koja je godina.

Iskobeljao se nakon pola sata vrludanja. Trgom je prošao brzo, pognute glave. Nije želio zastajkivati sanjareći pod obojanim zrakama. Na ulazu u kuću na broju petnaest sudario se s djevojkom koja je oslonjena o zid šarala po nekoj tabli. Pogledala ga je nakratko i opet zaronila u srebrnastu površinu ploče ovješene o vrpce oko njenih uskih ramena.

Josip je izvukao teški, kožom presvučeni, stolac, sjeo i umorno se naslonio na stol, položivši čelo na hladne ruke. Trebalo se nekako snaći u svemu tome, odlučiti što i kako dalje. Sjetio se kako je nekad govorio – da mi je samo sat vremena vratiti se nekud u prošlost ili otići u budućnost, samo da vidim kako je. Tada nije razmišljao da uz to može postojati nešto što se zove faktor povratka, šizofrenije, panike, izgubljenosti... A sad je to sve bilo tu. Bože, daj da se vratim, pomislio je, pogledavši gore na sliku. Kupala ga je svjetlošću kao ogledala na Trgu, utapala u lažni mir.

Trgnula ga je lupa koja je dopirala iz hodnika. Josip otvori vrata, siđe tamnim stubištem i krene prema ulazu, naglo trгнуvši kvakom. Na pragu je stajala djevojka sa srebrnom pločom.

“Mogu li ući?” upita ga ona bojažljivo. “Neću dugo.”

Josip se izmakne i propusti je u vežu.

* * *

Virkala je kroz prozor i nešto radila po ploči koju je opet postavila pred sebe. Josip ju je nijemo gledao sjedeći uza stol. Ona bi mu ponekad vratila brz, radoznao pogled i opet se nastavila naginjati u udubljenju uz prozor.

“Koja je godina?” odjednom je upita Josip.

Djevojka se ukočila, ne okrećući se. Bila je vitka, nježnog zatiljka i svijetle kose ugurane pod kapu. Naličila je u taj trenutak krhkoj figurici od tamnog stakla.

“Koja je godina?” ponovio je Josip, čudeći se sam sebi na iznenadnoj i ravnodušnoj upornosti. Odjednom mu je bilo svejedno, nijedna brojka ga više ne bi mogla iznenaditi.

Djevojka se okrenula. Njene oči su bile neobično svijetle, kapci bez treptaja. Nije primijetio kad je progovorila.

“2095-a”, čuo je. Djevojka ga je uporno gledala. “Ti si ovdje stranac. Otkuda si?”

“Od prije sto godina”, odgovori je Josip. Štapić kojim je djevojka šarala po ploči padne i otkotrlja se pod prozor.

“Ne vjerujem ti”, Eba je tvrdoglavo promatrala Josipa. “Znači, sad kad izađem, naći ću se negdje sto godina dalje u budućnosti.”

Josip se sjeti svog bezuspješnog istrčavanja i utrčavanja u kuću. Svejednako bi ostajao u toj 2095. godini. Ali, Eba, možda... za nju bi to možda vrijedilo. “Pošteno rečeno, ne znam”, rekao joj je iskreno, nimalo utješnim glasom. “Saznat ćemo kad izađeš.”

Eba se ukočila. Ova konstatacija nije bila nimalo kavalirska.

Josipu se učini da se oko nje nešto počelo komešati, uzbuđenje, strah koji prerasta u paniku.

“Idem van”, rekla je. “Odmah. Sad.”

Josip se ražalosti. Tako na brzinu ostati bez društva!

Eba je istrčala, a da se nisu stigli ni pozdraviti. Pohitao je prema prozoru. Izade li Eba negdje u budućnosti, neće dolje na ulici ugledati njenu sitnu pristalu figuru.

Ali, ubrzo je vidje gdje izlazi, zastaje i gleda prema Trgu, zapitkuje nekog prolaznika, a onda se osvrće gore na prozor i traži ga pogledom. Josip joj mahne. Eba klimne glavom.

Ono što je njega podarilo trenutačnim životnim vijekom od nekih vitalnih stotrideset godina, više nije djelovalo!

“Odjeća ti je odjednom promijenila boju”, reče Josip kad se vratila. Eba se smješkala.

“Izludio si me svojom pričom, skoro sam se razboljela.”

Žarka narančasta boja vrijeđala mu je oči. Sjetio se čovjeka od kojeg su se svi na Trgu panično odmicali.

“Bolest se javlja crvenom bojom odijela. Na taj način rano upozorenje sprečava njeno širenje. Bolest je jedina koja nas još može iznenaditi i nanijeti zlo.”

Blago njima, mislio je Josip. Narančasta boja Ebinog odijela polako se pretapala natrag u smeđu.

Boje, obojane zrake odaslane s ogledala, prozirna ogromna i nezamjetljiva kupola iznad Trga i polumrak u trgovačkom labirintu u kojem su se budile zaboravljene strasti pohlepe i posjedovanja. Kromoterapija u duginim slapovima ponad metalnih ploča i izopćenje crvenilom u mnoštvu koje izmiče! Svijet blagonaklon i brižno podešen na suzbijanje uzbuđenja i okrutan u označavanju opasnosti...

Josip je, nakon svog zbunjenog objašnjavanja, slušao Ebino pripovijedanje. Sjela je i stavila onu srebrnu ploču na stol. Dirala je lagano prstima uz njene rubove. Bila je to neka vrsta ekrana na kojem su se pojavljivale slike i prizori koje je Eba prizivala ne bi li mu objasnila svijet u kojem živi.

Nizovi stožastih dimnjaka obavijenih teškim bijelim dimom negdje van grada, prometnice nalik prozirnim arterijama kojima su jurila raznobojna zrnca, prepleteni gusti zeleni svod drveća umjesto krutih neprobojnih kupola za ljude koji nisu vjerovali u zloću prirode i štitili se njom samom, habitusi opreza i nepovjerenja izmjenjivali su se na Ebinoj ploči.

“Jeste li sretni, Eba?” pitao ju je Josip. “Koja je boja sreće?”

“Plava”, odgovorila je Eba. “Ponekad. Plava.”

Eba je bila BBB, a da to nije znala. Eba je imala ploču koja je bila kompjutor povezan sa svim i svačim što se dešavalo u tom budućem gradu. Eba je bila njegova kolegica iz budućnosti koja je pokušavala ucrtati na ploču izgled zgrade preko puta i pokucala je na njegova vrata ne bi li je bolje sagledala s ovog prozora. Ploča nije pamtila njen crtež. Sliku je gutala i ne bi je više vraćala. Eba je pokušavala, ponovo i ponovo.

“Ne razumijem”, rekla je Josipu. “Kao da netko briše svaki trag o njoj. Kao da ne postoji!”

Klik! Nešto se upalilo u Josipovoj glavi. Sjetio se Davora i njegovih priča o rupama. Gdje li su ono bile? Jedna je bila upravo tu gdje stoje. Nekoliko njih u blizini. Je li moguće da se priča ponavlja na drugoj strani, na broju dvadeset i da Eba ima problem sličan njegovom? Postojao je samo jedan način da to provjere.

“Jesi li pokušala ući unutra?” upitao je Ebu.

Ona odmahne.

“Onda idemo”, rekao je i povukao je za ruku. “Ili ne želiš? Možda te je strah?”

Smeđa boja njenog odijela počela je lagano žariti. Bojala se.

“Hoću”, konačno se odlučila i stisnula mu šaku.

* * *

Veža je nalikovala onoj na broju petnaest, kvadratična prostorija sfernog svoda razlomljenog na četiri trokutaste plohe. Stubište se gubilo u tami. Prostorija na prvom katu bila je slična onoj na broju petnaest. I slika je bila ista. Osim što je na ovoj prikazan grad u jesensko doba.

Josip je pogledao kroz prozor. Odozdo su dopirali glasni užurbani koraci i dozivanje.

“Što je?” pitala je Eba.

Josip je otvorio prvu ladicu stola. Unutra je u pretincima bio uredno posložen novac, na lijevoj strani krupne blijedosmeđe papirnate novčanice, a do njih zlatni, srebrni i obični

metalni novčići.

Podigao je jedan. Na aversu je bila prikazana u profilu ćelava glava nekog bradonje nakićena vijencem od lovorova lišća, svezanim na zatiljku mašljekom.

“Ferencz Jozsef”, poluglasno pročita Josip. Na drugoj strani je ispod plitkog reljefa krune, koja je svojim šiljcima naličila na srednjovjekovni grad načičkan tornjevima, pisalo 1 korona. I ispod toga oznaka godine – 1895.

Razmišljao je. Jedna kruna, ovaj najprostiji novčić bio je u to doba dnevnic nadničara. Utrpao je šaku tih kovanica u džep. Ako ga ikad optuže za pljačku, možda će olakotna okolnost biti to što se nije pomamio za zlatom ili srebrom iz iste ladice.

“Gladan sam”, rekao je Ebi i pogledao na sat. “Tek je pola jedanaest. Nadam se da je bar jedna od onih silnih kavana već otvorena.”

“Koja je godina, kumek?” upitao je Josip prvog čovjeka na kog su naišli kad su izašli na ulicu. Ovaj je na glavu natukao šešir široka oboda, a u ruci teglio veliku četvrtastu košaru prekrivenu bijelim ubrusom. Začudo je pogledao Josipa.

“Kakvu to spelanciju od mene delaš, dotepenec jedan!” odbrusio mu je i otišao dalje.

Josip povuče Ebu koja je ukočeno stajala, pa krenu prema Trgu. Iz susjedne ulice zapuhne ih smrad i vlaga. Eba je namrštila lice. Josip se smješкао.

Na Trgu ih dočeka eksplozija boja. Na postavljenim jarbolima vijale su se trobojnice zapinjući o zelenilo kojim su bili okićeni stupovi. Bogate girlande u sredini ukrašene vijencima spajale su jarbole sa zastavama, držače plinskih svjetiljki i mnoštva raznobojnih staklenih svjetiljčica koje su tanko cilinkale sudarajući se u zraku.

Eba je stala, ne dajući Josipu da ju odvuče dalje. Okretala se oko sebe promatrajući žene što su prolazile okićene crvenim maramama zataknutim iznad skuta i vezanih oko glave, sjajnim brokatnim vrpčama stisnute oko pasa i orukavlja, žarkih podvezica ispod koljena te šarenih lajbeka ukrašenih krznom i kožom. Muškarci obučeni u slične odore, širokih bijelih hlača ili oni sa šeširima povišokih kalota, utegnuti u uske hlače i kapute iznad kojih bi bile prebačene pelerine radoznalo su je zagledali. Gospođe u uskim kaputićima našušurenih rukava i velikih ovratnika, dugačkih suknji i šešira ukrašenih bogatim perjanicama hodale su pod ruku zastajkujući u žustrom pripovijedanju.

“Crveno, tako puno crvenog”, rekla je Josipu.

“Veseli ljudi”, odgovori on i izmakne se dami koja je nekud žureći energično prašila zvonastom suknjom po nabitoj zemlji.

Mnoštvo je šetalo neuobičajeno svečarski zaustavljajući se ispod prozora na kojima je visjelo cvijeće upleteno u vijence od bršljana i crnogorice, crvene trake i trobojnice. Ponegdje se mogla vidjeti crno-žuta zastava. Josip pogledom iznad krovova obuhvati konture katedrale, tornjeve u skelama, kip bana Jelačića na neočekivanom mjestu iskićen bezbrojnim staklenim oblicima, zastavama i ukrasima ovješanim o nisku ogradu oko postolja, fijakere koji su čekali na stajalištu u redu, konje upregnute mirne uz rudo, ukrašenog hama i oglava, kuće uokolo Trga, tako starinske i tako pristale.

Josip povede Ebu i oni se utope u bujici šetača. Na zgradi nasuprot spomenika pisalo je Velika kavana. Josip pomisli da bi mogao umrijeti od sreće. Kako različit osjećaj od onoga iz Ebina vremena!

Bili su negdje u prošlosti, novčić iz stola okvirno mu je nagovijestio godinu, ali on se ovog puta osjećao superiorno, istraživački uzbuđen i pomalo pripremljen. Nagledao se starih razglednica Zagreba dok je Davor upotpunjavao svoj program. A sad je imao priliku da vidi pravu staru zagrebačku kavanu, onu koju je danima pokušao osmisliti i smjestiti u svoje vrijeme.

Unutra je mirisalo po duhanu, čokoladi, vanili šećeru i cvijeću. Sjeli su za okrugli stol sive mramorne ploče uz izlog kako bi mogli promatrati šetače. Josip je zujao po stropu i pokušavao dokučiti oblike plinskih svjetiljki koji su se ponavljali odražavanjem u visokim brušenim ogledalima na zidovima, postavljenim naizmjenično s velikim panoramskim fotografijama Zagreba u sepiji. Ljudi oko njih, odjeveni u gradsku odjeću umjerenijih boja uzbuđeno su pričali gestikulirajući, svađali se, došaptavali, ili jednostavno čitali novine.

“Dvije vruće čokolade i najnovije novine”, rekao je Josip konobaru s ogromnim zaliscima koji se nečujno stvorio kraj njihova stola.

Ubrzo je donio hrpu novina, položenih i pričvršćenih na tanke okvire od trske i svinuta drva.

“Najnovije su ove, od jučer navečer”, rekao je.

Josip ih je pohlepno dohvatio čitajući naslov i datum.

“Narodne novine, 15.listopad 1895.”

Eba ga je zapanjeno gledala.

“Znači, danas je 16. listopada. Dvjesto godina prije...”

Josip je užurbano pregledavao hrpu novina. Novčići u njegovom džepu bili su novi novci, tek pristigli iz kovnice. Zbog godine koju je već prije na njima pročitao, sad se nije suviše čudio.

“Gledaj, ovdje piše: Njegovo veličanstvo kralj u Zagrebu!”

“Obzor, od subote, na prvoj stranici veliko Ave Rex!” nastavljala je Eba uzbuđeno.

“A pazi ovo od neki dan. Priprave za doček Njegovog Veličanstva. Glavni grad Hrvatske Zagreb, zavija se u svetčano ruho. Ma da se je i nebo naoblačilo i sakrilo zlatno sunce, koje nas je toli dugo grijalo, ipak se ponosito dižu u zrak stotine jarbolah, a s njih leprše zastave i njišu se vienci. Na prostorih gdje je još pred koji tjedan vladao pravi kaos gradiva, zemlje i kamenja, danas se zelene divne tartine, krasni nasadi cvieća i crnogorice te pjeni srebropjena česma. A sve to stvorilo je na tisuće radinih rukuh i radostnih srdacah u počast davno nevidjenu gostu, ljubljenom kralju Franji Josipu I, koji dolazi u našu sredinu da svojom prisutnošću uveliča posvetu najnovijih kulturnih stečevinah našeg naroda”, čitao je Josip svečanim glasom.

“Program obilaska Njegovog Veličanstva za 14. listopada”, pročitao Eba, prolistavši druge novine. “Slušaj: polaganje zaključnog kamena na novom kazalištu, polaganje zaključnog kamena u novih srednjih učionah, polaganje zaključnog kamena na glazbenom zavodu.”

“Bože”, samo je rekao Josip i sklopio oči. A onda je zamislio: doktorat pod nazivom Graditeljska dostignuća u Zagrebu, koncem 19. stoljeća. Vidio je sebe okružena uzbuđenim i oduševljenim academicima koji hvale autentičnost i plastičnost njegova prikaza.

Sjetio se kako mu je Davor objašnjavao graditeljski bum nastao nakon potresa 1880. godine, a naročito početkom devedesetih godina, brzu izgradnju željezničkog kolodvora i kazališnu zgradu izniklu za fantastičnih petnaest mjeseci. Kad bi samo mogao snimiti sve te nizove zgrada i pokazati to Davoru!

Naravno, Ebina čarobna ploča nije funkcionirala. Stajala je oslonjena o podnožje stolca. Eba je ispijala čokoladu i gledala kroz izloge. Čokolada je bila gusta i vruća.

Vani je odjednom počelo neko komešanje. Oko ograde spomenika okupila se povelika

skupina ljudi koji su se natiskivali i uzbuđeno gestikulirali.

“Idemo vidjeti”, Josip je brzo ustao i posegnuo u džep, bacivši na stol par novčića. Konobaru će dostajati i za račun i za napojnicu.

* * *

U gužvi nisu se suviše razlikovali od drugih. Eba je ionako sitnim stasom nalikovala kakvom naglo izraslom dječaku i držeći se Josipa odvlačila je od njega pogled svojim zaplašenim zatajnim držanjem. Josip se proguravao kroz mnoštvo ne bi li doznao uzroke iznenadnog okupljanja.

Na sjevernoj strani podnožja spomenika ugleda skupinu mladih ljudi odjevenih u tamne svećane surke, bijelih uškrobljenih košulja uzdignutih ovratnika. Mladići su tiho stajali, dok su ljudi naokolo glasno nagađali o njihovim namjerama.

“Juratuši”, čuo je Josip glas iza sebe. “Opet nekakve demonstracije.”

“Sramote grad!” odvratio je drugi glas ljutito. “Neki dan ono pred srpskom bankom, pa tuča poradi zastave s Mađarima na kolodvoru, a jučer opet sa Srbima kod pravoslavne crkve.”

“Nisu juratuši krivi, narod je to, hrvaština! Dosta je bilo tuđinca!” prosvjedovao je starac kraj Josipa, bijesno se osvrćući.

“Zlu krv bi među ljude, a kralj je tu, na Trgu Zrinjskog! Nek vidi kakovi su Hrvati!” javio se opet onaj ljutiti glas.

Josip se okrenuo. Mlađi namrgođeni čovjek koji je ovako glasno prosvjedovao stajao je nedaleko njega i sumnjičavo mu uzvratio pogled, promjerivši ga.

“Kaj, puntar jedan,” viknu neka žena prijeteci crvenim sklopljenim kišobranom. “Držiš protiv Hrvatov!?”

“Njihov je”, rekao je student iz grupe koja se sada sabila i skinuvši šešire, prislonila ih lijevom rukom o svećanu odjeću.

“Vazda su Srbi uz Mađare bili!” nastavio je mladić, a drugi su glasno odobravali.

“Kaj ti, Vidrić, umišljeni poeta!” onaj čovjek je sve glasnije vikao i Josip osjeti kako se

približava studentima, sve više gurajući njega i Ebu prema mladićima koji su upravo isukali svoje sablje.

“Sredili bumo i tebe i tog boležljivca, Radića! Ne bute više zavodili ljudstvo!”

Ali glas mu se izgubi, u žestokom studentskom klikčaju: “Živio hrvatski kralj!”. Sva lica podignu se prema statui konjanika. Josip osjeti kako čovjek bijesno nalijeće odozada.

“Slava Jelačiću!” vikali su studenti.

Odnekud su izvukli mađarsku zastavu, pa su njene krajeve naboli na četiri sablje.

“Joj, joj, ludi juratuši!” jaukala je neka žena. “Opet buju završili v reštu!”

“Živila Hrvatska!” klicali su mladići, gurajući se ne bi li svaki svojom sabljom probio omrznutu trobojnicu. Obrazi su im se zajapurili, brčići nakostriješili, glas bridio od prkosa.

“Daj nož”, čuo je Josip prigušeni glas u blizini. “Navali na Radića, u ovoj gužvi neće te primijetiti. Krajnji je trenutak da ga maknemo!”

Josip pogleda bledunjavog plavokosog mladića koji je najžešće mahao sabljom. Sad više nije sumnjao, to je glavom i bradom bio mladi Stjepan Radić!

Studenti su upravo nečim poškopili mađarsku zastavu, a onda je jedan prinio plamen. Zastava je buknula!

“Živila Hrvatska!” čulo se sad već sa svih strana.

“Sad”, začuo je Josip. Netko ga je gurao.

Naglo se okrene i ugleda mladića u tamnom kako isukanim nožem nalijeće prema Radiću. Josip je reagirao munjevito, ne razmišljajući. Zgrabio je ploču ispod Ebine ruke i postavio ju pred nož. Oštrica je bijesno zaparala i otklizila u stranu. Napadač ga zapanjeno pogleda. A onda se ustremi na Josipa.

“Ti, dotepensko smetalo!”

Oduševljenje je ponijelo ljude i oni su vikali i dizali ruke, a gužva koja se pojačavala prikrila je događaje uz zapaljenu zastavu. Josip je uhvatio Ebu za ruku i pokušavao pobjeći iz mnoštva. Ona dvojica su ih bijesno slijedila jednako vitlajući nožem.

“Trči!” viknuo je Josip Ebi. “Ovi se ne šale!”

Iskobeljali su se ne mareći za ljutite uzvike promatrača koje su gurali, protrčali uz nedavno zatrpani Manduševac zaokruživši oko kandelabra iz čijeg je postolja istjecala bistra voda, pogledom na brzinu okrznuvši zidine ispred katedrale sa masivnom Bakačevom kulom u sredini.

Na Trgu su se juratuši mirno spremali na odlazak.

Josip i Eba trčali su, nesvjesno, prema kući iz koje su izašli prije nekih sat vremena. A onda je Josip, ugledavši poznati niz prozora, počeo grozničavo razmišljati. Eba ga je već vukla udesno prema veži na broju dvadeset.

Naglo je odlučio! Vrijedilo je pokušati! Žestoko je zgrabio Ebinu ruku i krenuo prema proju petnaest. Ona se opirala, začuđeno, u panici. Brzo je otvorio vrata i uvukao ju unutra! Dok se naslanjao leđima na drveno krilo začuo je vani trčeće korake i glasove koji su ljutito spominjali njihov iznenadni nestanak i nekakve prolaze.

Nastala je tišina, prekidana samo njihovim teškim disanjem. Eba se spusti i sjedne na pod. Njena ploča je zvekne po kamenu. Josip klekne i skine joj s glave kapu. Tanke duge vlasi raspu su se oko uskog blijedog lica.

“Odmori se”, pomilovao ju je nježno, zabrinuto. “Ako je istina ono što mislim, onda smo van opasnosti.”

* * *

Josip oprezno odškrine vrata i proviri nosom van. Drugom stranom ulice upravo je prolazila spodoba od koje bi obično bježao, ali sad joj je oduševljeno mahnuo. Marija, njegova ljubav iz studentskih dana žurila je na Gornji grad i začuđeno ga pogledala, a onda radoznalo odmjerila djevojku koja se pojavila iza njegovih leđa. Josip joj kimne, a Marija nastavi dalje, zavidno se osvrćući.

Na Trgu je počela uobičajena gužva. Penzioneri su se skupljali u dokone grupice, namještence su žurile na Dolac ne bi li iskoristile pauzu za kupovinu na placu, a studenti su se isprešetavali sastavši se u punom broju na početku novog semestra.

“Dobro došla u 1995.”, rekao je Ebi. Ona se stisnula uz njega. “Ne moraš se bojati. Vodim te k sebi... na kavu!”

Eba je sjedila podno prozora, rukama obuhvativši toplu porculansku šalicu. Josip je kopao po nekoj knjizi. Davor se nalaktio na stol i nabadao po tipkovnici, ljutito pogledavajući Josipa.

Josip ga je u podne bio panično nazvao telefonom i zapovjedio mu, da, baš zapovjedio, da hitno dođe k njemu.

“Stvar je od životne važnosti!” rekao mu je, uzbuđeno pušući u telefonsku slušalicu.

“Bomba! To nisi mogao ni sanjati!”

Josipa je zatekao u društvu neke nepoznate djevojke. Djelovala je povučeno i zaplašeno. Vidi ti prijatelja, pomislio je Davor, u cijeloj toj panici oko biti ili ne biti, čopio je i žensku i to neku čisto pristojna izgleda!

“Ovo je Eba”, upoznao ih je Josip. “Eba iz dvijetisućedevedesetipete.”

Da nije bilo djevojke, Davor bi mu na to rekao općeupotrebljavani slogan u kojem je ključna riječ bila zajebavati. Ovako, samo je pristojno šutio.

Onda je Josip počeo kopati po ladici u kojoj je držao diskete. Spominjao je, uz poznate svece, zastarjelu tehnologiju, opće siromaštvo i svoj samački život. Diskete su bile ispremiješane, bez oznaka, poispadale iz omota i pune prašine.

Konačno, pronašli su onu na kojoj je prikazan katastarski plan centra. A onda je počela noćna mora. Not enough memory, pisalo je uporno na Damirovo tvrdoglavo pritiskanje po tipkama.

“Brzo briši,” rekao je Josip s divljačkim sjajem u očima. Prošli tjedan je instalirao glupu igricu Macho hero koja je odnijela glupo puno kilobajta i blokirala memoriju i nekoliko noći koje je proveo u igri. “Briši, sve briši. Sve igre! Ovo je igra nad igrama!”

Tako su ponovo došli do iscrtane ulice i kuća.

“Jedan, dva, tri, četiri, pet...” brojao je Josip. “Pet praznih čestica, pet jednosmjernih vremenskih prolaza, pet kombinacija s višekratnikom sto!”

“Ti si lud,” rekao mu je Davor i pogledao Ebu. Josip je istresao iz džepa nekakve srebrne novčiće. Davor je jednog dohvatio. Onda se okrenuo od stola i rekao Josipu: “Mogao si ih

pokupiti u bilo kojoj antikvarnici. Svejedno, pričaj, slušam.”

* * *

Josip je pričao o panici koja ga je uhvatila tamo daleko u tuđem budućem svijetu, o susretu s Ebom i čarobnom pločom koja je sada mutna poput mrtvog oka ležala kraj Ebine noge, pa o izlasku na ulicu prepunu svečano urešenih Prigorki i gradske gospode, o zastavi čiji se dim tanko vijugao visoko u zrak, o bijegu pred razjarenim napadačima.

“Pomislio sam tada: prvi put na broju petnaest sto godina naprijed, onda na broju dvadeset dvjesto godina unazad. Znači, ako utrčim ponovno na broj petnaest, doći ću otkuda sam i krenuo.”

Imao si sreću, pomislio je Davor. Što bi bilo da nema mogućnosti kombinacije ili da su utrčali u neku od ostale tri problematično neuknjižene zgrade?

“Vremenski prolazi!” rekao je Josip. “Vremenski prolazi kojima se može skakati iz jednog vremena u drugo. Portali! Te neubilježene zgrade, to su sigurno jednosmjerni vremenski tuneli!”

Davor se uplašio. Tko koristi te tunele? Namjernici? Što se dešava sa slučajnim korisnicima tih prolaza?

“Slušaj, ako su to vremenski prolazi,” Davor se glasom punim tvrdoglavosti, okrenuo Josipu. “Zašto Eba, kad je izašla, nije dospjela sto godina dalje?”

“Ispričao sam ti kako smo istrčavali iz te kuće, najprije ja, pa Eba, pa oboje zajedno. A djelovalo je samo jedanput, kod mene, prvi put. Nešto kao ambalaža za jednokratnu uporabu: potrošiš, pa baciš,” ispredao je Josip.

“Baciš, stvar ode na reciklažu i pojavi se negdje dalje u nizu”, u trendu je nastavio Davor.

Eba je odložila šalicu na stol. Ustala je i skupila kosu pod kapu. “Kava je bila fina”, rekla je. “Ali ja želim kući.”

“Petnaesticu sad više ne možeš iskoristiti, uzastopni ulazak ne djeluje. Trebalo bi pronaći neku drugu kombinaciju”, mozgao je Josip. “Neki ulaz od preostala tri, šetnju kroz stoljeća.”

“Nadam se samo da je višekratnik sto”, odvratio mu je Davor. “Inače bi mogla nastati gadna zbrka.”

“Onda, zbogom”, Eba mu je pružila svoju ruku, a onda pridigla ploču. “Ostavila bih ti je, ali sad od nje ionako ne možeš imati koristi. I tebi, Josipe, hvala.”

Josip je skočio.

“Čekaj malo! Kod nas je običaj da djevojku otpratiš do kućnog praga. A kod vas, vjerojatno, da mladića kad vas doprati, pozovete na kavu. Hajde, pozovi me na kavu!”

Baš si lud, pomislio je Davor. Kava i kako do nje stići? Vratiti bi se već i znao.

Davor je prišao Ebi. Žalio je što je nije bolje upoznao.

“Reci mi, Eba, da li tamo otkuda dolaziš igrati nogomet?”

“Nogomet?” Eba je bila zbunjena. “Igraju.”

“A momčadi, ekipe? Koja je najbolja?”

Eba je razmišljala.

“Najbolji? Da, jedna ekipa već dugo je najbolja.”

“Croatia?” bojažljivo je pitao Davor.

“Ne! Dinamo”, odvratila je Eba.

Davor je olakšano odahnuo i poljubio je u oba obraza.

“Hvala ti! I zbogom, Eba iz Zagreba. Stigni sretno kući i vrati mi prijatelja!”

Eba se nasmiješila i prihvatila Josipa za ruku, pa su uz još jedan pozdrav izašli kroz vrata. Izgleda da se konačno zatelebao, taj njegov prijatelj Josip, zaključio je Davor. I moglo je biti priviđenje, ali okladio bi se da je Ebino odijelo promijenilo boju u plavu!

* * *

Davor je sjedio u uredu, buljeći u ekran kompjutera. Na prikazanom tlorisu bile su ucrtane

sve kuće koje su nedostajale u dosadašnjem katastarskom planu. Trebalo je pritisnuti samo jednu tipku i program bi postao izvršni i razbucao se po svim datotekama u gradu.

Vani je sipila tiha jesenska kiša, svjetlo semafora na raskršćima razlijevalo se mokrim asfaltom i miješalo se s tracima automobilskih farova. Rasvjeta, tek upaljena, blago je prodirala u mrak crvenim usijavanjem.

S radija je tiho dopirao lagani jazz. U hodniku se čula lupnjava čistačice koja je žustro praznila koš za smeće pun papira.

Da li da pritisne tipku, mislio je Davor. Ne bi li na taj način zatvorio one vremenske prolaze i onemogućio Josipu povratak? I koliko će vremena proteći prije no što se vrati, ako se uopće vrati? Kombinacije pet znamenaka u neprekinutom slijedu mogle su ga odvesti u neko vrijeme prošlosti ili budućnosti ukoliko su prolazi proizvoljno odabrani, ali uz strogo zacrtano isključenje prethodnog iskorištenog prolaza sve dok se ne otvori novi, funkcionirali u svakom trenutku. Možda su se otvarali samo određenih godina, dana, sati, minuta? I što ako je Josip nekog preduhitrio slučajno ušavši u onu tajanstvenu kuću? Ili su takve slučajnosti predviđene u hodu kroz te vremenske haustore kao i susreti i dogovori s namjernicima u isplaniranim pohodima u prošlost ili budućnost?

Zašto godina devedeset i peta, varirana kroz stoljeća? Davor se prisjećao povijesti Zagreba, osnutka biskupije tisućudevedesetičetvrtе. Ali i ta godina pretpostavljena je, neka izmišljena aritmetička sredina. Premalo je znao da pohvata sve konce.

Prisjećao se da su krajem prošlog stoljeća započela burna politička događanja. A onaj tko bi ulazio u neucrtane zagrebačke haustore i vremeplovio mogao je imati prste u sudbonosnom krojenju povijesti.

Ulična rasvjeta bila je sad već sasvim bijela, mrak iza gušći i sve vlažniji.

Tko su bili oni, koji su u sobama sjedili za masivnim stolovima pogleda uprta o slike na zidovima čekajući svoj trenutak da izađu na ulicu uvijeni u sjevremenost i tajnu? Davor se sjetio pričica o podzemnim prolazima starog grada, zazidanim vratima, potocima koji su ponirali i nestajali iza zidina.

Odjednom mu na pamet padnu historijske zavjere, moćnici i masoni. Sve suviše zastrašujuće da bi bilo istinito!

Onda se odlučio. Poništio je zadnju naredbu u programu. Ucrtao je kraj kuće broja petnaest

strelicu s oznakom plus sto, a kraj one na broju dvadeset strelicu sa oznakom minus dvjesto. Htio je završiti ovaj prikaz. A za to mu je trebao Josip.

Vani je zavijala vatrogasna sirena, dolje u hodniku lupala su vrata od lifta, a na radiju su počele večernje vijesti. Davor je ugasio kompjutor i navukao baloner, promotrivši reprodukciju starog Kirinovog crteža Gornjeg grada što je visjela uz vrata. Izlazeći, dohvatio je još vlažan kišobran.

Dočeka ga hladnoća i poznata kakofonija zagrebačke večeri. Krenuo je pješice prema Trgu. Imao je vremena. Za šetnju i za čekanje. A to bi mogao učiniti uz kokakolu u BP Clubu – čekati da se Josip vrati.

DORA

Vrata kon-kaba sklope se za njim bešumno; zrak zalepeće prohladan, kao namreškan ledenim krilima. Ispred zaslona mutno se ocrtavao anatomske stolac. Nije želio sjesti, bar ne dok bi ona bila tu. Ali njoj bi vjerojatno bilo svejedno...

“Predstavite se, molim”, rekao je bespolni glas kovinasta prizvuka. Plavkasti zalon jedva primjetno je iluminirao oko zaobljenih rubova.

“Jurica Badrov”, reče on sjevši u čvrsti ali ugodan zagrljaj sjedalice.

“Vašu iskaznicu, molim.”

Jurica ispruži ruku i utisne bioplastičnu karticu u utor na kon-disku podno zaslona.

“Identifikacija broja i glasa završena. Birajte, gospodine Badrov. Tekst, glas ili hologram, gospodine Badrov?”

“Holo,” rekao je Jurica.

Uvijek je birao hologram, iluziju razgovora s osobom. Prividno trodimenzionalni lik ugodna izgleda i umirujućeg glasa obdario bi ga gomilom podataka, naputaka i upita. Zaboravio bi ta holo-bića isti tren kad bi izišao. Bila su sačinjena da ne uzbuđuju. U protivnom bi dijagnostička slika mogla biti nerealna; komitent bi mogao tražiti ispis pa suvišno opteretiti sustav i povećati troškove.

“Vaše ime, još jednom, gospodine?” upitala je prvi put kad se pojavila pred njim, vitka mlada žena njegove visine, tamne kose zaglađene prema zatiljku, ruku skrivenih u naborima duge haljine.

“Badrov”, nesvjesno je ponovio, zarobljen iznenadnim osjećajem koji ga je počeo gušiti.

“Jurica Badrov.”

Smiješila se. Cijeli njezin lik svjetlucaao je srebrnasto.

“Prislonite ruke malo čvršće uz naslon, gospodine Jurica. Ili će dijagnostička slika biti nepotpuna.”

Ukočio se. Dlanovi mu se oznojiše.

“Stanje promijenjeno. Uzimat ćete tisuću jedinica vitamina B i pedeset miligrama beta-karotena dnevno. Isporuka lijekova tek idući tjedan, nakon sljedeće uplate na konto. Saldo vam trenutačno pokriva samo osnovne dnevne potrebe.”

Osjećao se kao dijete čiju poslušnost iznuđuju obećanjem slatkiša.

Kad bi joj čovjek mogao dati godine, bila bi djevojka dobi negdje oko osamnaeste. Napola je slušao kako nabraja njegove obveze i dospijeća, svejednako se smiješeći. Put joj je bila boje breskve porculanskog sjaja, sa slutnjom rumenila i slatkoće u skorom dozrijevanju.

“Želite li ispis, gospodine Jurica? Gospodine Jurica?”

Tada je po prvi put je zatražio ispis. Kad je izišao, zgužvao ga je nervoznim stiskom šake i tutnuo u džep. Pogledao je oznaku kon-kaba jer je već sad znao da će i sljedeći mjesec potražiti ovo mjesto.

Svaki kon-kab ima svoj vlastiti holo. To je nešto kao zaštitni znak – čovjek zaželi malo osobnosti u životu i svijetu kojim hoda. Danas, nakon njezinih pitanja, uputa i sugestija, odlučio se na upit. Bila je vrata otkrivenog ispod poluprozirne marame ovlaš nabačene oko uskih ramena. Gledala ga je ravno u oči. Od tog pogleda skanjivao se, kao da se boji da ne ispadne djetinjast i glup. To je smiješno. Ovaj razgovor će ostati između njega i stroja. Ali to da stroj ima lik pristale gospođice ne olakšava mu namjeru.

“Imam za vas pitanje”, napokon reče.

“Da, gospodine Jurica? Pitajte”, reče ona sa strpljivim i spokojnim izrazom na licu.

“Kako vam je ime?” Zapravo nije vjerovao da hologrami imaju imena. Nije očekivao da će dobiti odgovor. Vjerojatno će ga pitati želi li ispis.

“Dora”, reče lik i nastavi zuriti u nj kao da očekuje dalji upit.

“Koliko godina imate?” ohrabri se on nakon kratke stanke.

“Upitajte sljedeći put, molim”, odgovorila je. On je šutio.

“Želite li ispis?” čuo joj je glas. “Zadnja doznaka na vaš konto bila je visokog iznosa. Možete naručiti plan ulaganja. Bit će vam dostavljen na kućnu adresu.”

On pomisli na svoj zastarjeli kompjutor s plošnim slovima i brojkama od kojih bole oči. "Ispis", odvrati. "Po plan ću navratiti za koji dan."

"I... gospodine Jurica, nastavite uzimati beta-karoten, bar trideset miligrama na dan!"

"Doviđenja!" reče on. Ona mu mahne sitnom rukom. Želio je osjetiti gibanje zraka i miris njenog dlana, ali privid nestane prije nego li završi misao.

Kišilo je ostrim, hladnim, rijetkim kapima. Zašao je pod arkade. U antiknoj trgovini skutrenoj u prizemlju skrivenom iza glatke holo-fasade, kupi jabuku. Prodavačica – živa osoba! – utisne njegovu bioplastiku na kon-disk i očita. Ljubazno ga pogleda.

"Imate tri zaostala cjelodnevna sljedovanja. Želite li još nešto kupiti? Jutros je stigla svježa roba."

Jurica pogleda jabuku: svjetluca na pozadini sivog neba što se nazire kroz uske prozore. Upita se nije li i njena zdrava kora što bojom obećava slast, samo privid.

"Ne, hvala. Ulažem u kredite", odgovori. "Predbilježio sam se za putovanje."

"I ja sam bila, lani. U Hololandu. To biste trebali vidjeti."

"Ne. Idem tamo gdje nema holoa." Ljutio se jer nije znao zašto se osjeća povrijeđenim.

"O, to je najskuplje", oneraspoloži se prodavačica i kvrcne o kon-disk implantiranim fluorescentnim noktom.

Mislio je o Dori danima. Sljedeći put, kad je nakon cjelovitarnjeg oklijevanja, ipak ušao u kon-kab, rekla mu je da joj je dvadeseta. Zamolio ju je da se s njime rukuje. Bio je pripravan ne osjetiti ništa. "Sljedeći put", rastočila mu je nestrpljenje osmijehom.

Mogao bi se zakleti da će i njen dodir, sasvim nalik stisku anatomske stolca, koliko god topao i produljen, biti u funkciji dijagnostike.

"Više se krećite, gospodine Jurica", rekla mu je. Prokleti stroj je čitao vibracije njegova tjelesnog ustrojstva.

"Osjećaš li, Dora?" iznenada ju je upitao. Pitanje je bilo glupo, ali on više nije znao što je tu pametno, a što ludo. Već mjesecima poput mjesečara dolazi u ovaj kon-kab i postavlja pitanja.

“Ako želite, možda kad dođete sljedeći put.” Izraz lica joj je ostao nepromijenjen. Oh, kad bi bar ponekad na njemu mogao primijetiti tračak iznenađenja!

Činilo mu se da svojim upitima testira strpljenje stroja. Je li Dorin lik rezultat dijagnostičke analize, odraz njegove podsvijesti? Premda je holo, možda je u nju preslikana nečija osobnost, na njegovim upitima polako izgrađen novi entitet.

Nekoć su ljudi vrijednosti pohranjivali u školjkama, zlatu, draguljima... novčićima. Mogli su na dlanu osjetiti hladnoću legure, oštrinu bridova, tvrdoću materije... Imali su pokriće za svoj osjet i osjećaj za svoje pokriće. A onda su došle novčanice, pa čekovi, mjenice... papiri, zatim plastika, bankomati, kompjuteri. Izumom bioplastike i kontrol-diska sve je to izgubilo svrhu, jer se sve moglo obaviti brže, točnije. Nepogrešivo. Ipak, osobnog kontakta sa službenikom ljudi se nisu mogli ni htjeli odreći. Tako su dobili holoe... iluzije, a izgubili bogatstvo šare i oblika školjke.

Kako ne izgubiti mjerila? Kako mjeriti iluzijom? Mogućnost da ne postoji pokriće za te iluzije stroj ne dopušta, ali Jurica je bio spreman u to vjerovati sve manje i manje.

Odlučio je da više ne odlazi u kon-kab k Dori. Za zadnji put, poželi je poljubiti u obraz. Prijateljski, suzdržano. Ona se jednako smiješila naginjući se naprijed prema njemu.

“Pijte više tekućine”, rekla mu je poslije poljupca.

Kad je izišao van, holo i zgrada izgledali su mu odbojno sivi. Na prastarim gradskim vratima, jednoj od rijetkih građevina još nezakrivenih prividom radi povijesne vrijednosti, lebdio je holo-kip mlade djevojke u ovalnom udubljenju u zidu. Jurica zastane iznenađen i promotri milo lice, uska ramena i nježne ruke što su pridržavale škrinjicu i ključ.

Originalni kip prikazan holom zametnut je, u ima očuvanja baštine, u mračnom skladištu. Jurica nije znao koga predstavlja. A nalikovala je, pomalo, na njegovu Doru iz kon-kaba.

Sve lijepo ili dragocjeno iz predostrožnosti je bilo zamijenjeno hologramima. I zlato si mogao kupiti, grumen izdvojen dolje u litosferi, jer stroj je znao zalihe rude i raspolagao za te njenom protuvrijednošću. Ali zlatari nisu izumrli. Tkali su i prodavali iluzije, umjetnički izrađene holoe nakita.

Jurica se vraćao svakodnevici bez Dore – kompjuterskom terminalu s plošnim slovima i brojkama od kojih bole oči. Nikad više nje, nedorečenog privida savršenstva koje je mogla biti.

Njegovog grumena zlata.

POLTERGEIST

U trenutku kad se stvorio (primjerenije bi bilo reći: kad je bio stvoren), bubnuo je nasred kartaškog stola u jednom kafiću na Trešnjevci. Buba Zvajs je upravo pokušavao snagom volje nagovoriti Neodlučnog Stvarnog kojem je puhao za vrat, da između karo dečka, deve i kralja i dve crne sedmice i pikovog asa, pozove – naravno – karu, kad mu je koncentraciju prekinulo bljedolika i besprizorna spodoba strovaljena niotkuda.

“Jebemu, opet jedan!” reče Paros, plutajući s druge strane stola.

“Tko sam, gdje sam?!” rekao je, gledajući zapanjeno kako Neodlučni Stvarni poseže rukom kroz njega grabeći preostale dvije karte i viče: “Dalje!”

“Propalo!” jaukne Buba Zvajs. “Sve si upropastio!”

“Tko sam, gdje sam?!” ponovi gotovo plačnim glasom. I doda: “Mama!!!”

“U Australiji”, reče Pajo B. Gundulić, bivši svjetski putnik. I on je kao i Paros levitirao iznad stola, plavkasto svjetlucajući.

“Ma, daj ne seri!” utrči na Pajinu primjedb u Paros. “Tko je ovdje radi politike, ti ili ja?” Pa se obrati nesretniku na stolu, kroz kojeg su počeli padati štihovi: “Dobro došao u Astraliju! I zvat ćemo te Astro!”

“Da nemaš možda sa sobom neku pljugu koja se tu da pušiti!” pitao je, pun nade, Pajo B. Gundulić.

Da u Astraliji ima vremena, Astro bi jedno pola sata dolazio k sebi. Dotle je Paros virio kroz bezvremenost i besprostornost i tražio Astrovu Stvarnu Stvoriteljicu. Nakon nekog nevremena, nije bilo sumnje: bila je to Julika koja je između štrebanja rezultata iz Zbirke matematičkih zadataka za I gimnazije, u glavi zamišljala idealnog dečka. Visok, pametan, zgodan, dugokosi – bar za početak. I ime na A.

“Eto”, reče Paros i sva trojica pogledaše Astra. “Ti si projekcija njezine očajničke želje. Stvorila te u glavi. Astralnu projekciju. Pa si upao u Astraliju. Sad ćeš tu vječno zujati. I daviti poštenjačine. Ima takvih kao ti bezbroj. Svakakvih projekcija. Zovemo ih Projektanti. Lunjaju okolo bez posla i samo smetaju drugima.”

“Ne želim biti ničija projekcija”, rekao je Astro očajno. “Hoću opredmećeni život!”

“Polako, sinko”, smiri ga Buba Zvajs. Oko noge mu se klatarila nekakva crna cigla koja je upijala svjetlost. “Strpljenja.”

“Ako imaš kakvu pljugu,” bojažljivo će Pajo B. Gundulić, “koja se da tu pušiti, možda bi ti mogli pomoći.”

Za početak, ispričali su Astru o ponešto o Astraliji. Bilo je tu svakakvih bića i svi nisu obitavali u ovoj čudnoj dimenziji iz istog razloga. Njih trojica bili su ovdje privremeno (to znači pri vremenu, ali ne i u vremenu, znači samo Bog zna koliko dugo).

“Za nas je Astralija Čistilište”, potvrdio je Buba Zvajs. “Za druge – nešto drugo. Ima tu i anđela u prolazu, bijelih i crnih, koji dilaju s dušama.”

“Brokeri!” reče Pajo B. Gundulić. Za života je već bio poznat kako od ničega stvoriti barem kutiju cigareta. “S jednim sam se već pogodio! Kad dojde po mene, ja njemu svoje d.d. (dionice duše), a on meni pljuge!”

“Ima i vila, he, he!” gladio je brk Paros. “Pa rasplinutih meditanata. Pa dušica koje čekaju prelaz u više svjetove i marljivo džogiraju da ostanu u kondi.”

“Baš lijepo”, Astro će. “Ali ja hoću odavde!”

“Normalno”, reče Buba Zvajs. Od njih trojice, on je onako krupan i okrugao (optička varka u svijetu koji nema prve četiri dimenzije) jedini izgledao Astru kao Astral povjerenja. Valjda radi one mutne cigle. “Moraš natjerati Juliku da te poništi.”

“Postoji način”, mudro će Pajo B. Gundulić, gladeći svjetlucavu bradicu.

“Zucni brzo”, očajno ga pecne Astro. “Drugi put ću ti donijeti pljuge koje se tu daju pušiti.”

“Mala te mora opozvati”, gruntau je Paros. Na stolu se zametnula kavga oko krivo odbačene karte. Stizala je nova runda piva.

“Moraš je podsjetiti da te poslala u zarobljeništvo Astralije”, doda Buba Zvajs.

Paros se hitro uvukao između krigle piva i Neodlučnog Stvarnog. Namjestio se za šljuk, ali krigla je kroz njega prošla cijelom svojom puninom.

“E, jebi, ga! Tako ti je to! Sad ti je jasno kako stvari ovdje funkcioniraju! Sve ti je na dohvat, a ništa ne možeš. Ni Stvarni ni piva ne znaju da si tu! Milijuni kutija cigareta su ti na dohvat ruke, a ni čik ne možeš primiti i staviti u usta.”

“Ustvari, momci, niste mi rekli što ste za života skrivili”, za trenutak Astro zaboravi svoje brige.

“Duga je to priča”, reče Pajo B.Gundulić. I kako je on još za života pričao duge priče i još duže uvode, ostali su u birtiji do fajronta.

Buba Zvajs bio je za života okorjeli kartaš. Bela i samo bela, pa i na konvencijama gdje se igrao samo Magic.

Paros je odrađivao Astraliju radi politike. Za života nadareni i blagoglagoljivi orator, sad je priznavao da je trajalo kratko, ali da je bar bilo slatko.

Pajo B.Gundulić bio je kao Stvarni ovisnik o pušenju. Pušio je nadasve tamo gdje je to bilo zabranjeno – u prostorijama gdje je pisalo: pušenje zabranjeno, u aulama otkud su ga izbacivali nabildani igrači RPG-a, u Samoborčeku, doma u šekretu, u pošti u redu za uplatnice i u krevetu. Kavica je pritom također bila dobro došla.

A ustvari, to je samo bila isprika za Astraliju. Sumnjali su da je glavni razlog to što su se za života sva trojica plodonosno bavila SF-om: Buba Zvajs kao izdavač, Pajo B.Gundulić kao urednik, a Paros kao pisac. I da su na taj način javno izložili neke božje principe, sasvim nesvjesni toga, i pomrsili Gospodinu račune.

“Svejedno, blago vama”, rekao je Astro na kraju njihove priče. “Vi ćete se kad-tad izvući iz dreka. A vidi mene!”

“Je, malo si ljepši od nas. Doduše, dosta blijed. Bit će da se Juliki spavalo dok je štrebala i zamišljala te.” Dešavalo se to i Bubi Zvajsu, ova veza štrebanje – spavanje. Još uvijek, mogao bi prisegnuti.

“Kladim se da te odmah i zaboravila”, rezignirano će Pajo B.Gundulić.

“I kako da je podsjetim – da sam živ, da postojim?”

“Moraš postati Poltergeist”, rekao je Paros i ufitiljio brk.

“Koji je to vrag?” prenerazio se Astro. Sama riječ uvlačila je u njega nelagodu.

“Bučni duh. Kaj nikad nisi čul za te stvari?” upita ga Buba Zvajs.

Astro odmahne glavom. Ustvari, to bar ne bi trebalo biti teško. “O.K. A da odmah probamo?”

“Čim jače ružiš, to bolje. Ima da te Julika čuje na dva kilometra. Spreman?”

“Spreman”, reče Astro. I predstava počne.

Bolje rečeno, ne počne. Jer, premda je Astro skužio da može hodati kroz zidove, prolaziti kroz zrcala, kliziti kroz stjenke nuklearnih reaktora i ekspres lonaca, tramvajskih stajališta i kutija za violine, nije kod Stvarnih mogao ni na koji način nagovijestiti svoju prisutnost. Nije bilo šanse da digne kakav stol, pokrene metle ili prouzroči sablastan cvilež vrata ili razbijanje tanjura kao u kakvom boljem grčkom restoranu. Poslije svih pokušaja, iscrpljen sjedne (propadne) kroz žičanu klupu u Gajevoj, a Paros ga, sav ljut, upita: “Jebemti, čovječe, jel ti uopće znaš nešto raditi?”

“Šteta, tako lijep, a tako glup,” procijedi Buba Zvajs. “Julika je očito bila površna u zamišljanju. Nije te dovršila.”

“Pogledaj se!” reče mu Pajo B. Gundulić.

Astro se pogleda. Bio je pristao mladić, i još k tome obućen, za razliku od svih njih.

“Kod Stvarnih se mi ne vidimo, a vide se odijela. A kod nas, u Astraliji, vidimo se mi, a ne vide se odijela. Znači, Stvarni bi te sad mogli skužiti, samo da nisu tu tak u sili od cuge. Zgledaš im ko hodajuća obleka.”

“Ali, vi ste bespolci. Ja sam jedini od nas četiri opredijeljen, bar po tom pitanju sam dovršen. Jel tu uopće ima muškaraca i žena?”

“Svi smo mi za života bili muškarci ili žene”, reče Buba Zvajs.

“Muškarci”, Pajo B. Gundulić će.

“Ustvari, ja sam bio žena”, reče Paros.

“Smisli način ili ćeš zauvijek ostati tu i gaziti po gnomima.” Buba Zvajs bio je obeshrabren. Tamna cigla lamatala mu je oko nogu i povremeno prolazila kroz Parosovu desnu lopaticu, izlazeći iznad slijepog crijeva (figuratивно, da se može točnije zamisliti).

“Ti si biće bez karme. Mi ćemo kad tad otići i reinkarnirati se.”

“I odraditi karmu, prije nego se stopimo s vječnim”, sjetno je rekao Pajo B. Gundulić.

“Pajo i Paros već to odrađuju. Za života jedno duže razdoblje nisu šljivili jedan drugoga. Slijedeći put, kad crni ili bijeli brokeri dođu po njih, sigurno će se odlučiti da ponovo zažive kao brat i sestra”, objasni mu Buba Zvajs.

“Čisto sumnjam”, reče Pajo.

“Kaj – za brata i sestru?” upita Astro.

“Ne, nego ono za bijele brokere.”

“Dosta zajebancije”, odluči Paros. “Astro se sve više zakorijenio u Astraliji. Još malo pa će mu dijaspora postati domovina.”

“Ajde, sinko, mućni ludarom”, nježno će Buba Zvajs. “Sigurno znaš nešto raditi.”

Astro je mućkao. Od mućkanja je dobio morsku bolest. Bilo mu je zlo, zlo, i mislio je da će povratiti dušu. I onda najedanput...

Iznad Julike je crknula halogenka. U kuhinji se Julikinoj staroj iznad sudopera raspala neonka. Vani na cesti zgasnule su jedine preostale tri ulične lampe.

Sve u svemu, vika i galama! Staklo žarulja pucketalo je i treštalo po parketu i asfaltu.

“To!” uzviknuo je Buba Zvajs i hitnuo u zrak mutnu ciglu. “Vidiš da možeš!”

“Yes”, dreknuo je Astro.

“Gimme five!” sav oduševljen je urliknuo Paros i pljusnuo Astra, a dlanovi su im propali jedan kroz drugi kao šlag kroz razmočeni tiramisu.

“Da ti nismo frendovi, ne bi nas na ovo dobio”, rekao je Pajo B. Gundulić, plutajući lakši od pjene na najvećem valu Pacifika. Bilo mu je zlo, kao i ostaloj trojici.

“Pusti malog nek radi!” prijekorno će Paros, bacajući pogled na sirene koje su u stanci probe zbornog pjevanja, češljale kose polegle po krijesti tsunamija u blizini. “Ako hoće upucati žarulju kod Stvarnih, mora se dovesti u komu od morske bolesti.”

“Uostalom, Pajo, kaj ti nije dosta lutanja po ovom šupljem planetu. Još za života naputovao si se i obrstio švedskih stolova na svim stranama svijeta. Daj se opusti i uživaj!” Buba Zvajs plutao je gore dolje, gore dolje, okrećući se usput oko vlastite zamišljene osi.

“Srećom da ti i ta cigla pluta”, zlobno mu odgovori Pajo B. Bundulić. “Ustvari, nikad nam nisi rekao tko ti ju je zvezal za nogu?”

“Pustite to”, prekinuo ih je Paros. “Astro je već in the mood, pa ga možemo i ostaviti.”

“Gle, Mala Sirena nam daje znakove”, reče Buba Zvajs. “Bit će da nas poziva na bal kod Tritona! Idemo, momci!”

“A ima tam nekih pljuga koje se daju pušiti?” pitao je Pajo B. Gundulić hitajući preko plavozelenih vrtloga za njima.

I tako je Astro razbijao, gasio, rasprskavao žarulje uokolo Julike. Ali ona nije trzala.

Čak joj je raspršio žarulju pred nosom dok se larfala u kupaoni pred ranovečernji subotnji izlazak, negdje prije ponoći.

Od očaja je skurio čitav TEŽ-ov probni toranj, memorijalne reflektore na Medvedgradu i panik rasvjetu u Bestu. Ništa.

“Čisti jakostrujaš”, rekao je Paros. “Da si bio Stvarni, sigurno bi studirao na FER-u.”

“Možda to danas više nejde”, potužio se Pajo B. Gundulić. “Znaš, sad je sve informatika.”

Nagovorili su Miška zvanog Virus koji je okolo po kioscima, zavlačeći se između stranica, zavirivao u “Hackere”, da isprogramira poruku za Juliku.

“Julika, sjeti me se i vrati me u svoju glavu. A.” odjednom se pojavilo napisano na TV-u za vrijeme “Hit depoa” dok je ova buljila u Hameda i Danijelu.

“Šit”, rekla je na to i zgasila televizor.

“Eto, nemam sreće”, konačno je zaključio Astro. “Ostat ću vječno zarobljen u Astraliji.”

“Nemoj se predavati, dečko”, suosjećajno je izvalio Buba Zvajs i šuknul mutnu ciglu u prvu žarulju iznad Julike. “Samo radi dalje!”

Ne bi upalilo da Julikinim starcima, koji su već pet mjeseci bili na minimalcu, nije dojadilo.

Žarulje su hip pregorijevale, a narod je vikao: "Svjetla, više svjetla."

Stara je Juliku konačno maznula za ruku i otpeljala je psihiću.

"Skurila je sigurno par milijuna vata", rekla je ovom za vrijeme pregleda.

"Nije to ništa, gospodo", šrinkić će odvrćući žarulju koja je riknula dok je Juliki pregledavao grlo. "Dešava se to. U pubertetu. Djevojka višak svoje energije emitira u svijet duhova."

Psihić je inače bio redoviti polaznik svih tečajeva za samopomoć i nije više vjerovao u alopatsku medicinu. Razmišljao je da u fušu otvori radionicu tarota i erotske akupresure. "Proći će je to. Čim nađe čovjeka svog života!"

"Hop! Jesi čuo?" veselo je poskočio Paros. "Čim joj se opredmeti želja u obliku kakvog kita, ode ti!"

"Baš sam tužan kaj buš nestal", rekao je Pajo B. Gundulić. "Makar nisi donio nikakve cigarete koje se tu daju pljugati."

"Pusti sad to! Mala mora brzo naći dečka!" viknuo je s nadom Astro. "Budemo joj pomogli?"

"Naravno", rekao je Buba Zvajs. I onda su se zakleli na njegovu mutnu ciglu: "Svi za jednoga, jedan za sve!"

Astro je nježno palio i gasio žarulje kad god bi Julika bila s kakvim momkom. Paros bi dečka nježno škakljao po uhu, a Buba Zvajs Juliki puhao za vrat. Dotle bi Pajo B. Gundulić pretraživao njihove kapute ne bi li našao kakve cigarete koje se daju pušiti u Astraliji.

A Julika ih je izluđivala, mijenjajući dečke kao, pa, čarape. Nijedan nije bio pravi.

I konačno, na maturalcu, u rujnu u Dubrovniku, u gluhoj noći kad je Astro pogasio sva svjetla, a jedini sjaj je gore bila ulična rasvjeta Mliječnog puta, Julika je našla čovjeka svog života. Bio je to Ivek s kojim je zajedno išla još u jaslice, pa u osnovnjak, pa sad u gimnaziju i do četvrtog razred osnovnjaka škole ga redovno tukla kad god je stigla.

U ovom neponovljivom trenutku, gledajući mu sjenu ponad sebe, dok joj se kroz njegovu rijetku bradicu rosila zlatna zvjezdana prašina na vjeđe, shvatila je da je njenim maštanjima došao kraj: čovjek njena života nije bio onaj kojeg je zamišljala, ne, bio je to ovaj Ivek, Ivek od krvi i mesa, s dvije limenke piva što su se kotrljale u plićaku i s prezervativom koji je imao okus po jagodama, pripremljenim u džepu njegovih hlača (ili već negdje drugdje?).

“Zbogom, prijatelju!” rekao je Buba Zvajs. “Donio si malo uzbuđenja u naše bezvremenske dane.”

Astro bi, da je mogao, proplakao.

“Ako se negdje opredmetiš, sjeti nas se ponekad”, Partos je pokušavao izgledati ravnodušno. “I jebote, ne žalosti se čovječe! Još malo pa te neće biti!”

“Za svaki slučaj”, bojažljivo će Pajo B. Gundulić. “Ako ikad ponovo dođeš u Astraliju, donesi neke pljuge koje se ovdje mogu pljugati!”

Te noći nebo nad Lokrumom proparalo je na desetke zvijezda padalica. Bili su to dijelovi Astra, koji je dogorijevao na putu natrag u Stvarnost. A za Stvarne, da su to vidjeli, sve želje svijeta mogle su biti ispunjene. Srećom, Julika je gledala zvijezde u sebi. Pa je ujutro, probudivši se, riti zažuljane vlažnim i slanim oblucima, pogledom obuhvatila nepomičnu pučinu i Iveka koji je hrkao do guše uvučen u vreću za spavanje.

“Znam da još moramo završiti tu glupu školu, i da starcima još ona oročena lova mora odležati u banci. Ali ja bih tako rado, ne radi udaje, tako rado... Ivek je tak dragi, mislil je na sve! Pa još k tome okus po jagodama... Ali ja bih tak rado jednog malog bebača, jednog malog, malog, malog slatkog ciciguza...”

Buba Zvajs, Paros i Pajo B. Gundulić plutali su omotani oko prometnog znaka na Tkalči na kojem je pisalo: “Tri mjesta za invalide” i pokušavali Astralima u prolazu prodati Bubinu mutnu ciglu, kad među njih upadne klinac.

“Evo ti ga na opet!” zavapio je Buba Zvajs.

“Jebemu, kad će nas pustiti na miru”, dreknuo je Paros.

Klinac je bio identičan onome iz crtića – samo si čekao da za njim nalete Popaj i Oliva. Splazio je niz stup znaka, a onda pogledao prema fantastičnoj trojki.

“Jel možda znate, stličeki,” zapita bucma i preslatki, “ima tu negdje za kupiti sladoled od jagode?”

“Znam ja,” rekao je Pajo B. Gundulić nježno, “ali mi prije reci jesi li sa sobom donio kakvu pljugu koja se tu da pušiti!”

KRAJ STOLJEĆA

*Između sjene i tame razlika je u tome
što je sjena smanjenje svjetlosti,
a tama njezino potpuno ukidanje.*
Leonardo da Vinci, Traktat o slikarstvu

Crvena, plava, ljubičasta stakalca zveckaju dok ih premećem po prozorskoj dasci. Ilijana čisti kistove i pokušava stol u dnu ateljea dovesti u red. Prevrće glinene posude i tube s bojama. Rasipa pigmente tko zna kada štedljivo zamotane u komadiće otrgnutih novinskih papirića i zaboravljene u neredu.

Nebo se utache kroz otvorene prozore mansarde jače nego obično.

“Još malo pa mrak”, kaže mi Ilijana i rukama me obuhvata odozda. “Mrak u rano podne.”

Naginjem se i naslanjam skupa sa stolcem sasvim na nju. Ruke joj mirišu po terpentinu.

“Osjećam se opet kao klinac”, uzvraćam joj, gledajući je odozdo.

“Zbog pomrčine... i tih stakalaca?” smije se majčinskim izrazom lica.

“Radi ovog”, okrećem se i gnjurim se iznad blago savijene prečke naslona u njene grudi.

“Romane, Romane...” prijekorna je i zadihana. “Evo, tebi crveno i plavo”, priča kližući stakalcima po drvetu prozorske klupice. “Meni ljubičasto... Samo ljubičasto? Mogao si obojati još jedno. Da oboje imamo po dva. Zeleno, na primjer...”

Odjednom sam oneraspoložen. Izmičem stolac i odmičem se od nje.

Crvena sjena na zelenom: zrenje. Zeleno na crvenom: umiranje. Nikada obratno.

Šutim i promatram nebo, okrećući glavu na sve strane. Čini mi se da smo sami na svijetu jer ovdje s ovog krova ne vidim ništa više do plavila jutarnjeg neba. A gore dvoje nebošetača počinje raspredati tamu, polako, neuhvatljivo unatoč iščekivanju, i sve bolnije za oči.

* * *

Na stolu dvije čaše pune crnog vina. Ilijana me drži za ruku. Njezini nokti – alizarin grimizna i pen siva. Njezine oči – pariško plava i pečena umbra. Kolutovi ispod očiju – svijetli oker, kadmijum crvena i ultramarin plava. Sve sivo. Usne – crna slonova kost, u grimasi pitanja i straha.

Prva je nestala sunčeva korona. Rastaljeno olovo iza crvenog stakla. Čak nisam trebao spustiti vjeđe da istjeram sliku svjetleće grive s mrežnice. Postade sve tako blago sivo, umirujuće sivo. Odmor od boje. Kad su sve boje moguće.

Ilijana je bila nemirna.

“Noć usred dana”, rekla je obmatajući ruke oko svojih ramena. “Idem upaliti svjetlo.”

Žarulja je pregorjela. Ne, prekidač ne radi. Nema struje.

Telefon je crknuo.

Zaslon sata zgasnuo je.

Sjedimo cijelo popodne, jedno uz drugo i ne usuđujemo se pitati. Ona često vadi ruž iz torbice i maže usnice.

“Dobro je dok još vidim”, frflja dok jezikom briše boju sa prednjih zuba.

“Pretvorit ćeš se u mumiju, nastaviš li s tim namazima šminke”, pokušavam, šaleći se, sakriti nelagodu.

“Znaš što? Ono vino u frižideru sigurno se već zagrijalo do propisne mjere. Hajdemo piti dok čekamo.”

Ustaje i vadi bocu iz mrtvog hladnjaka. Cokot čepa vraća mi dobro raspoloženje.

“Za svjetlost!” Ilijana nazdravlja.

U čaši olovo.

Već slijedeći trenutak nelagoda se obrušava na mene i steže mi grlo, a vino, crno vino, crne boje zgrušane krvi ostaje u mojim ustima.

* * *

Svjetlost nikada više nije došla. Ta iskra koja je sve pokretala, ostala je zatrta već u samoj svojoj čahuri.

Onog dana, jedanaestog kolovoza 1999. umrlo je mnogo ljudi. Priča se da je sjena krenula predviđenim putem, iznad valova Atlantika, preko Europe, prema Indiji da bi ondje skončala u zelenoj zagušljivosti visokih šuma, razbita u obrisima tikovine i manga.

Svjetlo šesnaestog meridijana... Beskonačni sutoni prepuni ljubičastog grimiza. Jutra plava do iznemoglosti. Mansarda utopljena u nebu. Nekad, donedavno.

Stigavši do šesnaestog meridijana, doznali smo dugo nakon toga, sjena je tog dana nastavila svoj put, ali sad kao tamna tinta koja se razlijeva i upija u nabreklu Zemljinu koru, u svim smjerovima, kao oblaci skretani nevidljivim vjetrovima, polagana, neumoljiva, strašna, dok se nije gotovo spojila sama sa sobom, ostavivši u okruženju jednu jedinu točku: Tibet.

* * *

“Ponekad mi se čini da smo sami na svijetu”, govori Ilijana, premećući stvari po mom stolu. “Oni koji su ostali, zaziru jedni od drugih.”

Kotrljanje bočica s bojom po podu. Nervozno mrvim ugljeni štapić i prosipam prah po papiru. Sve teže podnosim da netko dira te stvari.

“Već sam te pitala”, nastavlja, i zna da je neću ni pogledati. “Već sam te pitala: misliš li da nam je netko smjestio?”

Šutim, a ona sve jače lupka po stolu. Često tako. Malo ljutnje ona, malo ja, prkosa i inata za oboje. A kad mehanička ura naznači vrijeme sna, šutimo kao da se jedan boji misli onog drugog.

Ali sad se ljutimo oboje.

“Nešto sam te pitala, Romane!”

Pritišćem po papiru, a duboka crna brazda ostavlja prašnasti trag koji ja grubo prstom

razmazujem, nespretno odižući jagodicu kao da to radim po prvi put, pokušavajući omekšati liniju.

“Nešto sam te pitala, Romane!?”

Nervozno podižem pogled prema njoj. Usne su joj otežale od ruža. Slonova kost crna. Tvrdoglava je.

“Ako nam je netko smjestio, onda smo to mi sami”, odgovaram joj zlobno.

I tada, zgranut, shvaćam, da više ne znam nacrtati sjenu.

I da sjena više nema nigdje oko nas.

* * *

Svijeća gori i vosak miriše na med, a svjetlo se širi kugloliko i blijedo, gotovo fizički omeđeno.

Ilijana je rukom poduprta o ivicu prozora, nepomična.

Vidi dolje lišće što miruje još od onog dana. Netko kuca.

Ulazi Edvard Malicki. Nekad je bio žestok i ljut momak. Ali promijenio se puno prije onog dana. Na vrijeme da ostane s nama.

Puni mira ostaju. Nemirni odlaze i lutaju. Čuli su da se tamo negdje još uvijek izmjenjuju dan i noć i da su mudraci i sveti ljudi predviđeli odgovor i prije samog pitanja.

Malicki ljubi Ilijanu u obraz obješenjački me gledajući. Ima bar osamdeset godina. Imao ih je onog dana.

Ilijana ga smješta za stol.

Užurbani koraci u povremenom zastajkivanju i jednolično lupkanje. To su Pehtovi. Lina i Mario. Donose cvijeće.

“Ubrao sam ga usput”, kaže Mario. Lice mu je izabrano skoro u pravilnim paralelogramima, i ovako bez sjene slični mreži iscrtanoj olovkom na posivjelom papiru. “Jednako izgleda, još od

onog dana.”

“Kao da je vrijeme stalo”, veli Lina. “Mislite da je stalo?... Bar ono oko nas?”

Šutimo. Lina sjeda do Malickog i uzima ga za ruku.

“Hvala vam za cvijeće”, Ilijana uzima vazu. Cinije. Cvatovi tisuću boja. “Još kad bi mi rekli kakvo je. Crveno, žuto ili ružičasto?”

Ponovo sam zatečen time kako to ona jednostavnije podnosi.

Postavlja pitanja, ali kao da ne mari za odgovore.

Nisam to sebi htio priznati do sad, a Ilijana je šutjela. Mene radi. Boje više nema. Oči ih ne vide, a sjećanje ne prepoznaje. A nije prošlo tako dugo vremena...

Znao sam se onda pitati, gledajući brda zagušena vlažnim isparenjima pri kraju dana. Kakva su? Vidio sam u njima sve plave, sve hladne zelene boje ili ispremješane do dojma neprovidnog, prljavog dima? Mogla su biti bilo kakva ta udaljena, zasjenjena brda, u svakom trenutku drugačija. Ali znao sam da je iza toga narančasto zelenilo šume, mrka zemlja i moka i oštar hlad stijena.

“Koliko je uopće prošlo od onog dana?” pita Malicki kao da mi čita misli.

“Tri dana. Tristo dana. Dvije godine. Deset. Svejedno”, odgovara Lina. Izgleda beskrajno mlađa od Marija.

“Svejedno”, Malicki je dobro raspoložen. Odnokud vadi kutiju prskalica. Tanke su i čađave, kao da su već izgorjele.

“Dogovorili smo se. Danas... sada je kraj godine dvijetisućute. I kraj stoljeća, gospodo! I dopustite mi da zapalim jednu”, veli on i penje se teatralno na stolac.

A prskalica gori u grčevima, sipajući iskre bezbojne svjetlosti.

* * *

Marija su nedavno pretukli kad je u najbližoj trgovini pokušavao zamijeniti konzerve hrane za svijeće. Otada šepa i podupire se štapom.

Malicki nam redovito donosi naramke divlje metvice. Ilijana je njima zatrpala sve kutke stana. Tjeraju bube.

“Gamad”, zna reći Malicki. “Bublja i ljudska. I jedne i druge ima sve manje. Kao da nestaju.”

“Odlaze iz grada. Još bolje”, komentira Mario.

Malicki kaže da je vidio mlade stabljike, tamo gdje je ubrao metvicu.

Nitko mu ne vjeruje.

“Vrijeme ne stoji. Samo čeka”, veli Malicki.

“Čeka?” pita Ilijana.

“Čeka nas. Da krenemo. Mi koji smo ostali.” I odlazi s Mariom da mu pokaže mlade stabljike metvice što se stidljivo probijaju kroz travu i strnjike zaostale od njegovog prošlog branja.

* * *

Ilijana mi priča o polarnoj svjetlosti i o sjevernim noćima nemjerljivo dugima. O ljudima koji bi bježali na jug ili danima pijani ležali ravnodušni prema satu. O onima koji su ostajali i rađali djecu. I urasli u tkivo tame.

“Oni su bar imali boje”, odgovaram joj ogorčeno.

Stavlja ruku na moje rame i stiće me. Znam da joj je žao. Živio sam od tih boja. Ali sad ionako više nitko ne živi ni od čega.

Pokušao sam u početku slikati miješajući boje iz tube, čitajući njihove nazive. Ali i takva slika, u nijansama prljavo bijele do crne, neiskrenih valera, bila je jadna. Ne zbog mrtvila boja.

“Boje nikad nisu činile sliku živom”, objašnjavam joj. “Sjeti se crno-bijelih fotografija. Pogledaj ih ponovo. Lica na njima žive.”

Ilijana me gleda, ne shvaćajući.

Otvaram ladicu starinske komode i vadim album s fotografijama. Ona i ja, u studentskim

danima. Snimio nas je prijatelj i sam razvio fotografije, u svojoj podstanarskoj kupaonici, spretno određivši trenutak kad će papir izvući iz posude s razvijačem. Na njoj Ilijana prelijepa. Dok gledam, kao da me šakljaju vlasi njene kose koje kao da se pokušavaju prosuti sa slike.

Druga fotografija, desetak godina kasnije. Boje koje sada ne vidim.

Svejedno, i prije, na njoj smo nas dvoje bili plošni do neprepoznatljivosti.

Tuđi, nepoznati ljudi.

“Pogledaj ovu drugu sliku. Na njoj je oduvijek nešto nedostajalo. Sjene. Boja je nije činila životnom.”

Ona prevrće slike. Kao da me ne čuje.

“Sjene su ono što nedostaje. Svjetlo samo ne čini život. Tek sjena ga potvrđuje. Sjena te smješta u prostoru i vremenu. Sjena ti govori o kretanju Sunca, a ne njegovo svjetlo.”

Ilijana se osvrće. Oko nas jednolika prigušena svjetlost ili svjetlošću raspršena tama. Bez sjena. Vječiti sumrak.

“A kad nema sjena?”

“Znači da je potpuna tama.”

Ilijana mi prstom dotiče obrvu, nos, usnu.

“Ja te vidim”, veli. “Vidim svaku sitnicu. U prostoriji bez otvora, bez svjetiljke, vidim opet sve. Istina, kao kroz tamnu koprenu. Ali vidim.” Ponovo, nakon dugog vremena, izgleda uplašeno. “Odněkud ipak dopire svjetlost.”

Slježem ramenima. Jednolični, depresivni sfumato.

“Ta tama izvire iz nas, Ilijana. A svjetlo, to čudno bezbojno svjetlo i tamo gdje bi i prije bila tama? Ipak dopire odnekud. Ili od nekog.”

Prestrašen sam svojim odgovorom jer mi zvuči kao tuđe riječi usađene u me. Privijam je i osjećam kako miriše na metvicu, ljuto. To ljuto nekad zeleno i srebrno i ljubičasto.

* * *

Probudio sam se i ono je bilo tu. Malena gruda svjetlosti ponad moga uzglavlja. Isprva sam pomislio da sanjam. Onda sam opreznim mekanim pokretom probudio Ilijanu.

Nisam sanjao.

“Što...?” zaustila je, otvorivši naglo oči dok je grudica bacala žute, narančaste i plavkaste zrake na naša lica.

Dajem joj znak da šuti. Polako podignem ruku i pokušam dohvatiti grudicu. A ona je, kao da osjeća moje namjere, otreperila van dohvata mojih prstiju i ostala tu lebdjeti, učahurena svjetlost puna boja.

* * *

Iščekivanje, prikriveno uznemirenošću i tragovima straha, ponovo se vratilo. Jer malene grudice, sama mala sunca, pojaviše se posvuda. Uz Ilijanu, uz Malickog. Uz Pehtove. Uz ljude koje susrećem vani.

Rasle su. Gubile oblik kugle. Razlijevale se, zgušnjavale i rasplinjavale, dodirujući nas titrajućim pseudopodijima.

“Misliš li da je to živo?” pita me Ilijana, po stoti put. “Da misli?”

Ne odgovaram. Ona to ni ne zamjećuje.

“Pitam se samo”, veli Ilijana, razgledavajući okolo, s nekom nelagodom u pokretima. “Tko je zalutao u čiji svijet, oni u naš, ili mi u njihov?”

Šutim. A možda smo oduvijek, a da to nismo ni znali, živjeli zajedno?

* * *

Javilo se bezglasno. Sad je već poput svjetlucave tečnosti. S bestjelesnim udovima što podsjećaju na ruke i s pramenovima kose koja leluja kao da se kreće kroz vodu.

Bojažljivo doticanje mog uma, kao lagani povjetarac pun ugone. Puštam da mi priča. I dok diram tu prozračnu blistavu ruku i moj dlan ponovo prosijava životnošću i prepletenošću plavog krvožilja, vidim, iza sebe na zidu, izlomljenu i dugu, svoju sjenu.

* * *

Proročanstva su bila i strašna i lijepa. Većina je izabrala ona strašna. Jer takvi smo uglavnom i bili.

Zemlja otrovana od vlastite utrobe, ljudi prikovani o nju gravitacijom zla.

Odabrali smo mrak. Prizvali smo tminu. Rastočila se onog dana iz Mjesečeve sjene. Dovala nas u sumnju prividno stvorena izvana. Prisilila nas da zastravljeni čekamo, zbunjeni, obeznađeni, očajni i na kraju tako ravnodušni. Tek korak do konačnog preispitivanja nas samih, sasvim blizu odgovora.

A onda, u tom mraku, u kojem nas je tako malo opstalo, konačno se nešto desilo.

“I nama i njima”, reklo mi je biće. Jer bili su tu, oduvijek kraj nas. Ali tek je taj naprasno stvoren sumrak raspršio posljednje nevidljive prepreke. Postali smo svjesni jedni drugih.

Pitam što su oni time dobili. Spoznaju tjelesnosti, i straha, i opreza.

Mi smo dobili svjetlo. Boje što se pojavljuju u njihovom ozračju. Sjene.

“Nikada nisi dobro uspoređivala s dobrim”, velim Ilijani. “Uvijek dobro sa zlim. Ili obratno. Jedno drugom mjerilo. Tako ljudski.”

Ovaj beskrajni sumrak učinio nas je ravnodušnim i izgubljenim. A samo svjetlo, i ono umara.

Ali tamo gdje postoji sjena, kadri smo procijeniti i tamu i svjetlo. Vidimo kretanje. Osjećamo vrijeme. I možemo sagledati posljedice onog što činimo.

* * *

Zamačem kist u žitku smjesu i miješam dugo, uživajući, dok se i zadnja grudica ne otopi.

Pehtovi sjede ukočeno, u zadanoj pozi. On glave okrenute prema njoj, ona rasplinuta pogleda u daljinu. Iza njih slap svjetlosti njihovih bića.

Ilijana se smijucka. Pita Pehtove koliko će još izdržati, tako nepomični u tom neprirodnom položaju.

Marijevo izborano lice izazov je strpljivosti. Lina više ne izgleda toliko mlađe od Marija. Otkrile su to sjene u njenoj kosi, u pregibima vrata, u zaobljenju vjeđa i oštroj liniji nosa. Tek sad uviđam koliko pristaju jedno drugom, tako mirni i strpljivi.

Malicki kuca na vrata i ulazi sa svojom pratnjom. Od svjetla postaje mi toplije.

Odlazem kist. Lina umorno uzdahuje i ustaje.

“Možda će se jednog dana, kad nas bude više i njih bude više,” veli Malicki, “konačno pokazati Sunce.”

“Znaš, sve više su nalik na nas”, Ilijana će. Ružem maže usne i okreće lice u sjaj iza sebe. Slonova kost crna postaje hladan karmin.

“Možda”, razmišljam. Protežem se i uranjam u sedefasto plavilo koje me prigranjuje tako ljudski. Svjetlaci mi prolaze rubovima dlanova. Mi kao da smo sve više nalik na njih.

Vrijeme se opet pokrenulo. Za one koji su ostali. Opet će biti jutro, i podne, i noć. Red.

Samo, ne znam da li je to još uvijek bitno. Promijenio sam se. Ne marim više za neke stvari. Ionako ništa više nikad neće biti isto.

Da li su brda zelena, smeđa ili plava, iza onog što mi vidimo? Je li stvarniji privid ili ono što znamo? Svejedno je sad.

Mudraci i sveti ljudi već su otprije imali odgovor. Mi smo svoj spoznali kroz vlastitu tamu.

Privid postaje stvarnost, a stvarnost privid. I sam sam takav.

Jer, susreo sam svoga anđela.

Jasmina Blažić

Rođena 1954. u Zagrebu. Diplomirani je inženjer građevinarstva te zaposlena u struci. Objavljen joj je i nagrađen roman *Elizabetino prokletstvo* 1993. godine, a dobila je i dvije godišnje nagrade SFERE za znanstveno fantastične pripovijetke. Brojne tekstove objavila je u raznim zbirkama i glasilima.

Biblioteka Mali rakun

knjiga 9

Jasmina Blažić

GOSPA S LJILJANIMA

© 2005 Jasmina Blažić

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2005, 2015, 2016

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Aleksandra David

Urednik

Krešimir Pintarić

Fotografija

© Domagoj Lozina

ISBN 978-953-6924-26-4 (HTML)

ISBN 978-953-345-144-2 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-345-145-9 (PDF)

ISBN 978-953-345-146-6 (MOBI)

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu INA d.d.